The cover features a decorative graphic consisting of three overlapping circles in shades of blue, arranged in a descending diagonal line from the top right towards the bottom right. Two thin blue lines intersect at the top left, forming a large 'V' shape that frames the text area.

Pedagoška slovnica pri projektu Sporazumevanje v slovenskem jeziku

K16 – Standard za korpusno analizo
slovničnih pojavov

Špela Arhar Holdt
Iztok Kosem
Irena Krapš Vodopivec
Nina Ledinek
Sara Može
Mojca Stritar
Tanja Svenšek
Ana Zwitter Vitez

julij 2011

Kot avtorji tega dokumenta so navedeni tisti člani ekipe PS, ki so aktivno sodelovali pri pisanju dokumenta in pripravi vzorčnega slovničnega gesla oz. so tekom sodelovanja v ekipi pripravili vsaj eno testno slovnično geslo.

Člani širše ekipe, ki so pripravljali analizo učnih gradiv in sodelovali v diskusijah na sestankih, so:

Maja Bitenc
Katja Dragar
Polona Gantar
Urška Jarnovič
Karmen Kosem
Simon Krek
Nina Modrijan
Tadeja Rozman
Mojca Šorli
Jerneja Umer

Programerska podpora: Mihael Arčan, Peter Ljubič, Miro Romih.

Tehnična podpora: Simon Rigač.

Kazalo

KAZALO	3
<u>1 UVOD.....</u>	<u>1</u>
1.1 IDEJA PEDAGOŠKE SLOVNICE	1
1.2 PEDAGOŠKA SLOVNICA ZNOTRAJ PROJEKTA SSJ	2
1.2.1 POVEZAVA S SLOGOVNIM PRIROČNIKOM.....	2
1.2.2 POVEZAVA Z DRUGIMI PROJEKTNIMI AKTIVNOSTMI	3
1.3 PRETEKLO DELO NA AKTIVNOSTI.....	4
1.3.1 PRIPRAVE NA ZAČETEK DELA	4
1.3.2 ANALIZA OBSTOJEČIH VIROV	4
1.3.3 DELAVNICE O PROJEKTNIH VIRIH SSJ	5
1.3.4 ANALIZA KORPUSA ŠOLAR IN PRIPRAVA NABORA SLOVNIČNIH PROBLEMOV	5
1.3.5 STRUKTURNA IN VSEBINSKA ZASNOVA SLOVNIČNEGA GESLA	5
1.3.6 IZDELAVA VZORČNEGA GESLA <i>MOČI-MORATI</i>	5
1.3.7 IZDELAVA WORDOVIH PREDLOG ZA VSEBINSKO PRIPRAVO SLOVNIČNEGA GESLA	6
<u>2 ANALIZA OBSTOJEČIH GRADIV</u>	<u>6</u>
2.1 UČBENIKI	6
2.1.1 OBRAVNAVANE SLOVNIČNE TEME.....	7
2.1.2 JEZIK RAZLAGE.....	7
2.1.3 STIK Z BRALCEM	8
2.1.4 STROKOVNO IZRAZJE	8
2.1.5 STRUKTURIRANJE VSEBINE NA RUBRIKE.....	9
2.1.6 GRAFIČNA PODOBA POGlavJA	9
2.1.7 NAČINI PODAJANJA SNOVI.....	11
2.2 DELOVNI ZVEZKI.....	12
2.2.1 PRIMERI NALOG	12
2.2.2 PRIMERI SLABIH PRAKS	14
2.3 PRIROČNIKI ZA UČITELJE.....	14
2.4 SLOVNICE.....	15
2.4.1 STRUKTURA TEMATIKE.....	16
2.4.2 OBLIKOVNA PODOBA.....	16
2.4.3 JEZIK IN PRIMERI.....	17
2.4.4 IZRABA KORPUSNIH PODATKOV PRI PRIPRAVI SLOVNICE	17
2.5 E-VIRI	18
2.5.1 STRUKTURA TEMATIKE.....	18
2.5.2 AZAR INTERACTIVE.....	19

2.5.3	ORGANIZACIJA HIPERBESEDILA	21
2.5.4	JEZIK	22
2.5.5	OBLIKOVNA PODOBA IN MULTIMEDIJA	23
2.5.6	ZABAVNA GRADIVA	24
2.5.7	AKTIVACIJA UPORABNIKA	27
2.6	ANKETA ZA UČITELJE	28
2.6.1	POVZETEK RELEVANTNIH REZULTATOV	28
2.6.2	UČITELJSKA IZKUŠNJA S PROBLEMATIČNIMI SLOVNIČNIMI VSEBINAMI	30
3	<u>KORPUS ŠOLSKIH PISNIH IZDELKOV ŠOLAR</u>	35
3.1	OPIS KORPUSA	35
3.2	UČITELJSKE OZNAKE	36
3.3	WORDSMITH TOOLS	38
3.4	ANALIZA KORPUSA ŠOLAR Z WORDSMITH TOOLS	41
3.4.1	IZHODIŠČE ZA ANALIZO	41
3.4.2	POTEK ANALIZE	42
4	<u>NABOR JEZIKOVNIH PROBLEMOV ZA OBRAVNAVO V PS</u>	46
4.1	IZHODIŠČNI NABOR JEZIKOVNIH PROBLEMOV	46
4.2	JEDRNI NABOR JEZIKOVNIH PROBLEMOV	47
4.3	PRIORITETNA NABORA SLOVNIČNIH PROBLEMOV	48
4.4	KAZALO JEZIKOVNIH PROBLEMOV V PS	50
4.4.1	OŽJI PRIORITETNI NABOR JEZIKOVNIH PROBLEMOV	50
4.4.2	ŠIRŠI PRIORITETNI NABOR JEZIKOVNIH PROBLEMOV	52
5	<u>KONCEPTUALNA OPREDELITEV PS</u>	57
5.1	KORPUSNI PODATKI	57
5.2	PROBLEMSKA USMERITEV	59
5.3	SPLETNI MEDIJ	61
5.3.1	AKTIVACIJA UPORABNIKA	62
5.4	UPORABNIK	63
6	<u>STRUKTURNO-FUNKCIONALNA OPREDELITEV PS</u>	64
6.1	SCENARIJ UPORABE PS	64
6.2	ISKANJE IN IZBIRA ŽELENEGA SLOVNIČNEGA GESLA	65
6.2.1	ISKALNI ELEMENT KAZALO	67
6.2.2	ISKALNI ELEMENT ISKALNO OKENCE	67

6.2.3	ISKALNA ELEMENTA ZAČETNE TEME / SORODNE TEME	68
6.2.4	ISKALNI ELEMENT SLOVENIJA	68
6.2.5	PRIPRAVA VSEBIN ZA ISKANJE	68
6.3	STRUKTURA SLOVNIČNEGA GESLA.....	69
6.3.1	UVOD.....	69
6.3.2	NAVIGACIJA ZNOTRAJ GESLA.....	70
6.3.3	ELEMENTI GESLA	71
6.3.4	NASLOV IN PODNASLOV GESLA.....	72
6.3.5	SHEMATIČNA OPREDELITEV NAPREDKA PO RAZLAGI	72
6.3.6	BESEDILO	72
6.3.7	PRIMERI RABE	72
6.3.8	STRANSKA VRSTICA ZA DODATNE VSEBINE	73
6.3.9	NAVODILO ZA UPORABNIKA.....	74
6.3.10	NALOGA ZA UPORABNIKA.....	74
6.3.11	DODATNE NALOGE.....	75
6.3.12	GRAFIČNA PREDSTAVITEV PODATKOV	75
6.3.13	POVEZAVA NA ZUNANJI VIR	76
6.3.14	GUMBI ZA NAPREDOVANJE PO RAZLAGI	76
6.3.15	GUMB ZA SAMODEJEN PREHOD NA NOV ZAVIHEK	76
7	<u>VSEBINSKA OPREDELITEV SLOVNIČNEGA GESLA</u>	<u>77</u>
7.1	UVOD	77
7.1.1	NAMEN	77
7.1.2	VSEBINA	77
7.2	RAZLAGA	78
7.2.1	NAMEN	78
7.2.2	PRIMARNE IN SEKUNDARNE VSEBINE RAZLAGE	78
7.2.3	NAČELO POSTOPNOSTI RAZLAGE.....	79
7.2.4	NAČELO OD BOLJ ZNANEGA K MANJ ZNANEMU	79
7.3	POVZETEK	80
7.3.1	NAMEN	80
7.3.2	VSEBINA	80
7.4	JEZIKOVNA ZAKLADNICA	81
7.4.1	NAMEN	81
7.4.2	VSEBINA	82
7.5	NAREČJE, POZOR.....	83
7.5.1	NAMEN	83
7.5.2	VSEBINA	83
7.6	VAJE.....	84
7.6.1	NAMEN	84
7.6.2	VSEBINA	84

7.7	PRIMERI JEZIKOVNE RABE	85
7.8	NALOGE ZA UPORABNIKA	86
7.8.1	POVLECI IN SPUSTI	86
7.8.2	KLIKNI REŠITEV	87
7.8.3	VNESI ODGOVOR	87
7.9	UREJEVALNIK ZA PRIPRAVO SLOVNIČNIH GESEL	88
8	<u>ANALIZA KORPUSNIH PODATKOV ZA PS</u>	89
8.1	ANALIZA OZNAČENIH KONKORDANC IZ KORPUSA ŠOLAR	90
8.2	ANALIZE OSTALIH KORPUSOV	91
8.3	NAPREDNEJŠE KORPUSNE ANALIZE – SKETCH ENGINE	94
8.4	AVTOMATSKA EKSTRAKCIJA PODATKOV IZ KORPUSA	96
8.5	OSTALI VIRI, KI TEMELJIJO NA KORPUSNIH PODATKIH	97
9	<u>PREDLOGE ZA PRIPRAVO SLOVNIČNEGA GESLA</u>	99
9.1	UVODNI KORAKI	99
9.2	NAMEN IN NADGRAJEVANJE PREDLOG	99
9.3	POSEBNOSTI PREDLOG	99
9.4	UPORABA PREDLOG	100
9.5	GALERIJA SLOGOV	101
9.5.1	NASLOVI IN RAZLAGA	101
9.5.2	KORPUSNI PRIMERI IN POSEBNE RUBRIKE	102
9.6	POLJA Z BESEDILOM	103
9.7	SLOVNICA	105
9.7.1	KRATKE RUBRIKE	105
9.7.2	IKONE.....	105
9.7.3	RUBRIKA AKCIJA.....	106
9.7.4	PRIMERI.....	106
9.8	STRAN	107
9.9	NAVIGACIJA	108
9.10	DODATNE VSEBINE	108
9.11	AKCIJA	108
10	<u>VZORČNO GESLO</u>	110
11	<u>LITERATURA</u>	121
12	<u>VIRI</u>	122

12.1	UČBENIKI IN DELOVNI ZVEZKI.....	122
12.2	PRIROČNIKI ZA UČITELJE	124
12.3	SLOVNICE	125
12.4	SPLETNI VIRI	126
13	<u>KAZALO SLIK.....</u>	<u>127</u>
14	<u>KAZALO TABEL.....</u>	<u>129</u>

V dokumentu uporabljene kratice:

PS	Pedagoška slovnica
SSJ	Sporazumevanje v slovenskem jeziku
SP	Slogovni priročnik
JZ	Jezikovna zakladnica
OŠ	Osnovna šola
SŠ	Srednja šola
UN	Učni načrt
DZ	Delovni zvezek

1 Uvod

1.1 Ideja Pedagoške slovnice

Aktivnost Pedagoška slovnica (PS), ki med januarjem 2010 in decembrom 2013 poteka znotraj projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku (SSJ), je na projektni predstavitveni strani (www.slovenscina.eu) glede ciljev opredeljena na naslednji način:

»Cilj je izdelava slovnice, ki temelji na analizi dejanskega jezika v obsežni zbirki besedil. Izhodišče je opis jezikovnega sistema, ki različne ravni jezikovnega sistema (oblikoslovje, skladnja, pomenoslovje) obravnava celostno. Namen je detektirati težavne točke v slovnici slovenskega jezika, kjer raba niha, in izsledke analize predstaviti: (I) v izrazito poljudni in uporabnikom prijazni obliki, (II) z multimedijskimi pripomočki na spletu.«

Glavni cilj aktivnosti je torej ugotoviti, na katerih mestih imajo učenci pri pisanju v slovenščini v **resnici** probleme in jim ponuditi razlago in rešitev teh problemov v zanje **zanimivi ter razumljivi** obliki. V skladu s sodobnimi didaktičnimi trendi in splošnim tehnološkim razvojem družbe je PS v celoti zasnovana kot **internetni vir**. Na vsebinski ravni PS določa dejstvo, da je **korpusne narave**: temelji na sodobnih ugotovitvah o jeziku in predstavlja sliko realne slovenščine, kakršno uporabljamo tukaj in zdaj.

PS je namenjena **jezikovnemu opismenjevanju** slovenske učeče se populacije. Ciljni uporabnik je učenec zadnje triade OŠ ter dijaki vseh vrst SŠ. PS je zasnovana tako, da jo bo mogoče uporabljati tako individualno kot tudi v sklopu pouka slovenščine (npr. s pomočjo interaktivne table). Vir skuša slediti dvema ciljema: reševati **konkretne slovnicihne probleme**, s katerimi se učenec tipično srečuje pri pisanju, obenem pa usmerjati učenca k **uporabi sodobnih jezikovnih virov**, da se nauči odgovore na jezikovna vprašanja v prihodnosti poiskati sam.

Ker za slovenščino trenutno vlada pomanjkanje sodobnih, uporabniku prijaznih jezikovnih priročnikov, je vir PS še toliko bolj pomemben (in potreben) za uspešno opismenjevanje učencev. Pomemben je tudi zato, ker jezikovnih pojavov ne opredeljuje abstraktno in sistemsko, ampak **praktično uporabno**, in s tem odgovarja na frustracijo učencev in dijakov, ki se pri pouku slovnice sprašujejo »kdaj mi bo to v življenju sploh prišlo prav«. Obenem skuša PS jezik predstaviti kot demokratičen sistem, v katerem je vedno na voljo več izbir. O teh izbirah je treba razmišljati s stališča **ustreznosti** za dano komunikacijsko situacijo, ne pa jih videti zgolj v paru pravilno/napačno ali celo dovoljeno/prepovedano.

V pričujočem dokumentu je PS konceptualno, vsebinsko ter oblikovno opredeljena. Tekoče poglavje jo umešča v projekt SSJ in opredeljuje delo ekipe pred pripravo kazalnika. Sledi predstavitev ugotovitev, ki jih je prinesla analiza obstoječih učnih gradiv za obravnavano področje (pogl. 2) in predstavitev korpusa Šolar (pogl. 3), s pomočjo katerega smo pripravili nabor slovnicihnih problemov, ki bodo v PS zajeti

(pogl. 4). Sledi konceptualna (pogl. 5), strukturno-funkcionalna (pogl. 6) ter vsebinska (pogl. 7) opredelitev PS. Zadnji poglavji tvorita navodila za pripravo slovnicega gesla: opis postopkov obdelave jezikovnih podatkov (pogl. 8) in navodila za vsebinsko zasnovo gesla v urejevalniku besedil Word (pogl. 9). Dokument zaključuje vzorčno slovnicega geslo, ki se ukvarja s problemom zamenjevanja glagolov *moči* in *morati* (pogl. **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**).

1.2 Pedagoška slovnica znotraj projekta SSJ

Projekt SSJ sestavljajo trije osnovni sklopi:

- referenčni korpus in leksikalna baza slovenskega jezika s slovnicega analizatorjem,
- nova didaktika poučevanja slovenskega jezika,
- pedagoška korpusna slovnica in slogovni priročnik.

Pedagoška slovnica spada v tretjega od naštetih sklopov. Skupaj s slogovnim priročnikom sta zadnji aktivnosti v projektni časovnici, saj v veliki meri uporabljata preostale projektne rezultate.

1.2.1 Povezava s slogovnim priročnikom

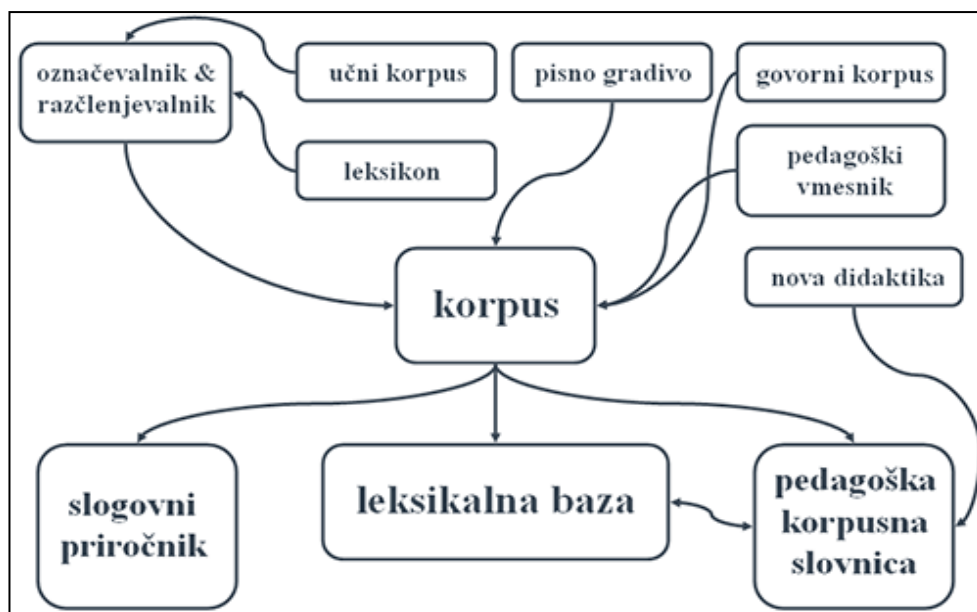
Pedagoška slovnica (PS) in slogovni priročnik (SP) sta v določenih točkah primerljiva jezikovna vira, vendar se na drugih mestih med seboj bistveno razlikujeta. Podobnosti gre iskati predvsem pri **pogledu na jezik in jezikovnega uporabnika**: oba vira izhajata iz realnega uporabnikovega problema, razlagata problem primarno s korpusnimi podatki, jezikovne zakonitosti oz. tendence želita predstaviti na uporabniku razumljiv in prijazen način, s premišljeno izrabo možnosti, ki jih za ta namen (lahko) ponuja internetni medij.

Glavna in najpomembnejša razlika med viroma je **predvideni naslovnik**. PS je v celoti prilagojena mlajšemu naslovniku, medtem ko je SP usmerjen k odraslim jezikovnim uporabnikom. Pedagoška komponenta je za PS ključna in se odraža v številnih rešitvah, ki za SP niso relevantne v isti meri (npr. načelno izogibanje uporabi terminologije, izbira preprostejših korpusnih primerov, interaktivne vsebine med razlago, ki pritegnejo učenca, da ostane na strani, uporaba mnemotehnik v pomoč pri pomnjenju pomembnih vsebin ipd., gl. pogl. 5). Zelo okvirno je mogoče PS opredeliti kot vir, namenjen pomoči pri opismenjevanju šolajoče se populacije, medtem ko SP podaja odgovore na tipična vprašanja, s katerimi se pri pisanju srečuje odrasla populacija. Vse omenjeno je razlog, da je zasnova obeh virov potekala ločeno, brez vnaprejšnjega omejevanja s skupnimi vsebinskimi ali oblikovnimi izhodišči.¹

¹ Ko bodo vsebine za oba vira pripravljene, pa je predvideno njihovo povezovanje na mestih, kjer se bo to izkazalo za smiselno, predvsem najbrž v obliki povezav iz slogovnega priročnika na določena poglavja slovnice.

1.2.2 Povezava z drugimi projektnimi aktivnostmi

Povezavo med aktivnostmi projekta prikazuje spodnja slika, iz katere je razvidno, da je najtesnejša povezava PS z novo didaktiko, leksikalno bazo in korpusom:

Slika 1: Povezava PS z drugimi projektnimi aktivnostmi.

Povezovanje PS s **korpusom** in **leksikalno bazo**, deloma tudi **leksikonom**, je predvideno na ravni pridobivanja jezikovnih podatkov (gl. pogl. 8): referenčni korpus je osnovni vir pridobivanja podatkov za analizo slovničnih problemov, ki bodo v PS predstavljeni, prav tako se pisni in govorni korpus uporabljata za primere rabe, pripravo slovničnih nalog za uporabnika itd. Predvideno je, da bosta za pridobivanje določene vrste podatkov uporabljena tudi leksikalna baza (predvsem na ravni kolokacij ter skladnje na besednozvezni ravni) in pa leksikon (predvsem na ravni oblikoskladenjskih informacij).

Najtesnejša je navezava na rezultate aktivnosti **Nova didaktika**, od katerih je zlasti pomemben **korpus Šolar**, tj. korpus pisnih izdelkov učencev in dijakov, skupaj z učiteljskimi popravki besedil (pogl. 3). Ta korpus je za PS neposredno uporaben za preučevanje problemov, ki jih imajo učenci in dijaki pri tvorbi pisnih besedil. Korpus Šolar smo pri PS uporabili tako za pripravo nabora za obravnavo relevantnih slovničnih vsebin (pogl. 4) kot tudi za pripravo posameznega slovničnega gesla v PS (pogl. 8.1). Pomembne ugotovitve za snovanje PS izvirajo tudi iz **ankete**, ki je bila v sklopu aktivnosti Nova didaktika izvedena med osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji slovenščine (pogl. 2.6).

S PS se povezuje tudi aktivnost **Pedagoški vmesnik**, ki predvideva enakega naslovnika kot PS (zadnja triada OŠ + različne SŠ) in s tem deli vprašanja uporabniku prijaznega vmesniškega jezika, intuitivne ureditve in preglednega prikaza jezikovnih podatkov itd. Korpusni vir s pedagoškim vmesnikom je za učence neposredno uporaben, zato se predvideva, da bo pri obravnavi določenih slovničnih pojavov iz PS narejena hiperpovezava na relevantne korpusne podatke.

Drugi projektni rezultati (učni korpus, označevalnik, razčlenjevalnik) so za PS relevantni posredno, v smislu nepogrešljivosti za uspešno izrabo korpusnih podatkov.

1.3 Preteklo delo na aktivnosti

Pričujoče poglavje na kratko opredeljuje potek dela pri aktivnosti PS od januarja 2010 do junija 2011.

1.3.1 Priprave na začetek dela

Na začetku aktivnosti je bil za ekipo PS pripravljen dokument z informacijami glede dela, vsebujoč projektne informacije, načelne konceptualne usmeritve in časovnico dela na aktivnosti.

Uvodni sestanki ekipe so bili namenjeni seznanjenju skupine, urejanju časovnega načrta in preostalo z delom povezano logistiko. Člani ekipe so bili povezani v informacijsko mrežo – ustanovljena je bila poštna lista za širšo in ožjo ekipo, urejen dostop do projektne intraneta in do projektne knjižnice, izbrani so bili programi za internetno komunikacijo (Skype, Yuuguu) in organizirano izobraževanje za delo s programom za vodenje in izmenjavo bibliografske evidence (Mendeley).

1.3.2 Analiza obstoječih virov

Glavna namena analize obstoječih virov sta bila na eni strani seznanjenje z **didaktičnimi vprašanji**, povezanimi z obravnavo slovnice pri pouku slovenskega jezika, na drugi strani pa je bila analiza usmerjena v pregled gradiv, primerljivih s PS, s stališča odkrivanja **dobrih in slabih praks**.

Izvedena je bila analiza obstoječih učnih virov (učbenikov, delovnih zvezkov) za poučevanje slovnice pri pouku slovenskega jezika, na osnovi katere smo želeli ugotoviti, na kakšen način naj poteka predstavitev slovničnega pojavnosti, da bo za naslovnika slovnice razumljiva, prijazna, zanimiva in uporabna. Izvedena je bila tudi analiza primerljivih elektronskih virov, s katero smo želeli ugotoviti, na kakšen način izbirajo, strukturirajo in predstavljajo slovnično tematiko, zlasti s stališča razmerja tiskano vs. elektronsko.

Izveden je bil pregled slovnice, na osnovi katerega smo želeli ugotoviti, na kakšen način izbirajo, strukturirajo ter predstavljajo tematiko **druge slovnice** (ostale slovenske slovnice, pedagoške in korpusne slovnice drugih jezikov). Ekipo je vsa našeta analizirana gradiva popisala v kratkih poročilih, ki jih v strnjeni obliki in z izbranimi primeri povzema 2. poglavje pričujočega dokumenta. Celoten seznam analiziranega gradiva je na voljo v poglavju 12.

Ker se zavedamo, da učna gradiva in priporočila prikazujejo pogled na problematiko, ki ni nujno enak pogledu realne prakse poučevanja, smo analizo dopolnili še z informacijami s strani učiteljev slovenščine. V sklop daljše **ankete za učitelje**, ki je bila pripravljena pri aktivnosti Nova didaktika, so bila vključena vprašanja, ki se

neposredno povezujejo s poučevanjem slovnice pri pouku slovenščine v OŠ in SŠ. Rezultati ankete – tisti deli, ki so za PS relevantni, so povzeti v pogl. 2.6.²

1.3.3 Delavnice o projektih virih SSJ

Za seznanitev ekipe s podatkovnimi viri, ki nastajajo oz. so nastali v sklopu projekta SSJ, so bile pripravljene večdnevne delavnice. Glavna namena izobraževanja sta bila natančno spoznati ustroj razpoložljivih podatkovnih virov in razmisliti o učinkovitih in smotrni načinah vključevanja posamezne vrste podatkov v analizo ter predstavitev slovničnih poglavij.

1.3.4 Analiza korpusa Šolar in priprava nabora slovničnih problemov

V korpusu Šolar so bile napake, ki so jih v besedilih učencev in dijakov učitelji popravili, ročno kategorizirane in naknadno preštete, da smo dobili podatke o tem, kolikokrat se določena vrsta napake v korpusu pojavlja. Obenem je potekla kategorizacija slovničnih vprašanj, ki jih uporabniki zastavljajo na različnih internetnih forumih. Analizi korpusa Šolar je v tem dokumentu posvečeno pogl. 3.

Tabela kategoriziranih problemov je bila, skupaj s podatki o **pogostnosti napak**, izhodišče za pripravo jedrnega in razširjenega nabora slovničnih problemov, ki so relevantni za obravnavo v PS. Tema je natančneje predstavljena v poglavju 4.

1.3.5 Strukturna in vsebinska zasnova slovničnega gesla

Ekipa je izbrala nekaj slovničnih problemov s seznama vsebin (Tabela 15: P1, P2, P3, P4, P5 in P20) in jih testno analizirala. Ob tem je bilo veliko pozornosti posvečene metodam analize jezikovnih podatkov in definiranju **postopka priprave slovničnega gesla**. Navodila za obdelavo korpusnih podatkov pri pripravi slovničnega gesla so na voljo v poglavju 8.

Na osnovi primerjav rezultatov in diskusije se je izgradila notranja struktura slovničnega gesla PS, opredelile so se tudi značilnosti vmesnika PS. V tej fazi dela smo iskali odgovore na vprašanja, na kakšen način bo slovnična tematika predstavljena, kateri bodo stalni in kateri izbirni deli gesla, kako bodo predstavljeni primeri rabe, kako bo potekala navigacija po viru in podobno. Strukturno in vsebinsko opredelitev vira PS prinašata poglavji 6 in 7.

1.3.6 Izdelava vzorčnega gesla *moči-morati*

Ekipa je izdelala vzorčno slovnično geslo, ki se ukvarja s problematiko **zamenjevanja glagolov moči in morati**.³ Geslo je bilo pripravljeno s pomočjo programa PowerPoint na način, da so razvidne tudi oblikovne značilnosti postavitve vsebin. Za PS je oblikovna podoba izredno pomembna, zato bodo v sodelovanje v nadaljevanju aktivnosti vključeni strokovnjaki za oblikovanje internetnih strani. V tem dokumentu je geslo na voljo v trenutni, shematični obliki v pogl. **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**

² Rezultati celotne ankete so na voljo v kazalniku aktivnosti Nova didaktika (Rozman et al. 2010) na strani www.slovenscina.eu/Vsebine/Sl/Kazalniki/K15.aspx.

³ Tipičen primer tovrstne slovnične napake je Črtomir je mogel v vojsko, gl. Tabela 15-P2.

1.3.7 Izdelava Wordovih predlog za vsebinsko pripravo slovnicega gesla

V urejevalniku besedil MS Word so bile izdelane predloge za vsebinsko pripravo slovnicega gesla. Predloge prinašajo osnovno strukturo slovnicega gesla s predpripravljenim naborom enostavno vstavljenih oblikovnih elementov in specializirano galerijo slogov. Navodila za uporabo predlog so na voljo kot pogl. 9.

2 Analiza obstoječih gradiv

Pričujoče poglavje predstavlja ugotovitve analize gradiv, ki so po namenu, vsebini ali obliki primerljivi s pedagoško slovnico, kot je opredeljena pri projektu Sporazumevanje v slovenskem jeziku. Analizirani so nekateri učbeniki, delovni zvezki, priročniki za učitelje, slovnice in slovnice e-viri.

Rezultati analize so podkrepili s posameznimi primeri dobrih in slabih praks, pri čemer vrednotenje tega, kaj je dobro in kaj slabo, poteka z vidika vira PS. Namen vrednotenja ni izpostaviti gradiva, ki se glede na določene kriterije zdijo dobra ali slaba, ampak najti točke, ki so za snovanje PS uporabne – bodisi kot pozitivni zgledi, bodisi kot značilnosti, ki se jim želimo izogniti.

Ker pri tovrstnem vrednotenju ne želimo izpostavljati posameznih v analizo zajetih gradiv oz. njihovih avtorjev, pri primerih iz učbenikov, delovnih zvezkov in slovnice ne navajamo bibliografskega sklica. Analiza je pokazala, da so viri znotraj posamezne vrste gradiv vsebinsko in oblikovno tako sorodni, da je primere za ponazoritev obravnavane tematike mogoče dobiti iz katerega koli takšnega vira, tj. izpostavljena vprašanja je mogoče obravnavati generično. Neposredno navajanje virov ob primerih bi tovrsten pogled lahko onemogočilo. Podroben bibliografski seznam vseh analiziranih virov, pa tudi tistih, ki so bili po pregledu iz analize izpuščeni, je na voljo v poglavju 12 tega dokumenta.

V zadnjem delu pričujočega poglavja podatke analize dopolnjujejo rezultati ankete za učitelje, ki je bila v sklopu projekta SSJ pripravljena pri aktivnosti Nova didaktika. V poglavju so na kratko povzeti tisti deli rezultatov, ki so neposredno relevantni za pripravo PS.

2.1 Učbeniki

Namen analize učbenikov za poučevanje slovnice pri pouku slovenskega jezika je bil ugotoviti, na kakšen način naj poteka predstavitev slovnicega pojma, da bo za naslovnika razumljiva, prijazna, zanimiva in uporabna.

Pri tem je bila v središču interesa struktura učbenikov, njihova vsebina, nabor obravnavanih slovnicega tem in njihovo poimenovanje (terminologija) ter kako podrobno je posamezna tema obravnavana oz. kakšen nivo znanja želi predstavitev doseči.

Osrednjega pomena je bila tudi analiza jezika v učbenikih, pri čemer je bil poudarek na jezikovnih značilnostih razlag in definicij, strategijah približevanja naslovniku in

uporabljeni jezikoslovni terminologiji. Prav tako je bilo pomembno ugotoviti, na kakšen način je v viru podana snov in kako je učencu omogočeno lažje razumevanje tematike.

2.1.1 Obravnavane slovnične teme

V skladu s pričakovanji je vsebina učbeniških virov neposredno povezana z učnimi načrti oz. maturo. Izbor slovničnih tem, njihovo poimenovanje in poglobljenost obravnave so odvisni od uporabnikove stopnje in smeri šolanja.

Pri srednješolskih učbenikih je v prvem letniku največ pozornosti namenjene sporočanju, glasoslovju in zvrstnosti, v drugem besedoslovju, besedotvorju in oblikoslovju, v tretjem skladnji, v četrtem v primerjavi s prejšnjimi letniki zgodovini jezika in sociolingvistiki.

Obravnava jezika po jezikovnih ravninah je izrazito strukturalistična in kot taka sproža nekatere pomisleke, še posebej ob zavedanju, da vsa navedena področja učenci obravnavajo že v osnovni šoli. Obravnava po ravninah je namreč primarno usmerjena v analizo jezika (oz. obravnavanega jezikovnega »gradnika«), zelo malo pa odpira vprašanja, kako jezik v rabi dejansko funkcionira.

V osnovnošolskih učbenikih so jezikovna področja v posameznih letnikih enakomerneje zastopana, zahtevnost obravnave pa je prilagojena uporabniku: je manj podrobna in preprostejša. Kar se tiče osredotočanja na praktično uporabnost, je nekoliko večji poudarek na praktičnem in nekoliko manj na teoretičnem znanju najti tudi pri učbenikih za poklicne šole. V praksi to pomeni, da je več pozornosti namenjene besediloslovnim in pravopisnim temam.

Povedanemu navkljub se kaže v večini učbenikov poudarek na teoretičnemu znanju in manj na uporabi jezika. Tipičen primer je npr. obravnava jezikovnih priročnikov, pri kateri se učbeniki omejujejo na navajanje in opis, ne vsebujejo pa sistematičnega in praktičnega prikaza njihove rabe v povezavi s konkretnimi jezikovnimi problemi.

Poimenovanje slovničnih tem se je pri analizi pokazalo kot relativno nekonsistentno. V nekaterih učbenikih so avtorji skušali klasifikacijo jezikovnih ravnin poenostaviti, pri čemer so uvedli nove (prav tako kompleksne) kategorije (npr. delitev skladenjske jezikovne ravnine na tri podkategorije: *slovnična sestava besedil*, *tvarna sestava besedil*, *skladanje besedil*).

2.1.2 Jezik razlage

Pri opazovanju in vrednotenju jezika učbeniških virov glede na potrebe PS je bilo identificiranih več načinov, kako se približati uporabniku in mu olajšati razumevanje snovi.

Zelo smiselna se zdi uporaba preprostih stavčnih struktur in jedrnatih definicij, sestavljenih iz več krajših stavkov:

- *Tvorjenke so besede, ki imajo obrazilo, npr. dram-ski.*

Kopičenju stavkov v povedi z uporabo podpičij in oklepajev se je dobro izogibati. Rabo oklepajev je npr. mogoče omejiti zgolj na navajanje primerov rabe:

- *Besede se povezujejo v **besedne zveze**. Te lahko nastanejo povsem naključno (nedeljiva celota, naelektreni stavki, srečna rima), nekatere pa so zaradi pogoste rabe postale že ustaljene, zato jim pravimo **stalne besedne zveze**. V nekaterih stalnih besednih zvezah besede povsem ohranijo svoj pomen (avtomatično pisanje, kozmični red), v drugih pa ga izgubljajo in ga lahko tudi povsem izgubijo. /.../.*

Dolge, zapletene stavčne strukture in zahtevnejše besedišče otežujejo razumljivost besedila:

- *V sodobnem času mora človek znati več jezikov (zaradi družbenih, študijskih, poklicnih, osebnostnih, gospodarskih, turističnih ipd. razlogov) – le eden od teh jezikov pa je njegov prvi/materni jezik, tj. jezik njegove prvotne socializacije, njegovega najglobljega in najiskrenejšega čustvovanja, njegovega najlažjega in najučinkovitejšega sporazumevanja.*

Po drugi strani se je smiselno izogibati tudi nizanju kratkih povedi, ki tvorijo izrazito telegrafski slog, npr.:

- *Osnovna pomena sta dva: prvi in drugi. Gre za rastlino in posodo. To je razvidno tudi iz danih primerov. Zveza med besedo in njenim pomenom je jasna, neposredna. To besedo uporabljamo tudi za različna strokovna poimenovanja.*

2.1.3 Stik z bralcem

V razlagi dobro funkcionira uporaba 1. osebe množine za izražanje splošnega osebka in tako vzpostavljanja stika z bralcem, saj so takšne razlage na pogled prijaznejše in lažje razumljive, obenem pa naslovnika ne izpostavljajo preveč, kar se lahko zgodi pri uporabi 2. glagolske osebe.

- *Kadar govorimo, uporabljamo knjižni pogovorni ali neknjižni jezik.*

Včasih se 1. oseba množine pojavlja tudi v navodilih spremnih nalog. Avtorji učnih virov za ta namen sicer pogosteje uporabljajo 2. osebo (ednine ali množine).

- *Preberimo naslednje besedilo.*

Učinkovit prijem za približevanje bralcu se zdi tudi uporaba vprašanj za uvajanje snovi.

- *Kako izgovorimo in zapisujemo nekatere predloge pred besedami?
Za vse predloge velja pravilo, da jih izgovarjamo skupaj z besedo, ki sledi.*

2.1.4 Strokovno izrazje

Količina terminov je v učbenikih prilagojena zahtevnostni stopnji, čeprav se zdi, da je strokovnega izrazja ponekod še vedno zelo veliko, kar lahko vodi v nerazumljivost napisanega za učence oz. dijake. Nekateri učbeniki po drugi strani izkazujejo težnjo

po doslednejšem izogibanju terminologiji, kar pa samo na sebi snovi ne naredi bolj razumljive, saj je termin pogosto le nadomeščen z daljšo (prav tako strokovno) besedno zvezo. Zdi se tudi, da ne zadostuje razlaganje strokovnega izraza le z navajanjem primerov:

- *slabšalnice, npr. donda 'veliko, nerodno dekle'*

V nekaterih učbenikih so pojmi razloženi dvakrat: enkrat opisno v glavnem besedilu, drugič pa so zanje v posebnem razdelku podane kratke, jedrnat, slovarskim definicijam podobne razlage, ki povzamejo razloženo snov.

- *Glásniki ali fonemi sami po sebi nimajo pomena, ampak ga razločujejo. To pomeni, da skupaj z drugimi glasniki spreminjajo besedam pomen (prim. vir, dir, mir ...).*

glásnik – glas, ki v besedi razločuje pomen.

2.1.5 Strukturiranje vsebine na rubrike

Analiza je pokazala, da je za učinkovito strukturiranje vsebine znotraj poglavij smiselno uporabiti različne rubrike za definicije, odlomke iz avtentičnih besedil, vprašanja, naloge, preglednice, sheme itd. Nekaj primerov vsebin, ki sestavljajo tipično učbeniško poglavje:

- Vprašanja, ki bodisi odpirajo diskusijo o obravnavani temi bodisi se nanašajo na besedilo iz poglavja.
 - *Koliko povedi je v besedilu? Odgovor utemeljite. Koliko osebnih glagolskih oblik je v prvi povedi? Iz koliko stavkov so sestavljene povedi v zgornjem besedilu?*
- Naloge, prek katerih dijaki postopoma usvajajo snov (obkroževanje, dopisovanje, tvorjenje povedi in novih besedil, izpolnjevanje tabel in shem, analiza besedil, povezovanje pojmov v stolpcih, popravljanje napak v besedah, stavkih in besedilih ipd.).
 - *Povežite besedno zvezo z razlago pomena:*

*železniške tirnice
industrijski tir*

*tirnice, po katerih vozijo le tovorni vlaki, potniški pa ne
tirnice, namenjene železniškemu prometu*

- Razlage in definicije pojmov na koncu poglavja, ki povzamejo to, kar naj bi dijaki spoznali prek odgovarjanja na vprašanja in reševanja nalog.
 - *Besedne zveze, ki jih ne tvorimo sproti, ampak jih jemljemo iz svojega spomina kot že izdelano celoto, imenujemo **stalne besedne zveze**.*

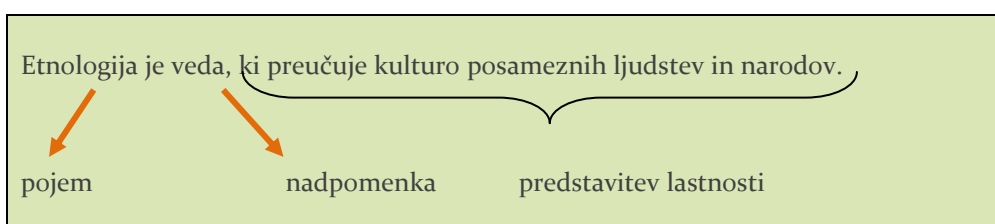
2.1.6 Grafična podoba poglavja

Za uspešno podajanje vsebin je nujna preišljena grafična podoba, ki omogoča preglednost in s tem lažje razumevanje snovi. Pri tem je pomembna prava mera – uporaba grafičnih elementov ne sme biti pretirano raznolika, saj je učinek lahko nasproten (pretirana grafična nasičenost lahko moti pri razumevanju, kaj je v vsebini

pomembno in kaj ne). Postavljena morajo biti tudi jasna merila, kaj v posamezen element spada, da je za bralca predvidljivo, na katerem mestu bo določene vrste vsebine našel.

Kot učinkoviti grafični elementi se izkazujejo barvni okvirčki, barvna pisava, krepki tisk, simboli, ki označujejo posamezne elemente ali nakazujejo posamezne dejavnosti, izpostavljeni ključni pojmi ob robu razlage, miselni vzorci, sheme in preglednice za lažje ponazarjanje jezikoslovnih pojmov.

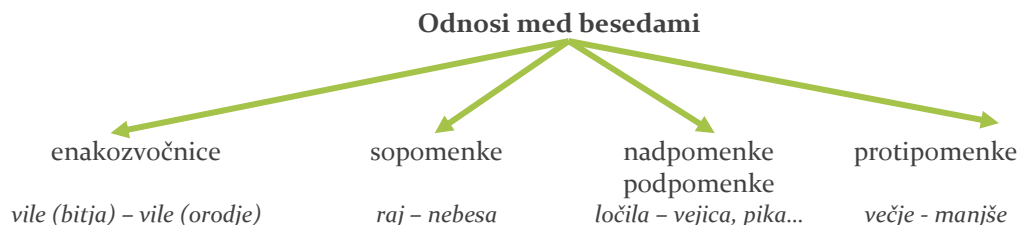
Barvni okvirčki pripomorejo k bistveno večji preglednosti besedila. Učinkoviti so v zmerni količini in predvsem pri poudarjanju najpomembnejših delov – definicij, kratkih razlag, povzetkov, shem, zanimivosti in pravil, npr.:

POMNI

- ♦ vrabček, ne *vrapček
- ♦ svatba, ne *svadba
- ♦ mož, ne *moš

Miselni vzorci se tipično uporabljajo za povzemanje snovi, npr.:

Preglednice so najpogostejše pri pravopisnih in oblikoslovnih temah, npr.:

I	òn	
R	njêga	ga
D	njêmu	mu
T	njêga	ga
M	o njêm	
O	z njím	

Zelo učinkovite so ilustracije in fotografije, še posebej, če so na duhovit način povezane s snovjo, saj obravnavano slovnično temo naredijo zanimivo in jo približajo učencu. Nasproten učinek pa imajo zabavne vsebine, ki so same sebi namen (povezava s snovjo ni dovolj očitna ali je sploh ni).

Nekateri učbeniki pri razlagi zapletenejših pojmov (na primer vezljivost, nepravilni glagoli ...) vključujejo kot zanimivost kratko primerjavo s tujimi jeziki, vendar se uporabnost tovrstnih podatkov zdi relativno omejena (razen v primeru, da bi bile primerjave izvedene sistematično za vzpodbujanje pozitivnega transferja pri učenju prvega tujega jezika).

Dobro funkcionirajo tudi ključni pojmi ob robu besedila. Stalna postavitev rubrike omogoča, da učenci oz. dijaki točno vedo, kje se nahaja razlaga določenega pojma oz. kaj v besedilu je pomembno, katere pojme morajo (s)poznati. Ob utrjevanju učne snovi lahko tovrstni nabor pojmov uporabijo tudi pri oblikovanju povzetkov oz. miselnih vzorcev.

2.1.7 Načini podajanja snovi

Pri podajanju vsebin se je treba držati enovitega, sistematičnega, postopnega razlaganja snovi in se tako izogniti nejasnostim (v katere lahko vodi npr. raba terminov, ki še niso bili razloženi ipd.). Prav tako je pomembna ustrezna sprotna razlaga vsebin, ki so zahtevnejše za razumevanje.

Analiza je pokazala, da se avtorji učbenikov pogosto odločajo za podajanje snovi od splošnega k posameznemu (npr. besedne vrste → samostalniška beseda → samostalniški zaimek → osebni in neosebni zaimki → vprašalni, oziralni, poljubnostni [...] zaimek). V nekaterih učbenikih pa se kaže tudi obraten pristop – dijaki delajo posplošitve na podlagi besedila ali drugih konkretnih primerov, npr. najprej preberejo besedilo (poslušajo/gledajo posnetek), nato pa odgovorijo na vprašanja, ki jih usmerjajo k tvorjenju posplošitev:

- *Na delovnem mestu se nihče ne more izogniti nesporazumom. Vsakdo pa lahko konflikt preoblikuje v osebno rast. Upoštevajmo nekaj nasvetov:*

Skušajmo razumeti, kaj je konflikt.

Prisluhnimo sogovornikom.

Priznajmo svoja občutja.

Ločimo pomembne stvari od nepomembnih.

Problem rešujmo ustvarjalno, s skupnimi močmi.

Kritike ne jemljimo osebno (Delo, 27. 8. 2002).

RAZMISLITE: Kaj se dogaja na delovnem mestu? Kdo se ne more izogniti nesporazumom? Kje se jim ne moremo izogniti? V kaj lahko preoblikujemo konflikt? Komu je treba prisluhniti? Kako ne smemo razumeti kritike?

Zgornja vprašanja so uvod v razlago stavčnih členov. V vprašanjih še niso uporabljeni jezikoslovnimi termini (osebek, predmet, povedek ...), dijaki v besedilu namreč iščejo stavčne člene glede na to, katere udeležence ali okoliščine besede ali besedne zveze predstavljajo. Vprašanja so navezana na vprašalnice, s katerimi si pomagamo pri določanju stavčnih členov. Te so skupaj s tipologijo stavčnih členov v nadaljevanju

poglavja predstavljene v preglednici, ki vsebuje tudi poved iz obravnavanega besedila, v kateri so stavčni členi ustrezno podčrtani.

Avtorji učenca torej spodbujajo k razumevanju tematike že z načinom definiranja slovničnih pojavov: prek niza ciljno in problemsko zastavljenih vprašanj ter opozarjanja na premišljeno izbrane jezikovne pojave v besedilih in izbranih besedilnih zgledih mu omogočajo, da sam postopno inducira slovnična pravila, hkrati pa ga opozarjajo na posebnosti in izjeme. Slovnične pojave učencu osvetlijo zlasti z vidika vpenjanja posamezne slovnične kategorije v besedila, manj pa z vidika abstraktnih slovničnih tipologij. Tak pristop se v veliki meri sklada s cilji PS.

Skladni z idejo PS so tudi učbeniki, ki se poslužujejo avtentičnih primerov rabe. Razen tega se zdijo uporabne reference na druge učbenike, v katerih je snov obravnavana podrobneje, in na strani v delovnem zvezku, ki vsebujejo vaje na izbrano temo.

Nujno pri seznanjanju učenca z načini reševanja jezikovnih problemov je sklicevanje na možnost uporabe jezikovnih priročnikov. Učbeniki jih večinoma omenjajo le v nekaterih poglavjih in še to bolj kot del učne snovi, ne pa kot del možne rešitve jezikovnega problema določene vrste. Novejše izdaje učbenikov omenjajo poleg tiskanih priročnikov tudi elektronsko in spletno različico slovarja SSKJ, besedilni korpusi pa so le redko omenjeni.

2.2 Delovni zvezki

Pri analizi delovnih zvezkov smo opazovali, kako slednji preverjajo poznavanje slovničnih tem: katere slovnične teme (glede na učni načrt oz. pripadajoči učbenik) delovni zvezki zajemajo in kako se v posameznih nalogah preverja obvladovanje posamezne slovnične tematike.

V analizi so se kot zgled dobre prakse izkazale naloge, ki izhajajo iz **avtentičnih besedil** in obravnavajo **tipične jezikovne probleme**. Nekateri delovni zvezki izpostavljajo **najpogostejše napake** oz. težavnejše primere v rabi.

V navodilih nalog se je mogoče rabi terminologije izogniti z uporabo **opisnih navodil** (npr. *postavi besedo v ustrezno obliko* namesto *postavi samostalnik v ustrezen sklon*). Smiselna se zdi tudi uporaba začetnega zгледа, kako se naloga rešuje. Pri nekaterih nalogah se težavnost postopoma, sistematično stopnjuje, kar je vredno posnemati.

V nadaljevanju poglavja so navedeni nekateri primeri različnih vrst nalog, kakršne bi lahko bile relevantne za PS. Nalog ne navajamo v celoti, ampak le po prvih nekaj primerov, skupaj z navodilom za reševanje.

2.2.1 Primeri nalog

Dopolnjevanje besed s črkovnimi sklopi:

- *V besede vstavite er ali r.*

lit__ski, novemb__, kilomet__, vet__ni, septemb__ski, helikopt__ski, jed__ski,
partn__stvo, jed__nat, centimet__, zajt__k, magist__ska naloga.

Dopolnjevanje stavkov z besedami v ustrezni obliki:

- *Samostalnike v oklepajih postavite v pravilno obliko.*

Ključ pustite kar v (vrata) _____.
Odločili so se, da bodo šli na Komno s (smuči) _____.
Specialist se je čudil mojim zdravim (pljuča) _____.

Povezovanje besed oz. delov stavkov v celoto:

- *Stolpce povežite tako, da boste dobili smiselne besedne zveze.*

zvit kot	lisica
počasen kot	štor
neroden kot	polž

Pretvarjanje povedi:

- *Po zgledu preoblikuj povedi.*

Lanska oblačila niso več moderna, vendar jih lahko posodobimo z drobnimi ukanami -> Čeprav lanska oblačila niso več moderna, jih lahko posodobimo z drobnimi ukanami.

Enobarvne majice letos niso priljubljene, a lanske majice lahko popestrimo s čipko. -> _____.

Kavbojskih hlač smo se že naveličali, a z novimi dodatki bodo videti kot nove. -> _____.

Dopolnjevanje tabel ali miselnih vzorcev:

- *Stopnjujte pridevnike*

Osnovnik	Primernik	Presežnik
dolg		
		najbolj razširjen
	novejši	

Obkroževanje/podčrtovanje/povezovanje pravih oblik:

- *Podčrtaj pravilno glagolsko obliko.*
Deklici sta veselo stopali/stopale za materjo.
Bosta v nedeljo prišle/prišli na moj rojstni dan?

2.2.2 Primeri slabih praks

Primer slabše prakse, vsaj z vidika uporabniško in problemsko naravnane pedagoške slovnice, so naloge za preverjanje poznavanja jezikoslovne terminologije (npr. prepoznavanje, podčrtovanje, povezovanje, obkroževanje, izpisovanje določenih slovnčnih pojmov) ali naloge, ki preverjajo poznavanje pravil na ravni reprodukcije in ne uporabe. Tovrstne naloge preverjajo pomnjenje pravil in spodbujajo mehanično usvajanje strokovnega besedišča.

- *Vstavi, kar manjka. Nato obkroži ime vstavljenega stavčnega člena.*

Rastlina _____ vodo.	pov. os. pril. p. d.
Včeraj je sijalo _____.	pov. os. pril. p. d.
Kaktusi zadržujejo _____.	pov. os. pril. p. d.

- *Obkroži DA, če trditev drži, ali NE, če ne drži.*

Tvorjenki iz iste vrstice spadata v isto besedno družino.	DA NE
Vse tvorjenke so samostalniki.	DA NE
Tvorjenke iz prvega stolpca poimenujejo vršilca dejanja.	DA NE

- *Kako imenujemo besedo jih v povedi *Starše bo morda k temu spodbudilo dejstvo, da vrabci mladiče hranijo predvsem z žuželkami (vrtnimi škodljivci), ki jih v gnezdo prinesejo tudi do 500-krat na dan.* Obkroži črko pred pravilnim odgovorom (osebni zaimsek, svojilni zaimsek, kazalni zaimsek, nedoločni zaimsek, povratno svojilni zaimsek).*

Avtorji gradiv utemeljujejo vključitev tovrstnih nalog v delovne zvezke z zgledovanjem po nalogah, kakršne prinaša nacionalni preizkus znanja, hkrati pa naj bi bile tudi skladne s cilji učnega načrta za slovenščino v OŠ. Če tovrstne naloge zares postavljajo ogledalo nacionalnemu preizkusu znanja, se izkazuje kar precejšnja diskrepanca med v UN deklariranimi učnimi cilji, ki pridobivanje temeljnih jezikoslovnih pojmov povezujejo predvsem z njihovo rabo, in vrsto znanja, ki ga od učencev v teh testih dejansko pričakujemo.

2.3 Priročniki za učitelje

V priročnikih so večinoma navedeni učni cilji, predlogi za obravnavo učne snovi, metode in oblike dela, pojasnila glede uporabe učbenika in delovnega zvezka oz. dodatnih gradiv (CD, DVD) in rešitve nalog oz. vaj, ki se v učbeniku ali DZ pojavljajo.

Funkcionalni in izobraževalni cilji sledijo načelom učnih načrtov, po katerih zajemajo sporazumevalno, poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno, slogovno in metajezikovno zmožnost. Cilji, navedeni v nekaterih osnovnošolskih priročnikih, izkazujejo, da naj bi učenci jezikoslovne pojme in jezikovne pojave usvojili oz. usvajali zlasti na ravni njihovega prepoznavanja v besedilih, njihovega ustreznega poimenovanja in rabe. Na slednje opozarjajo tudi t. i. priporočila učiteljem.

Metode so opredeljene neposredno (dijaki delajo v dvojicah, se razdelijo v skupine ...) ali posredno (uvodna motivacija, sprejemanje in razčlenjevanje besedila, preverjanje razumevanja, sinteza, utrjevanje znanja, samostojno tvorjenje besedil). Nekateri priročniki poudarjajo razvijanje »analitične zmožnosti« in uporabo višjih miselnih procesov (opazovanje, primerjanje, sklepanje, utemeljevanje, povezovanje in uporaba znanja) in ne zgolj usvajanja terminov in ponavljanja na pamet.

Pri tem ima pomembno vlogo učitelj, od katerega se pričakuje, da vodi organizacijsko in raziskovalno delo v učilnici, učencem oz. dijakom ponudi več možnosti za pojasnjevanje in utemeljevanje mnenj, jim pomaga pri reševanju težjih primerov v delovnem zvezku, jih spodbuja k samostojnem delu in samovrednotenju pridobljenega znanja, skrbi za dobre odnose in spodbuja sodelovanje (npr. reševanje nalog v parih in skupinah, vrednotenje govornih nastopov sošolcev, sodelovanje v skupinskih govornih nastopih itd.), preverja in ocenjuje sporazumevalno zmožnost dijakov itd.

Analizirali smo tudi nekaj CD-romov – prilog priročnikov za učitelje. Ugotovili smo, da večinoma podvajajo, deloma pa dopolnjujejo vsebino priročnikov: vsebujejo rešitve nalog iz DZ v dokumentu formata pdf (Adobe Acrobat) ali doc (MS Word), preizkuse znanja z rešitvami, predlog letne priprave in dodatne naloge. Tako kot priročnik so namenjeni učiteljem in njihovi pripravi na pouk, poleg tega pa ne vsebujejo pravih interaktivnih vsebin, zato za PS niso relevantni.

2.4 Slovnice

V slovnicih virih smo analizirali **strukturo tematike**, kakršna je razvidna iz kazala vsebin, in pri tem ocenjevali členitev vsebine s stališča uporabnosti za PS. Poleg tega smo podobno kot pri učbenikih in elektronskih virih opazovali **oblikovno podobo, jezik in izbiro primerov**.

Pri korpusnih slovnicih nas je zanimalo tudi, **v kolikšni meri in kako so izrabljeni korpusni podatki** (tako na ravni analize slovnicih pojavov kot na ravni uporabe primerov realne jezikovne rabe) ter po čem se je vredno zgledovati pri izdelavi PS.

Pri izboru slovnicih virov za analizo smo se omejili samo na tiste, pri katerih smo pričakovali določeno stopnjo **inovativnosti**. Za večino slovnicih je namreč značilen tradicionalen način strukturiranja slovnicih vsebin, ki od bralca zahteva dobro slovnico predznanje in poznavanje terminologije.

Za PS relevantni slovnici viri so tisti, za katere je značilna **izrazita usmerjenost k bralcu** – ne torej celostna, sistematična obravnava jezika, ampak osredotočenje na tiste jezikovne pojave, ki uporabnikom povzročajo težave. Pri tem je pomembno, kako so podatki o tem, kateri so najpogostejši problemi, pridobljeni. Pri slovnici *Advanced Learners' Grammar* (Foley in Hall 2009), predvidevamo, da so avtorji vsebino določili na podlagi analize najpogostejših napak v testih kandidatov, torej na podlagi analize realnih besedil. Tak pristop je tudi v skladu s cilji PS.

2.4.1 Struktura tematike

Uporabna in inovativna rešitev strukturiranja tematike je problemsko naslavljanje poglavij oz. slovničnih tem, kjer je že v naslovu opredeljen jezikovni problem, npr. z navedbo jezikovnih oblik, ki se jih v rabi pogosto zamenjuje – ko uporabnik pogleda v kazalo, tako točno ve, kje bo našel odgovor na dilemo, ne da bi mu bilo treba poznati s problemom povezano jezikoslovno terminologijo:

- *am/is/are*
are you doing?
I am doing and I do

2.4.2 Oblikovna podoba

S stališča oblikovne podobe so slovnice nekoliko skromnejše in manj relevantne kot e-viri in učbeniki, prinašajo pa, podobno kot ostale vrste pregledanih gradiv, jasno členjenost vsebine s strukturnimi elementi: členjenost besedila na razdelke, odstavke in alineje, uporabo različnih vrst in barv pisave, barvnih okvirčkov, simbolov in stalnih rubrik (npr. za regionalne variante, pomembne informacije), uporabo shem in preglednic (npr. za spregatve, sklanjatve).

V spodnjem primeru so vsebine strukturirane na razdelke, ki vsebujejo (po vrsti od zgoraj navzdol):

- pomembnejše informacije,
- posebna opozorila (npr. razlike med angleščino in slovenščino, na katere morajo biti govorci slovenščine posebej pozorni),
- uporabne namige za lažje pomnjenje slovničnih pravil in
- informacije o regionalnih razlikah (npr. med britansko in ameriško različico).

Must in have to oba izražata obveznost v sedanjosti, vendar imata drugačen pomen. **Must** uporabimo, kadar obveza izhaja iz nas samih, **have to** pa, kadar izhaja od zunaj:

I must study hard if I want to do well in the exam.

Če želim dobro opraviti izpit, se moram veliko učiti.

She has to be home by 10 o'clock or her father will be angry.

Doma mora biti do desetih, drugače bo njen oče jezen.

V angleško govorečem svetu človeka nagovorimo le z enim nazivom, tudi če jih ima več. Angleščina tako ne pozna tvorbo kot slovenščina, npr. *gospod dr. Novak* ali *prof. dr. Kovačeva*.

Pazite, da oblike **its** ne zamenjate z obliko **it's**, ki je kratka oblika za **it has** ali **it is**.

Oblika **have got** je značilna za britansko angleščino, vendar se uporablja samo v govornem in neformalnem pisnem sporočanju. V ameriški angleščini pa se večinoma uporablja glagol **have**.

Nekatere elektronske različice slovnice so dober zgled za pregledno in hitro navigacijo od osnovnega menija do podrobnega opisa slovnicih teme (npr. *Longman Exams Dictionary*). Za PS so relevantne tudi možnosti prilagajanja iskalnih nastavitvev: možnost iskanja po celotnem besedilu slovnice, možnost prikaza vseh tem, kjer se iskani pojem/kategorija pojavlja in podobno, npr. pri *Cambridge Grammar of English* (Carter in McCarthy 2006).

2.4.3 Jezik in primeri

Za tradicionalne slovnice je značilna uporaba zapletenejšega sloga razlage z daljšimi, večstavčnimi povedmi in pogostimi termini, kar je v določeni meri predvidljivo, saj so namenjene naprednejšemu uporabniku, tako glede poznavanja jezika kot metajezika.

Za PS so dober zgled slovnice, ki uporabljajo avtentične primere (korpusne pa tudi nekatere druge slovnice). Pri tem lahko krajši primeri bistveno olajšajo razumevanje slovnicih vsebin, kar pomeni, da bi bilo dobro pri PS pri izbiri primerov iz korpusa kot kriterij upoštevati tudi dolžino povedi. Za dobro prakso se je izkazalo tudi označevanje pravih in napačnih primerov jezikovne rabe s kljukico ali križcem.

Ponekod primeri rabe nadomestijo definicijo ali pa jo pomembno dopolnjujejo, npr. v spodnjem primeru je raba besede *still* pojasnjena na tri načine, z razlago, primerom in parafrazo primera:

- *still* = *something is the same as before* (I had a lot to eat but I'm still hungry. = I was hungry before and I'm hungry now)

Učinkovita je lahko tudi uporaba sličic, ki se navezujejo na primere rabe oz. obratno.

- Na prvi sličici so tri okna, učiteljica učenko prosi: *Can you open a window?* Sledi razlaga: *There are three windows here.* ⇔ a window = 1 or 2 or 3. Na drugi sličici je eno okno, učiteljica učenca prosi: *Can you open the window?* Sledi razlaga: *There is only one window here – the window.*

2.4.4 Izraba korpusnih podatkov pri pripravi slovnice

Analiza korpusnih slovnice je pokazala nekatere uporabne načine integriranja korpusnih podatkov v teoretski jezikovni opis. Ker problemi teh slovnice izhajajo iz avtentičnih besedil, kažejo, kako se v resnici ustvarjajo slovnicih pomeni. Dober zgled za to je npr. izrazito funkcijska slovnica *Collins COBUILD English Grammar* (Sinclair 2007), ki omogoča pregled jezikovnih vzorcev in tega, kar lahko z njimi počnemo.

To je lahko v pomoč pri oblikovanju uporabniško prijaznih opisov in razlag v PS, ne glede na to, da je omenjena slovnica namenjena predvsem tujim govorcem. Prav tako se lahko do neke mere zgledujemo po njeni splošni funkcijski usmerjenosti, ki osmišlja slovnicih vsebine za namene sporočanja. Učimo se lahko morda tudi iz

osamosvojenosti posameznih enot, kajti vsak odstavek je napisan tako, kot da ga bo uporabnik bral ločeno, ne da bi mu bilo treba pregledati širši kontekst.

Smiselne so tudi uporabniške opombe (uporabniška okna), kjer se eksplicitno izpostavljajo posamezne dileme, zlasti tam, kjer je potrebno v razmerju do norme utemeljiti sprejemljivost določenih oblik, ki jih izkazuje korpus, torej "sporne" točke slovnične norme.

Korpusne slovnice so lahko učinkovite tudi pri opisovanju razlik med pisnim in govornim jezikom. Tako se npr. slovnica *Cambridge Grammar of English* (Carter in McCarthy 2006) za primere govornega jezika naslanja na govorni korpus *CANCODE*. Pri PS je mogoče primerljive podatke pridobiti iz korpusa GOS.

V vseh analiziranih korpusnih slovnica pa korpusni podatki niso uporabljeni na enak način. Tako se npr. za češko korpusno slovnico (Cvrček et al. 2010) zdi, da korpus uporablja predvsem kot vir statističnih podatkov o tem, v kolikšni meri se jezikovni pojavi, opredeljeni v okviru drugih jezikoslovnih paradig, pojavljajo v posameznih besedilnih vrstah, jezikovnih zvrsteh, časovnih obdobjih, kakšni so deleži rabe sorodnih kategorij (npr. različnih sklonov) v odstotkih ipd. Za uporabnika realno uporabnih interpretacij teh statističnih podatkov pa je v slovnici malo.

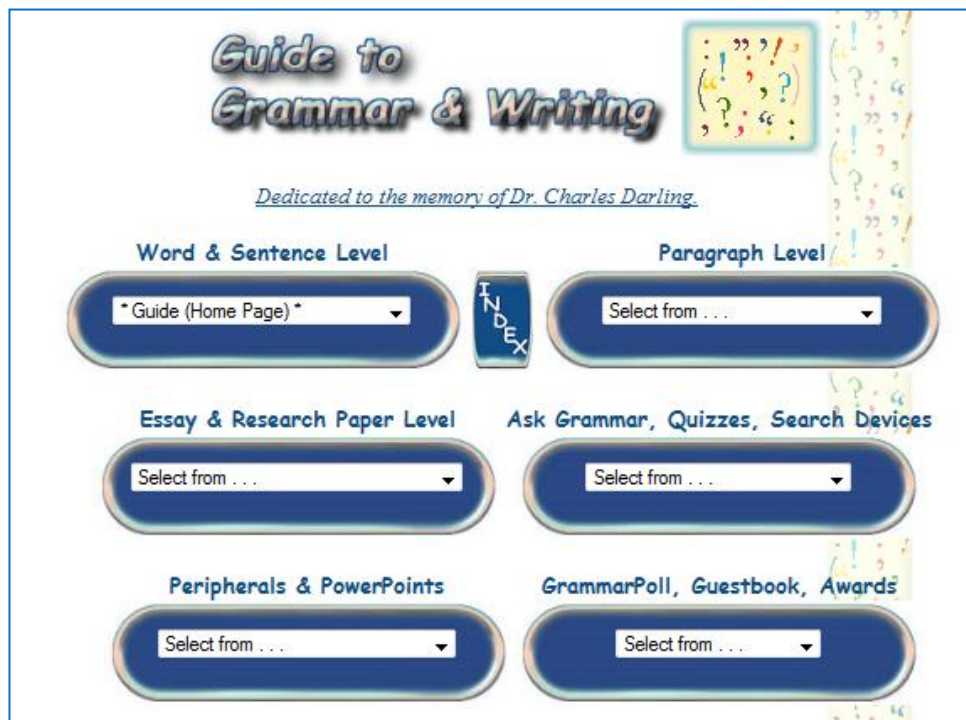
2.5 E-viri

Pri e-virih smo analizirali **strukturo tematike** in **organizacijo hiperbesedila** elektronskega vira. Opredelili smo **izbiro jezika** ter **primerov** oz. zgledov in ocenjevali **oblikovno podobo** ter vključevanje **multimedije** s stališča PS – kaj bi lahko bilo uporabno in kaj ne. Relevantni za oceno so bili vsi nebesedilni elementi, ki jih elektronski vir prinaša (slike, grafikoni, video, zvok ...).

Zanimalo nas je tudi, v kolikšni meri in na kakšen način je v uporabo vira aktivno **vključen naslovnik**. Opazovali smo vse aktivnosti, ki jih vir ponuja (interaktivni primeri, vaje, nadaljnja obdelava podatkov, npr. tiskanje, izvažanje, označevanje itd.).

2.5.1 Struktura tematike

Strukturiranje tematike pregledanih virov se giblje od uporabe zelo preprostih kazal, primerljivih s tistimi v tiskanih virih, do kompleksnejših izbirnih seznamov, organiziranih v posamezne razdelke (slovnice teme, povezave na ostale spletne vire, naloge, pogosto zastavljena vprašanja, zabavne rubrike ...), kot prikazuje Slika 2.

Slika 2: <<http://grammar.ccc.commnet.edu/grammar/>>, Guide to Grammar and Writing.

Slovnčne teme so ponekod (npr. v zgoraj omenjenem viru) organizirane po abecednem redu, kar je zaradi dolžine seznamov in mešanja slovnčnih tem precej nepregledno. Bolj smiselna je struktura kazala, ki upošteva vsebine poglavij in tako ustvarja logičen sistem vsebin.

Zaradi prostorske omejitve ekrana se pojavlja tudi vprašanje o dolžini naslovov poglavij, še posebej, če želimo prikaz celotnega kazala ohraniti tudi pri pregledovanju posameznega poglavja. Pretirano kratki naslovi pa lahko hitro postanejo nejasni za uporabnika, kar ga od brskanja po viru lahko odvrne.

2.5.2 Azar Interactive

Za potrebe snovanja PS se je izkazal za zelo uporabnega spletni tečaj angleške slovnice *Azar Interactive* (<http://azarinteractive.longmanhomeusa.com>), zato mu v nadaljevanju posvečamo nekoliko več pozornosti.

Vir je namenjen učencem angleščine kot prvega in kot tujega jezika. Uporaba vira poteka takole: učitelj na spletni strani *Azar Interactive* ustvari račun, nato pa s pomočjo vira pripravi svoj tečaj, v okviru katerega uporablja razlage snovi, tabele, naloge in teste, ki jih nudi spletna stran. Učenci se z uporabo kode njegovega tečaja prijavijo na spletni strani in začnejo uporabljati vsebine, kar učitelju omogoča, da spremlja njihov individualni napredek.

Glavna značilnost vira je, da na poenostavljen, jasn in jedrnat način in z uporabo atraktivne oblikovne podobe ter večpredstavnosti razlaga slovnčne pojave. Vsebine

so členjene na tradicionalno strukturirana slovnična poglavja (npr. *present time, past time, future time* itd.), ki vsebujejo tudi končni, diagnostični test.

Vsako poglavje je nadalje členjeno na podpoglavja, ki prinašajo razlago snovi, razpredelnice za ponovitev in naloge za utrjevanje. Razlage snovi so izvedene inovativno in ustvarjalno – vsak slovnični pojem je predstavljen personificirano: slovnične pojme predstavlja demografsko barvita množica oseb (moški in ženske različnih starosti, ras, etničnih skupin, poklicev itd.), ki neposredno nagovarjajo bralca/poslušalca in mu na preprost način razlagajo obravnavano snov.

Besedilo je napisano v okvirčku ob glavi osebe. Ob kliku na gumb začne oseba govoriti, pogosto se pojavljajo še dodatne animacije. Primer:

Look at me carefully. **Compare** my eyes.
Are they **the same**?

Look again. Right!
They are **different** colors.

That's a **Comparison**. And that's who I am:
Comparison, at your service.

Oh! Look at that! It's a butterfly. And what's that?
It's a big black fly. Well, this is a chapter about
Comparisons, so let's **compare** them.

The fly isn't **as big as** the butterfly. It's **smaller**.

And I have to say —
The butterfly is **much more beautiful than** the fly.

Look! What's that? It's a mosquito. I hate mosquitoes! But it's here, so let's use it to make some more **Comparisons**.

The mosquito is **smaller than** the fly and
a lot smaller than the butterfly.

So that means —
The mosquito is **the smallest** of all.

And let me add —
The butterfly is **the most beautiful** of all.

The same. Different. Not as big as. Smaller than. More beautiful than. The smallest. The most beautiful. That's what this chapter is about —
Comparisons!

Comparison

Slika 3: Azar Interactive – Comparison.

Pri navajanju primerov oz. zgledov je obravnavani vir zelo izčrpen, celotna razlaga snovi sloni na izbranih primerih. S stališča PS je problematično le to, da primeri najverjetneje niso avtentični.

Po razlagi snovi sledijo dialogi (ponovno prinašajo izmišljene primere), v katerih so barvno označeni v poglavju obravnavani jezikovni pojavi. Ko miško pomaknemo na izbrano besedo ali besedno zvezo, se na ekranu pojavi razlaga pojma. Na spodnji sliki je dialog iz poglavja o sedanjiku, v okvirčku pa je razlaga prislova *often*:

Gianni: Our first day of classes, Amy, and **I feel** great! I'm glad **we're taking** English together.

Amy: Mmm. Gianni, **are we walking** in the right direction?

Gianni: Yeah, sure **we are** . . . **I think**. Mmm . . . **Do you have** a campus map?

Amy: Uh, oh, oh, **I'm looking** for it. . . . Oh, oh, no. Oh, here it is. OK. Now, we're here, right in front of the science building. **Do you see** the science building?

Gianni: Uh, yes, **I do**.

Amy: Well, look. **We're going** to the building right behind it. It's the humanities building. **It has** the tower with the bells on top.

Gianni: Oh yeah. Well, **I hear** the bells. And uh, now, **I see** the tower! Hey! **Do you want** to get some coffee?

Amy: No, **I don't**. **We don't have** time for coffee now. frequency adverb with the simple present

Gianni: Relax. Relax. **It doesn't matter**. **Students often arrive** late on the first day. **Professors understand** that. A new **student goes** to the wrong building, **misses** the bus, **stands** in line at the bookstore . . .

Amy: What! **I never arrive** late, Gianni! **I'm heading** straight for class.

Gianni: But . . . Amy, slow down! **I'm coming** with you!

Slika 4: Azar Interactive – razlaga pojmov.

Analizirani vir prinaša vtis, da je bila ustvarjalcem kakovost pri pripravi gradiv zelo pomembna. Vir ne prinaša širokega nabora natančno obdelanih slovničnih tem, ampak se osredotoča na nabor najosnovnejših pojmov, ki pa so razloženi jasno, preprosto in izrazito uporabniku prijazno, kar je skladno z idejami PS.

Pri organizaciji hiperbesedila ta vir sicer ne izkorišča vseh možnosti, ki jih elektronski medij nudi, vendar zaradi tega ni nič manj uporaben. Ne predvideva npr. stalnega preklapljanja med poglavji in podpoglavji, temveč branje in učenje posameznih tem od začetka do konca. Ker je vsako poglavje zastavljeno tako, da se slovnična tematika obravnava postopoma od najosnovnejših do najzapletenejših pravil, in ker je za razlage značilno izogibanje terminologiji, uporabnik načeloma ne čuti potrebe po iskanju informacij po drugih poglavjih, kot je to omogočeno v drugih spletnih slovnica.

Za iskanje po drugih poglavjih in podpoglavjih se mora uporabnik vrniti na začetno stran vira. Hiperpovezave so vključene pri reševanju nalog: uporabnik si lahko prek klika na gumb *Charts* še enkrat ogleda preglednice, kadar se v nalogi pojavlja zahtevnejše besedišče, pa si lahko razlage besed pogleda v glosarčku, ki se odpre v drugem oknu.

2.5.3 Organizacija hiperbesedila

Pregledno in učinkovito organizacijo hiperbesedila so pokazali predvsem tisti viri, ki imajo jasno opredeljeno notranjo strukturo poglavij, npr.:

- uvod – motivacija oz. napoved teme (npr. avdio-/videoposnetek, na katerega se nanašajo naloge);

- obravnava slovnične teme po korakih z razlago in nalogami (s sprotnim preverjanjem rešitev);
- sinteza obravnavane učne snovi – npr. preglednice s primeri, predstavitev v formatu ppt, ki se jih da preoblikovati in dopolnjevati, Wordove datoteke z dodatnimi vajami in rešitvami, animacijske predstavitve snovi ipd.

Izkoristiti velja možnosti povezav znotraj e-vira, tako da uporabnik lahko s klikanjem na ključne besede v razlagi dostopa do poglavij in podpoglavij, v katerih so podrobneje razloženi pojmi, ki se povezujejo z obravnavano temo. Prav tako so zgled dobre prakse povezave na zunanje jezikovne vire (npr. korpuse, spletne slovarje, slovnice, pravopis, Wikipedijo ...).

2.5.4 Jezik

Da pritegnemo in ohranimo pozornost uporabnika, sta uporaba preprostega sloga in besedišča ključnega pomena. Analizirani e-viri so se temu cilju približali bolj kot učbeniki in slovnice. Dober zgled, kako je mogoče prek posameznih nalog/vprašanj preprosto izpeljati jezikovno pravilo oz. definicijo, slednjo pa nato utrditi z dodatnimi vajami, je npr. naslednji:

BESEDOTVORJE

Poimenovanje jezikovne ravnine v naslovu pove, s čim se ta del slovnice ukvarja.

 Dopolni.
Besedotvorje se ukvarja s _____.

Preberi besede v nadaljevanju in v vsaki vrstici izberi tisto, ki je tvorjena, kar pomeni, da je nastala iz drugih besed.

miza - mizica
debeluh - debel
ena - enaindvajset
knjiga - knjigarna
letališče - letalo

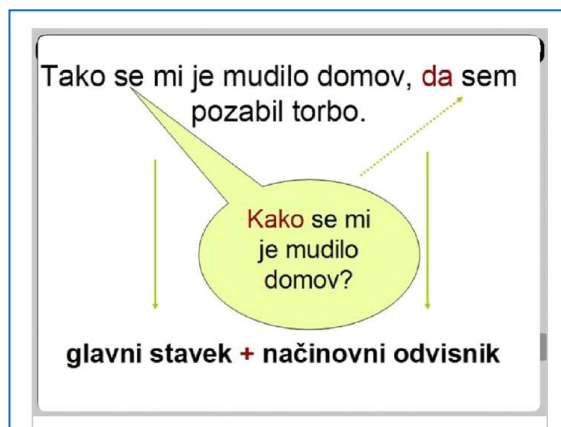
Besede, ki nastanejo iz drugih besed, imenujemo tvorjenke. Tvorjenka nastane iz besedne zveze, ki jo imenujemo **skladanjska podstava**.

Skladanjska podstava	Tvorjenka
tisti, ki je debel	debeluh
tisti, ki lenari	lenuh
majhna luč	lučka

Slika 5: <<http://gradiva.txt.si/slovenscina>>, besedotvorje.

2.5.5 Oblikovna podoba in multimedija

Tudi v elektronskih virih premišljena grafična podoba bistveno pripomore k preglednosti in učinkovitosti. Učinkoviti grafični elementi so npr. barvni okvirčki, barvna pisava, različne velikosti in tipografija črk (npr. za razlago, primere), krepki tisk (za izpostavljanje naslovov, ključnih pojmov itd.), simboli, ki označujejo posamezne elemente ali dejavnosti (npr. žarnica za pomembne podatke, pisalo za naloge), miselni vzorci, sheme in preglednice za lažje ponazarjanje jezikoslovnih pojmov, npr.:

Slika 6: <[Http://gradiva.txt.si/slovenscina](http://gradiva.txt.si/slovenscina)>, glavni stavek in načinovni odvisnik.

Nebesedilni elementi so v elektronskih virih lahko še učinkovitejši kot v tiskanih. Pravilne in nepravilne odgovore lahko spremlja zvok (ob pravilnem odgovoru se npr. zasliši »jeeee«, ob nepravilnem pa »o-o«). Slike so lahko animirane, pozornost naslovnikov hitro pritegnejo avdio- in videoposnetki ter animacijske predstavitve snovi.

Kot dober zgled oblikovanosti besedila se je ponovno pokazal spletni vir *Azar Interactive*. Značilna je uporaba velikega števila grafičnih elementov in cele palete barv, kljub temu je celotna podoba videti uravnotežena (besedilo ima še vedno klasično podobo, barvno je označeno le tam, kjer je to potrebno). K preglednosti prispevajo tudi stalne rubrike: razlage, sestavljene iz animirane ilustracije (osebe, ki govori) in okvirčka s transkripcijo govorjenega besedila, preglednice z dodatno razlago slovnčnih tem in primeri ter naloge za utrjevanje pridobljenega znanja. Primeri v razlagi so jasno ločeni od glavnega besedila (v svojem odstavku in na sivem ozadju), podatki so smiselno členjeni, na vsaki strani je relativno malo besedila.

Posnemanja vredne so tudi preglednice in ilustracije tega vira in interaktivnost nalog. Sheme se pojavljajo predvsem v preglednicah, uporabljene pa so za razlago zapletenejših teoretičnih pojmov. Avdioposnetki se pojavljajo tako v razlagah snovi in dialogih (kjer ima uporabnik na voljo tudi zapisano različico besedila) kot v nalogah. Ponekod se od uporabnika pri reševanju nalog zahteva, da rešitev primera poda tako, da se posname na mikrofona, in svoj posnetek primerja s pravilno rešitvijo.

2.5.6 Zabavna gradiva

Za PS je zaradi inovativne in atraktivne podobe zanimiva tudi spletna stran <http://www.grammarmancomic.com> z zbirko zabavnih gradiv, ki jih lahko učitelji uporabljajo za popestritev pouka v šolah. Med rubrikami sta z oblikovnega vidika za PS relevantni dve: strip *Grammarman* in *Alphabotovi slovnični dosjeji*.

Slovnični strip ni zasnovan kot alternativa razlagam v učbenikih in slovnica, saj snovi ne obravnava in razlaga natančno. Gre zgolj za inovativno, ustvarjalno rešitev, ki lahko učitelju služi kot uvod v razlago snovi. Čeprav slovnični stripi presegajo finančne okvire projekta SSJ, nam lahko inovativnost, ki jo kaže vir, pomaga pri spreminjanju stereotipnih predstav o tem, da je slovnica dolgočasna in suhoparna – s kančkom ustvarjalnosti lahko postane zabavna.

Tema stripa, ki ga navajamo na naslednji strani, so neštevni samostalniki. Grammarman se s svojima prijateljema, robotom Alphabot in Nezemljanom Syntaxom, bori proti antagonistu Unclu Uncountablu (»Stričku Neštevniku«), ki želi oropati banko, tako da z manipuliranjem neštevni samostalnikov povzroči kaos v mestu. Od bralca se na koncu stripa pričakuje, da v stripu poišče vse neštevne samostalnike, svoje rešitve pa lahko preveri tako, da miško pomakne na besedo ANSWERS, kjer se pojavijo odgovori z razlago. Strip je torej primeren tako za tiste, ki si želijo osvežiti slovnično predznanje, kot za začetnike, ki prek konkretnih primerov izvedo, kaj so neštevni samostalniki.

V *Alphabotovih slovničnih dosjejih* pa so slovnične vsebine predstavljene v obliki posterja, ki spominja na neke vrste oglasno desko, na katero so nalepljeni listki z opombami (gl. Sliko 8). Dosje vsebuje kratke razlage, naloge, opombe, vaje in navadno tudi vsaj en video posnetek (s portala *YouTube*). Oblikovna podoba je izrazito bogata, pestra in zanimiva; dodanih je po več sličic oz. ilustracij, pogosta je tudi uporaba animiranih grafik (npr. vijolična klicaja spodaj levo in puščica spodaj desno se premikata).

GRAMMARMAN
BY BRIAN BOYD
WWW.GRAMMARMANCOMIC.COM

FEATURING GENIUS ANDROID, ALPHA-BOT AND ALIEN VISTOR FROM A DISTANT GALAXY, SYNTAX!

© 2008 Brian Boyd, all rights reserved

GRAMMARMAN, SYNTAX AND ALPHA-BOT ARE WATCHING TV... OH, KEN. OUR LOVE HAS COME TO A FULL STOP. BUT WHY, DOT? WHY?

WE INTERRUPT TONIGHT'S EPISODE OF 'PUNCTUATION STREET' TO BRING YOU THIS IMPORTANT NEWS REPORT. XYZ NEWS

AWW... BZZT - RLUU... - BZZT AWW... BRORP...

SORRY...

VERBO CITY HAS BEEN FLOODED WITH OIL, AND THERE IS THICK SMOKE EVERYWHERE.

THERE ISN'T MUCH INFORMATION ABOUT THIS TERRIBLE POLLUTION YET...

...BUT TRAFFIC IS UNABLE TO MOVE, AND DRIVERS ARE MAKING A LOT OF NOISE. HONK!!! HONK!

OH NO! THE CITY'S IN CHAOS!! BZZT - BUT WHO IS RESPONSIBLE? - BZZT FLARP!

I THINK I KNOW THE ANSWER, ALPHA-BOT. FOLLOW ME, GUYS!

ELSEWHERE ... AH ... HA HA HA HA! THE POLICE WILL BE TOO BUSY CLEANING UP MY MESS. I CAN ROB ALL THE BANKS AND NOBODY WILL STOP ME. NOBODY!!!

KOOM SURRENDER, UNCLE UNCOUNTABLE! YOUR PLAN IS FINISHED, AND YOU'RE GOING TO JAIL! ALLOW ME. MURP HO HO HO! GOOD WORK, SYNTAX. WAH?? CURSE YOU!!

UNCLE UNCOUNTABLE ALWAYS USES UNCOUNTABLE NOUNS IN HIS CRIMES, READER. THAT'S HOW I KNEW IT WAS HIM! CAN YOU SPOT THE CLUES THAT LED ME TO HIM? HOW MANY UNCOUNTABLE NOUNS CAN YOU FIND IN THE XYZ NEWS REPORT?

ANSWERS

Slika 7: <Http://www.grammarmancomic.com>, Grammarman.

Alpha-bot's grammar files
 001... The Present Simple

Use the PRESENT SIMPLE tense for ...

HABITS & ROUTINES
 I visit my Grandmother every Sunday.
 He goes to bed around 10pm.

FACTS THAT ARE ALWAYS TRUE
 London is the capital city of England
 Syntax comes from Space.

FACTS THAT ARE TRUE FOR A LONG TIME
 My sister lives in Australia.
 They work in a busy bank.

BZZT - CAN YOU THINK OF MORE EXAMPLES ABOUT YOURSELF? - BZZT

Glogster poster yourself

Positive

I work in a bank. I don't work in

They play football. They don't play golf.

You study English. You don't study Chinese.

YES/NO QUESTIONS

DO	SUBJECT	VERB 1	...
DO	YOU	LIKE	ROCK MUSIC?
DOES	HE	EAT	MEAT?
DOES	SHE	LIVE	IN A FLAT?
DO	THEY	HAVE	KIDS?

SPELLING ... 3rd person (he, she, it)

+s _____ +es _____

love - loves teach - teaches
 read - reads push - pushes
 eat - go -
 listen - fix -

+ies

study - studies
 hurry - hurries
 try -
 carry -

Can you guess the spellings needed to fill the blank spaces?

I DO SPORTS

Note ...

'have' doesn't work like other verbs.

He has a new car.. (correct)
 He ~~have~~s a new car. (incorrect)

The dog ~~have~~s a bone. (incorrect)
 It ~~has~~ a bone. (correct)

Quiz - finish these using 'Do' or 'Does'

_____ Grammarman wear yellow?
 _____ you watch cartoons?
 _____ children like ice cream?
 _____ your best friend play tennis?

SHARE GLOG

Slika 8: <<http://www.grammarmancomic.com>>, Alfabotovi slovnici dosjeji.

2.5.7 Aktivacija uporabnika

Aktivacija uporabnika je mogoča že med razlago. Z interaktivnimi primeri ali razdelki, ki jih lahko uporabnik s klikanjem prikazuje in skriva, dosežemo hitrejšo razumevanje slovnice teme. Povzetki, preglednice, sheme so lahko v obliki za nadaljnjo obdelavo podatkov – tiskanje, izvažanje, dodajanje komentarjev, zaznamkov itd.

Spet je kot dober zgled mogoče navesti *Azar Interactive*. Uporabnikova vloga v tem viru je izrazito aktivna. Sam se odloča, ali bo poslušal animirano razlago snovi ali bo samo prebral besedilo, in sam se s klikanjem na gumbe pomika gor in dol po podpoglavju. Znotraj vsakega podpoglavja se od njega pričakuje, da bo reševal naloge, kar pomeni, da mora biti pri razlagah stalno pozoren, drugače nalog ne more rešiti. Način, kako je delo znotraj vira zastavljeno, torej uporabnika na neagresiven način »prisili« k delu – hkrati pa mu vsebine predstavi na prijazen, barvit način in mu celo omogoča, da si pravila med reševanjem še enkrat pogleda, zato te prisile ne čuti. Pri reševanju nalog (veliko jih je v programskem jeziku Java) dobi povratne informacije o pravih in nepravilnih rešitvah. Pri nalogah je pozitivno tudi to, da skušajo vključiti ne le vidni, temveč tudi slušni prenosnik.

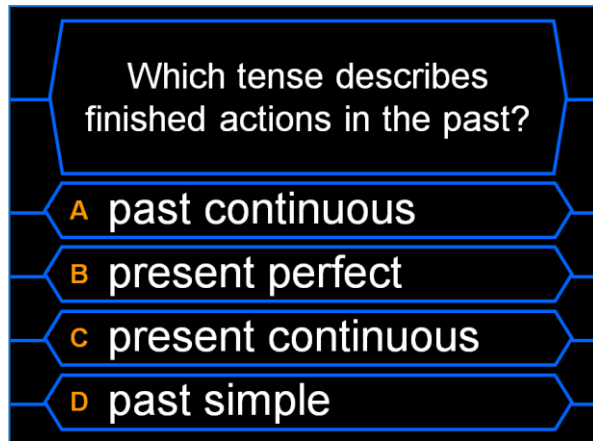
Glede na vrsto so naloge lahko zelo različne, navajamo nekaj konkretnih primerov nalog, ki se pojavljajo:

- vpisovanje besed v prazna polja, npr. na osnovi teorije, ki jo predstavlja animacija ob nalogi,
- izbiranje pravih odgovorov s seznama (klasični videz ali spustni seznam) ali s klikanjem na znak pred odgovorom,
- označevanje besed v povedih s klikanjem,
- vstavljanje odgovorov s premikanjem z obstoječega seznama na prazne črte,
- popravljanje napak (klik na napačno besedo, vpisovanje pravilne v prazen okvirček, ki se ob kliku pojavi nad besedo),
- preverjanje odgovorov s premikanjem miške na besedo (brez klikanja),
- dopolnjevanje preglednic,
- snemanje odgovorov na vprašanja in primerjanje s pravih rešitvami (s klikom na gumb se odpre okno s transkripcijo).
- jezikovne križanke (namigi so že izpisani ali pa se prikažejo ob kliku na številko),
- postavljanje besed v pravilni vrstni red prek klikanja (zaporedje se pojavi v okencu ali na dnu strani, ob kliku na gumb »CHECK« pa uporabnik svojo rešitev preveri) ali premikanja besed (princip povleci in spusti).

Grafično bogatejše in privlačnejše so naloge v programskem jeziku Flash, je pa njihova priprava zamudnejša in programersko zapletenejša. Reševanje tovrstnih nalog je bolj podobno računalniški igri, saj vključuje časovno komponento ter večjo interaktivnost.

Kot zanimivost lahko navedemo še naloge po vzoru kviza *Kdo hoče biti milijonar?* (gl. Sliko 9), ki si jih uporabnik v formatu ppt naloži na računalnik. Pri nalogah se preverja tako teoretično kot praktično znanje slovnice, inovativne pa niso zaradi

vsebine ali vrste nalog (gre za izbiranje pravilnega odgovora med štirimi ponujenimi), temveč zaradi sklicevanja na priljubljeno oddajo, kar naloge naredi precej privlačnejše, kakor bi bile v klasični obliki.

Slika 9: <[Http://www.grammarmancomic.com](http://www.grammarmancomic.com)>, Kdo hoče biti milijonar?

2.6 Anketa za učitelje

V sklopu aktivnosti Nova didaktika je bila pripravljena anketa za učitelje, ki je v celoti predstavljena v projektnem kazalniku, dostopnem na internetu na strani (http://www.slovenscina.eu/Media/Kazalniki/Kazalnik15/Nova_didaktika_Sp_orazumevanje.pdf). Anketa je bila izvedena med 276 učitelji in učiteljicami, od katerih jih približno tretjina poučuje na srednji, dve tretjini pa na osnovni šoli. V pričujočem dokumentu v obliki kratkih trditev posplošeno povzemamo tiste dele anketnih rezultatov, ki so neposredno relevantni za aktivnost Pedagoška slovnica.

2.6.1 Povzetek relevantnih rezultatov

- Skoraj polovica vprašanih učiteljev, predvsem mlajših, s krajšim stažem poučevanja, se ne strinja z izjavo, da je pouk slovenščine zasnovan tako, da učenci dovolj pogosto samostojno (s pomočjo različnih virov) odkrivajo ustrezne jezikovne rešitve. Tudi med tistimi, ki se z izjavo strinjajo, je velik delež takšnih, ki se strinjajo le pretežno (Rozman et al. 2010: 53–54).
- Večina (59 %) učiteljev se ne strinja, da bi bilo prikazovanje variantnosti, ki jo norma dopušča, pri pouku slovenščine za učence moteče (prav tam: 54–55).
- Le četrtina (25,5 %) učiteljev se strinja, da je pouk slovenščine preobremenjen z jezikoslovnimi izrazi (med temi je več srednješolskih učiteljev) še nekoliko manj učiteljev (24,3 %) pa se strinja, da se pri pouku jezikoslovne pojave preveč kategorizira (prav tam: 56–59).⁴

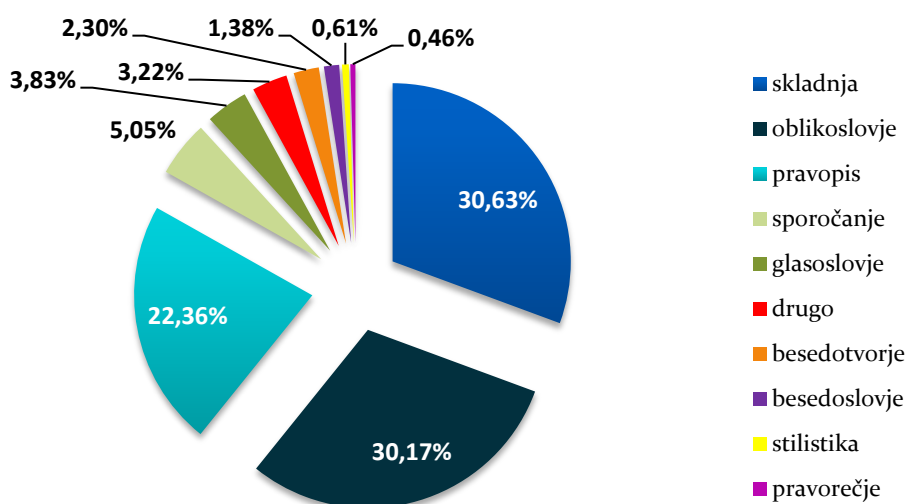
⁴ Rezultate, ki so v nasprotju z našimi predvidevanji, avtorji ankete razlagajo s tem, da si učitelji drugačnega pouka (z manj kategorizacijami in terminologije) preprosto ne morejo predstavljati oz. da so odgovori morda posledica zadnje prenovе učnega načrta, po kateri je osredotočanja na omenjeno dvojje že bistveno manj (ali pa se kaže vsaj v drugačni obliki) kot prej.

- Učitelji se v povprečju pretežno strinjajo s trditvami, da je (I) poučevanje slovnice po jezikovnih ravninah ustrezno za razvoj sporazumevalne zmožnosti, da je (II) za razvoj sporazumevalne zmožnosti ustrezna obravnava slovnice, ki izhaja iz besedil in da bi se (III) pouk slovnice moral posvečati predvsem tistim vsebinam, s katerimi imajo učenci težave. Strinjanje z izjavami po vrsti sicer rahlo pada (prav tam: 75–78).
- Učitelji se povečini strinjajo, da bi se učenci morali besedišča učiti na podlagi besedil in da bi bilo treba besedišče in slovnico obravnavati skupaj in povezano. Nekoliko manjši delež učiteljev (tj. približno dve tretjini) meni, da so učbeniške naloge za delo z besediščem ustrezne in pozitivno vplivajo na razvoj poimenovalne zmožnosti učencev, kar v nasprotju s prejšnjima izjavama kaže, da jih pogosta dekontekstualizacija obravnave besedišča v praksi ne moti (prav tam: 87–91).
- Učitelji obstoječi model posredovanja znanja o sporazumevanju in besedilnih vrstah povečini ocenjujejo za pretežno uspešnega, vendar so mnenja učiteljev v tej točki precej deljena. Po mnenju učiteljev je model učencem oz. dijakom bolj všeč kot ne, zelo malo učiteljev pa meni, da je model zelo uspešen in da je učencem in dijakom zelo všeč (prav tam: 93–98).
- Večini učiteljev (81,9 %) se zdijo razlage jezikovnih vsebin v učbenikih učencem dovolj razumljive, pri čemer ni zaslediti razlik v odgovorih učiteljev, ki uporabljajo različne učbenike (prav tam: 106).
- Po mnenju večine učiteljev (79, %) je daleč najustreznejši vir za reševanje slovničnih težav učencev zunaj šole (npr. pri pisanju domačih nalog) učbenik za slovenščino, manj pa slovnice, spletne strani, elektronski slovarji in e-viri (prav tam: 106–109).
- Večina učiteljev (84,8 %) se strinja, da bi potrebovali slovnico slovenskega jezika, ki bi bila napisana tako, da bi upoštevala potrebe in zmožnosti učencev osnovnih in srednjih šol, pri čemer potrebo po takšni slovnici izražajo predvsem mlajši učitelji oz. učitelji s krajšim stažem poučevanja (prav tam: 109–110).
- Večina učiteljev (70,3 %) se je izobraževala za delo z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (IKT) in ti jo tudi najpogosteje vključujejo v svoje delo. Pri jezikovnem pouku učitelji najpogosteje uporabljajo spletne iskalnike (npr. Google in Najdi.si), relativno pogosto elektronske jezikovne vire (npr. spletne slovarje), manj popularna pa so spletna e-gradiva, predstavitev v formatu ppt in spletne učilnice, ki jih redno uporablja samo 2,3 % učiteljev. Spletna e-gradiva in ppt-predstavitve pogosteje uporabljajo mlajši učitelji in učitelji s krajšim učiteljskim stažem, spletne učilnice pa srednješolski učitelji (prav tam: 111–117).
- Pri pouku ima več kot polovica učiteljev (59,8 %) na voljo interaktivno tablo, ki pa je večina (47,4 %) ne uporablja nikoli ali jo uporablja redko. Interaktivne table pogosteje uporabljajo mlajši učitelji (prav tam: 119–121).
- Učitelji redko dajejo domače naloge, pri katerih morajo učenci uporabljati računalnik; najpogosteje se od učencev zahteva, da morajo v okviru naloge poiskati podatke na spletu, redkeje pa morajo učitelju poslati e-pismo. Ostale vrste nalog, pri katerih bi učenci morali uporabiti računalnik, so med učitelji zelo nepriljubljeni (prav tam: 121–126).

- Večina učiteljev se strinja, da uporaba IKT omogoča dinamičen pouk, povečuje aktivnost in motiviranost učencev in pripomore k aktualnosti pouka, v čemer vidijo pozitivne lastnosti. Veliko manj učiteljev meni, da uporaba IKT prinaša slabosti, tj. da časovno preobremenuje učitelje, da so prepogosto težave z dostopnostjo in delovanjem opreme, da učenci vsebin, ki jih spoznavajo prek IKT, ne jemljejo dovolj resno in da razpoložljivi e-viri niso dovolj kvalitetni (prav tam: 126–130).

2.6.2 Učiteljska izkušnja s problematičnimi slovničnimi vsebinami

Posebej za potrebe izbire vsebin za PS je bilo v anketo vključeno vprašanje: *S katerimi slovničnimi vsebinami imajo po vaših izkušnjah učenci največ težav? Navedite nekaj primerov.* Učitelji so na vprašanje odgovarjali različno, zato so bili njihovi odgovori razvrščeni glede na jezikovne ravnine, kot je prikazano v spodnjem grafu:

Po mnenju učiteljev imajo učenci in dijaki bistveno največ težav s skladenjskimi, oblikoslovnimi in pravopisnimi vsebinami, bistveno manj pa s sporočanskimi, glasoslovnimi, besedotvornimi in besedoslovnimi. Stilistika in pravorečje se po mnenju učiteljev kažeta kot najmanj problematični za učence. V spodnjih tabelah so podrobneje prikazani odgovori za vsako jezikovno ravnino posebej.

Kategorija	Tema	Število pojavitev	Delež
	skladnja na splošno	33	5,05 %
	razlikovanje med besedno vrsto in stavčnim členom	8	1,23 %
	»razmerja«	1	0,15 %
besedna zveza		9	1,38 %
	priredno in podredno zloženi stavčni členi	4	0,61 %
	analiza besednih zvez	3	0,46 %

desni svojilni prilastek od...	1	0,15 %
pridevniška modifikacija sam. bes. zveze	1	0,15 %
stavki in povedi	131	20,06 %
odvisniki	38	5,82 %
stavčni člani	29	4,44 %
priredja	26	3,98 %
stavčna struktura	17	2,6 %
večstavčna poved	7	1,07 %
priredje – podredje	5	0,77 %
enostavčna – zložena poved	3	0,46 %
pastavek	1	0,15 %
polstavek	1	0,15 %
poved na splošno	1	0,15 %
razlikovanje med povedjo in stavkom	1	0,15 %
predmet v rodilniku ob zanikanem povedku	1	0,15 %
stavčni člen – odvisnik	1	0,15 %
odstavki in besedila	18	2,76 %
besedni red	5	0,77 %
nadpovedna skladnja	5	0,77 %
navezovanje	5	0,77 %
členitev po aktualnosti	1	0,15 %
naslonski niz	1	0,15 %
strnjevanje	1	0,15 %
SKUPAJ	200	30,63 %

Tabela 1: Skladenjske vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

V povezavi s skladnjo in oblikoslovjem so učitelji podali raznolike in podrobne odgovore, kot prikazujeta zgornja in spodnja tabela. Med **skladenjskimi** vsebinami so kot posebej problematične izpostavili odvisnike, stavčne člene), priredja, stavčno strukturo in razlikovanje med stavčnim členom in besedno vrsto, veliko pa jih je pod vprašanje navedlo, da učencem povzroča preglavice skladnja na splošno. V okviru **oblikoslovja** imajo učenci najpogosteje težave s sklanjanjem, pri čemer je zanje posebej zahtevno sklanjanje samostalnikov, z glagolom, določanjem besednih vrst, zaimkom, oblikoslovjem na splošno, predlogom, pridevnikom in dvojino.

Kategorija	Tema	Število pojavitev	Delež
oblikoslovje na splošno		15	2,3 %
sklanjanje		57	8,73 %
	na splošno	30	4,59 %
	samostalnikov	22	3,37 %
	pridevnikov	1	0,15 %
	zaimkov	4	0,61 %

določanje besednih vrst	22	3,37 %
določanje oblikoslovnih kategorij	6	0,92 %
na splošno	1	0,15 %
samostalnikom	1	0,15 %
dvojina	8	1,23 %
posebnosti	2	0,31 %
glagol	43	6,23 %
glagolski vid	9	1,38 %
nedoločnik in namenilnik	8	1,23 %
glagolski naklon	6	0,92 %
glagol na splošno	5	0,77 %
spreganje	4	0,61 %
glagolski način	3	0,46 %
vezljivost	3	0,46 %
glagolski čas	2	0,31 %
neosebne glagolske oblike	2	0,31 %
modalni glagoli	1	0,15 %
pridevnik	8	1,23 %
vrste pridevnikov	3	0,46 %
določnost	2	0,31 %
pridevnik na splošno	2	0,31 %
vrstni pridevniki	1	0,15 %
prislov	1	0,15 %
zaimek	21	3,22 %
zaimki na splošno	9	1,38 %
osebni zaimki	5	0,77 %
povratno svojilni zaimki	3	0,46 %
oziralni zaimki	2	0,32 %
oblike zaimkov	1	0,15 %
pozaimljanje	1	0,15 %
predlog	10	1,53 %
raba predlogov na splošno	4	0,61 %
predlog s/z	3	0,46 %
vezava predlogov	2	0,31 %
predlog k/h	1	0,15 %
veznik	2	0,31 %
števnik	1	0,15 %
členek	1	0,15 %
SKUPAJ	197	30,17 %

Tabela 2: Oblikoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Po mnenju učiteljev imajo učenci in dijaki veliko težav s **pravopisom** na splošno, podrobneje pa s postavljanjem vejice, premim in odvisnim govorom ter z malo in

veliko začetnico. Ostale pravopisne teme, ki so navedene v spodnji tabeli, so se med odgovori učiteljev pojavljale redkeje.

Tema	Število pojavitev	Delež
pravopis na splošno	75	11,49 %
vejica	25	3,83 %
premi in odvisni govor	16	2,45 %
mala in velika začetnica	15	2,3 %
pisanje skupaj in narazen	6	0,92 %
ločila na splošno	4	0,61 %
zapis števil z besedo	2	0,31 %
fonetično zapisovanje	1	0,15 %
raba končnih ločil	1	0,15 %
zapis prevzetih besed	1	0,15 %
SKUPAJ	25	22,36 %

Tabela 3: Pravopisne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Sporočanjske, glasoslovne in besedotvorne vsebine so učitelji nekoliko redkeje navajali kot problematične. Po njihovem mnenju imajo učenci težave predvsem s tvorjenjem in razumevanjem besedil, besedotvorjem in glasoslovjem na splošno ter naglaševanjem. Ostali odgovori, ki jih navajamo v spodnjih tabelah, so se pojavljali le sporadično.

Tema	Število pojavitev	Delež
tvorjenje besedil	17	2,6 %
razumevanje besedil	10	1,53 %
kreativno pisanje	5	0,77 %
analiza besedil	1	0,15 %
SKUPAJ	33	5,05 %

Tabela 4: Sporočanjske vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Tema	Število pojavitev	Delež
glasoslovje na splošno	9	1,38 %
naglaševanje	7	1,07 %
tip naglasa	3	0,46 %
mesto naglasa	2	0,31 %
glas K	1	0,15 %
glas V	1	0,15 %
polglasniki	1	0,15 %
preglas	1	0,15 %
SKUPAJ	25	3,83 %

Tabela 5: Glasoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Tema	Število pojavitev	Delež
besedotvorje na splošno	12	1,84 %
tvorjenje besed	2	0,31 %
določanje korena besed	1	0,15 %
SKUPAJ	9	2,3 %

Tabela 6: Besedotvorne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Besedoslovne, pravorečne in ostale vsebine so po mnenju učiteljev najmanj problematične. Odgovori, ki so prikazani v spodnjih tabelah, so tako razdrobljeni, da ni mogoče določiti vzorca; kot delno problematične bi lahko pri besediloslovnih napakah izpostavili le skromen besedni zaklad, pri pravorečnih pa težave pri jezikoslovni analizi na splošno. Ostali odgovori so se pojavljali tako poredko, da jih v teh točki ni smiselno povzemati.

Tema	Število pojavitev	Delež
besedni zaklad	6	0,92 %
besedoslovje na splošno	2	0,31 %
domače in prevzete besede	1	0,15 %
SKUPAJ	9	1,38 %

Tabela 7: Besedoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Tema	Število pojavitev	Delež
jezikoslovna analiza na splošno	6	0,92 %
nesistematičnost	3	0,46 %
pravorečje na splošno	3	0,46 %
regionalna pripadnost	2	0,31 %
uporaba znanja v praksi	1	0,15 %
funkcionalno branje	1	0,15 %
lepopis	1	0,15 %
literarna teorija	1	0,15 %
nemotiviranost za učenje	1	0,15 %
ostali učitelji	1	0,15 %
površinskost, nepoglobljenost	1	0,15 %
učni načrt	1	0,15 %
vsebine, ki se pojavijo prekmalu ali prepozno	1	0,15 %
SKUPAJ	24	3,68 %

Tabela 8: Pravorečne in ostale vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.

Tekoče poglavje je predstavilo, kako problematična mesta v slovnici izkazujejo učiteljske izkušnje. Podatke o dejanskih slovnicih napakah, ki jih najdemo v besedilih učencev in dijakov, pa smo pridobili iz korpusa Šolar, ki ga predstavlja naslednje poglavje.

3 Korpus šolskih pisnih izdelkov Šolar

3.1 Opis korpusa

Korpus šolskih pisnih izdelkov Šolar je korpus besedil, ki so jih pri pouku samostojno tvorili učenci slovenskih osnovnih in srednjih šol. Nastal je leta 2010 v sklopu projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku, in sicer v okviru aktivnosti Nova didaktika poučevanja slovenskega jezika. Razvit je bil za namene raziskovanja pisne jezikovne zmožnosti, predvsem za izdelavo pedagoške slovnice, saj je z analizo realne jezikovne produkcije šolajoče se populacije mogoče zaznavati njihove jezikovne probleme na različnih ravneh ter na njihovi osnovi pripravljati smiselne in empirično utemeljene didaktične rešitve.

Šolar obsega 2703 besedila oz. 967.477 besed. Vključuje pisna besedila, napisana v slovenščini, ki so jih tvorili učenci in dijaki osnovnih in srednjih šol v Sloveniji. Največ jih je z gimnazij (53,8 %), sledijo pa strokovno izobraževanje (27 %), zadnje triletje osnovne šole (13,8 %) in poklicno izobraževanje (5,4 %). Učenci so besedila napisali sami, brez pomoči odraslih ali uporabe referenčnih virov, pri pouku različnih predmetov – največ pri slovenščini (84,2 %), manj pri psihologiji (7,2 %), sociologiji (2,2 %), filozofiji (2 %), zgodovini (1,5 %) in domovinski in državljski vzgoji ter etiki (1,3 %); še manj pa pri geografiji, umetnostni vzgoji, ekonomiji, kemiji in podjetništvu. Zaradi želje po avtentičnosti teksti niso nastajali na pobudo projekta, ampak gre za dejansko šolsko produkcijo.

Besedila so bila zbrana v šolskem letu 2009/2010, ko jih je večina tudi nastala, nekaj pa jih je iz leta 2007 oz. 2008. Skupaj jih je bilo prejetih več kot 8500 z 39 šol, v korpus pa niso bila vključena vsa. Glavni kriterij izbora je bila regijska uravnoteženost; približno 60 % tekstov je z JZ, 40 % pa s SV Slovenije. Manj pomembni dejavniki so bili vrsta šole, vrsta besedila (v skoraj 80 % gre za eseje oz. spise, preostale vrste pa so test, delo v razredu in praktično besedilo), šolski predmet, pri katerem je nastalo, in učiteljski popravki (gl. poglavje 3.2). Slednji prav zaradi regijske uravnoteženosti niso označeni na skoraj polovici vključenih besedil (1292, od tega jih je 823 iz SV Slovenije).

Vsa besedila so bila izvorno napisana na roko, med gradnjo korpusa pa po enotnih načelih pretipkana. Izvorna pisna podoba, kot jo je tvoril učenec, je ohranjena v celoti, vključno z odstopi od slovnične norme, rabo malih oz. velikih črk (npr. v naslovih), stičnostjo oz. nestičnostjo zapisa ločil, obliko uporabljenih narekovajev in deljenjem besed (deljaj je označen z zavitim oklepajem {-}). Zaradi varovanja osebnih podatkov in avtorskih pravic, za katere so bila pridobljena vsa potrebna dovoljenja, so teksti anonimizirani, morebitni osebni podatki v njih pa so nadomeščeni s kodami (npr. *XlmeX* za učenčevo ime, *XPriimekX* za priimek).

Korpus Šolar je lematiziran in oblikoskladenjsko označen, poleg tega pa vsebuje oznake učiteljskih popravkov, torej besedilnih in likovnih komentarjev ter popravkov napak, ki so ključne pri izdelavi PS in so v nadaljevanju podrobneje predstavljene.

3.2 Učiteljske oznake

Osnovne metajezikovne oznake, uporabljene pri transkripciji, so v glavnem namenjene označevanju učiteljskih posegov v besedila učencev in so navedene v Tabeli 9.

Opis	Primer oznake
Učiteljev besedilni komentar	<code><u k="Nepovezano z ostalim besedilom.">⁵</code>
Učiteljev likovni komentar	<code><u l="vijugasto podčrtano">luksuz</u></code>
Učiteljev popravek napake	<code>V sodobni družbi se <u tip="Z" podtip="SN">veliko krat<p> velikokrat</p></u> dogajajo krivice.</code>
Nečitljiv zapis učenca	<code><u n="">/></code>
Delno čitljiv zapis učenca (prepisano je, kar se da prebrati)	<code><u n="nasprot">/></code>
Nečitljiv učiteljev popravek/komentar	<code>Antigoni vendarle uspe <u l="ravno podčrtano" kn="">na skrivaj</u> pokopati brata.</code>
Delno čitljiv učiteljev popravek/komentar (prepisano je, kar se da prebrati)	<code><u kn="poskusi">/></code>

Tabela 9: Osnovne metajezikovne oznake v Šolarju.

Učiteljevi komentarji k besedilu so besedilni (npr. dopisana beseda *kako* ob robu učenčevega besedila), likovni (npr. obkrožena beseda) ali oboje hkrati. Ponavadi se nanašajo na stilistično ali vsebinsko plat, večkrat pa so tako skopi, da pri pregledovanju Šolarja brez širšega konteksta niso nedvoumno razumljivi. V določenih primerih so bili učiteljevi posegi v besedilo pri transkribiranju interpretirani kot popravki napak, čeprav učitelji niso eksplicitno navedli svojega popravka: če je učitelj npr. podčrtal prvo črko v besedi *slovenskem* (*Na slovenskem*), je precej zanesljiv sklep, da je želel popraviti malo začetnico v veliko. Sicer pa prav zaradi nejasnosti in usmerjenosti k vsebinskim ali stilističnim napakam komentarji za potrebe PS niso relevantni in so bili zato pri pregledovanju gradiva izpuščeni. Enako velja za posebne oznake, s katerimi so označena besedila, napisana v verzih, in praktična besedila oz. njihove oblikovne popravke (npr. poravnava datuma ali naslova).

Pri analizi Šolarja za potrebe PS smo se osredotočili na napake, ki so jih v besedilih učencev učitelji označili in popravili. Problematični deli besedila so v korpusu na vrhnji ravni označeni z elementom `<u>`, učiteljev predlagani popravek pa je znotraj tega elementa naveden za oznako `<p>`. Zaradi želje po učinkovitejši analizi so napake

⁵ Oznake so točkovne (omejene na posamezno točko) ali vezane na besedo oz. večji del besedila. Točkovna oznaka `<u k="">/>` pomeni, da je učitelj naredil vprašaj npr. na vrhu strani, medtem ko `<u k="" l="vijugasto podčrtano">otroške želje</u>` pomeni, da je bil vprašaj označen ob besedni zvezi.

dotatno **klasificirane** po sistemu, pripravljenem na gradivu govorcev slovenščine kot tujega jezika (Stritar 2009), ki pa je bil med gradnjo Šolarja prilagojen posebnostim šolskih besedil domačih govorcev slovenščine.

Osrednja načela uporabljene klasifikacije so: formalnost, splošnost, objektivnost, opisnost in čim manjša interpretativnost. Prav slednje je eden od najpomembnejših, zato v Šolarju ni (I) ločevanja med lapsusi (npr. zapis *podedil* namesto *podredil*) in napakami, ki so nastale zaradi učenčeve pomanjkljive jezikovne zmožnosti, ali (II) posebne obravnave napak, pri katerih učitelj del besedila prečrta zaradi vsebinske, ne pa jezikovne neustreznosti. Zgolj na podlagi učiteljeve oznake med transkribiranjem besedil namreč med naštetim ni mogoče ločevati brez pretirane subjektivnosti, zato je odločanje o vzrokih za napako ali o vrsti neustreznosti prepuščeno uporabnikom korpusa, ne pa njegovim graditeljem.

Dvostopenjska klasifikacija, navedena v Tabeli 10, temelji predvsem na površinski podobi napake. Na prvi ravni se napake delijo glede na jezikovno ravnino: kategorija »napake zapisa« združuje neustrezno zapisane besede, kategorija »napake besedišča« oz. leksikalne napake zajema uporabo besede ali besedne zveze, ki je v danem kontekstu skladijsko, pomensko ali pragmatično neustrezna, neustrezno tvorbo besed, uporabo neustrezne besedne vrste ipd. Pri »napakah oblike« normi ne ustreza oblika pregibnih besed (npr. sklon, število, čas), »napake skladnje« pa se nanašajo na večbesedne enote oz. neustrezne sintagmatske povezave med besedami. Na drugi ravni so kategorije dodatno členjene, kakor prikazuje tabela.

Tip napake	Podtip	Primer oznake
Napake zapisa	Črkovanje	<code><u tip="Z" podtip="CRK">bljižnih<p>bližnjih</p></u></code>
	Pisanje skupaj/narazen	<code><u tip="Z" podtip="SN">neglede<p>ne glede</p></u></code>
	Mala/velika začetnica	<code>napadel mesto <u tip="Z" podtip="MV">tebe<p>Tebe</p></u></code>
	Ločilo	<code><u tip="Z" podtip="LOC">"<p>„</p></u>Ne da sovražim</code>
	Krajšava	<code><u tip="Z" podtip="KR">oz.<p>oziroma</p></u></code>
	Številka	<code>je dolgo trajala, <u tip="Z" podtip="STEV">30<p>trideset</p></u> let,</code>
Napake besedišča	/	<code><u tip="B">vzrok<p>razlog</p></u></code>
Napake oblike	/	<code>Njeni bližnji so se <u tip="O">jo<p>je</p></u> sramovali</code>
Napake skladnje	Besedni red	<code><u tip="S" podtip="BR">pokopati simbolično<p>simbolično pokopati</p></u></code>
	Izpuščeni podatki	<code>Oba sta bila zelo delavna, saj je Kajn delal na polju, Abel pa <u tip="S" podtip="IZP"><p>je</p></u> pasel drobnico.</code>
	Odvečni podatki	<code>Julija mu izpove ljubezen <u tip="S"></code>

	<i>podtip="ODV">do njega</p></p></u>.</i>
Neustrezna struktura	<i><u tip="S" podtip="STR">rek Jezusa</p>Jezusov rek</p></u></i>

Tabela 10: Klasifikacija za označevanje napak v Šolarju.

Kljub željeni neinterpretativnosti je označevanje napak do neke mere vedno subjektivno. Ker je besedila označevalo več oseb, so bila zato za enotno označenost korpusa ključna jasna navodila za označevanje, s pomočjo katerih so se označevalci odločali v dvoumnih primerih. V primeru, da je potrebno označiti eno napačno črko, bi to denimo lahko klasificirali kot napako črkovanja, besedišča ali oblike. Za ločevanje med temi kategorijami velja, da so napake besedišča tiste, pri katerih neustrezna črka, posebej v korenu besede, spremeni pomen besede (*zavedali* namesto *zavedli*). Pri napakah oblike gre za neustrezno zapisano končnico (*umoriste* namesto *umorite*), vse ostalo pa so napake črkovanja.

Nekatere napake spadajo v dve kategoriji, zato imajo dve gnezdeni oznaki. Pri tem je hierarhično močnejša oz. pomembnejša napaka označena na zunanji (svetlo modra), manj pomembna pa na notranji (temno modra) strani:

- *poznamo v <u tip="O"><u tip=Z podtip=CRK>večjih</p>več</p></u></u> oblikah*

Pri prevajanju Šolarja v strojno berljivo obliko so bile k oznakam napak dodane številke, ki pomenijo stopnjo gnezdenja. Tako je prva, negnezdena napaka označena z <u1>, napaka, gnezdena znotraj te, z <u2> itn. Drugi način kombiniranja oznak pa so oznake povezanih napak, ko je moral učitelj zaradi enega popravka narediti še drugega (npr. pri menjavi vejice s piko je moral spremeniti še malo v veliko začetnico) ali pa je popravljen povezana primera neustrezne rabe. Slednje je pogosto npr. pri napačni rabi sklona, kar se v samostalniški besedni zvezi odraža tako pri pridevniku kot samostalniku:

- *dokler ni moje telo začelo kazati <u tip="O" pov="1"><p>vidne</p>vidnih</u> <u tip="O" pov="1">znake<p>znakov</p></u>.*

Povezanost je označena z atributom "pov" v oznaki napake in z zaporedno številko sklopa povezanih napak znotraj odstavka. Uporabnik korpusa mora upoštevati, da nekatere povezane napake dejansko niso "prave", pač pa so popravljene zgolj zaradi ustreznosti sobesedila ob drugem učiteljevem popravku.

3.3 WordSmith Tools

Za analizo Šolarja smo uporabili WordSmith Tools, različico 5 (Scott 2008), napreden program za analizo korpusnih podatkov. Pri izbiri programa smo iskali naslednje lastnosti: prilagodljivost (možnost nastavljanja različnih velikosti pisav, barv pisav ipd.), možnost dela brez internetne povezave (nekateri programi so na voljo le prek spletnega vmesnika), podporo šumnikov oz. možnost dela s podatki v slovenskem jeziku, hitro delovanje, možnost naprednih iskanj po podatkih (npr. z regularnimi izrazi), možnosti napredne organizacije in označevanja korpusnih konkordanc ter možnost shranjevanja podatkov v različnih formatih. Ugotovljeno je

bilo, da WordSmith Tools edini ponuja vse naštetu, kar so potrdile tudi izkušnje članov ekipe, ki so program že uporabljali pri svojem raziskovalnem delu.

Program sestavljajo tri osnovna orodja: konkordančnik (*Concordance*), orodje za izdelavo besednih seznamov (*Wordlist*) ter orodje za identifikacijo ključnih besed v (pod)korpusih (*Keyword*). Poleg tega program ponuja še številna orodja za izdelavo korpusa, npr. orodje za nalaganje datotek s spleta, pretvornik datotek, orodje za identifikacijo okvarjenih korpusnih datotek itd. Za analizo Šolarja smo uporabili le konkordančnik, katerega ključne funkcije so predstavljene v nadaljevanju.

Poleg različnih nastavitvev, ki smo jih lahko prilagodili glede na potrebe projekta (npr. jezik) ali celo glede na osebne preference posameznega pregledovalca (npr. ciljne direktorije za shranjevanje datotek, velikost pisave ipd.), je bilo pred analizo treba poskrbeti za dve nastavitvi, vezani na iskanje. Kot prvo je bilo potrebno odznačiti možnost ignoriranja oznak tipa <>/>, kar je v WordSmith Tools privzeta nastavitvev. Oznake popravkov učiteljev so bile namreč izhodišče za analizo Šolarja in želeli smo imeti tako možnost iskanja po oznakah kot njihovega prikaza v konkordancah. Kot drugo je bilo potrebno v program naložiti vnaprej izdelan seznam lem (na podlagi besed v Šolarju), da so pregledovalci pri nadaljnjih analizah konkretnih napak imeli možnost iskanja po lemi.

Konkordančnik ima različne funkcije, ki omogočajo lažje pregledovanje konkordanc oz. njihovo urejanje, npr. možnost širjenja stolpca konkordančne vrstice, ogleda širšega konteksta (ukaz *Grow*) ter ogleda konkordance v korpusni datoteki (dosegljivo z dvojnimi klikom na konkordanco). Možnost povečanja konteksta konkordanc je bila pri analizi Šolarja še posebej koristna, saj so oznake v konkordancah pogosto močno prevladovali glede števila znakov, posledično pa je bilo pregledovalcem prikazanega bolj malo učencevega oz. učiteljevega besedila.

Med najpomembnejšimi možnostmi konkordančnika WordSmith Tools, ki so bile uporabljene pri analizi Šolarja, je stolpec *Set* v konkordančnem prikazu. Vanj so pregledovalci lahko pisali krajše oznake – enoznakovne (pri čemer je potreben samo pritisk na znak na tipkovnici) ali večznakovne oz. večbesedne (potreben je dvoklik v stolpcu in ročni vpis celotne oznake) – tj. skrajšana poimenovanja za med analizo identificirane probleme učencev pri pisanju.

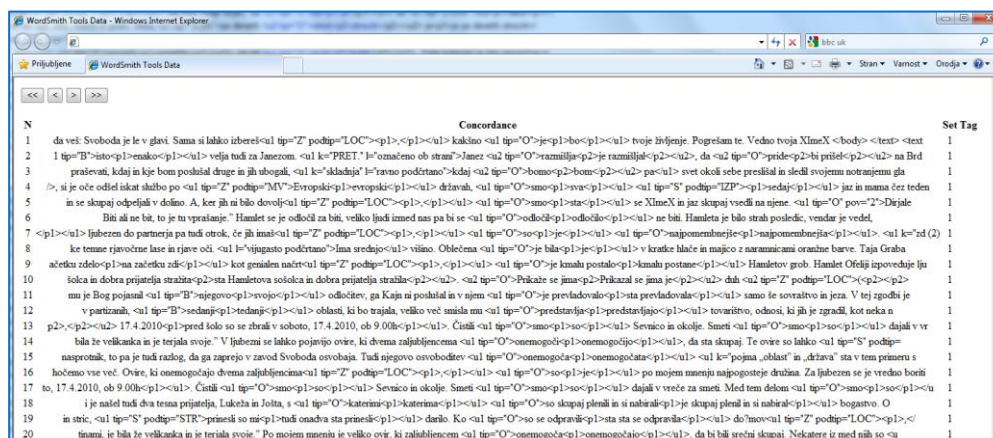
Za pregledovanje, pa tudi označevanje konkordanc je bila koristna funkcija *Sort*, ki omogoča razvrščanje konkordanc po abecedi glede na iskani niz oz. glede na besede do pet mest pred iskanim nizom ali po njem. Z razvrščanjem so pregledovalci lažje identificirali konkordance, v katerih se pojavljajo jezikovni problemi iste vrste. Poleg tega omenjena funkcija omogoča tudi razvrščanje po oznakah v stolpcu *Set*, kar ima več prednosti, npr. združevanje konkordanc z istovrstnim problemom, združevanje še neoznačenih konkordanc, hitrejše popravljanje istovrstnih oznak ipd.

Med analizo so pregledovalci pogosto naleteli na konkordance z učiteljskimi popravki slogovne narave. Čeprav so tovrstne pojavitve pregledovalci označevali kot nerelevantne za nadaljnjo analizo, pa so med pregledovanjem zasedale dragocen prostor na zaslonu. Za rešitev tega problema se je lahko uporabila kombinacija funkcij *Delete* (Izbriši) in *Zap* (Stisni), ki sta omogočali prečrtanje in posivitev

izbranih konkordanc ter njihovo odstranitev iz prikazanega konkordančnega niza. Odstranile so se lahko tudi relevantne konkordance, če so bile že analizirane. V tem primeru je bilo potrebno najprej tako analizirane kot neanalizirane konkordance shraniti v ločeni datoteki ter jih kasneje, po končani analizi, združiti s funkcijo *Merge*.

WordSmith ponuja shranjevanje konkordanc v štiri različne formate: txt (tekstovna datoteka), XML, xls oz. xlsx (Excel) ali cnc (WordSmithov format). Pri izvozu analiziranih konkordanc smo uporabili zadnje tri formate, iz sledečih razlogov:

- Shranjevanje rezultatov analize v WordSmithovem formatu je bilo potrebno, ker so pregledovalci analizirali podatke več mesecev in so jih morali shranjevati sproti. Poleg tega format omogoča morebitno nadaljnjo analizo, spreminjanje oznak in pa tudi naknadno shranjevanje v ostalih formatih.
- Format XML se je izkazal za koristnega v dveh pogledih. Prvič, ker ob izvozu datoteke v tem formatu WordSmith shrani še z njo povezano datoteko html, si konkordance lahko ogledamo v spletnem brskalniku (kot npr. prikazuje Slika 10), torej za uporabnika ni nujno, da ima vedno na voljo program WordSmith Tools. In drugič, format XML omogoča avtomatsko obdelavo konkordanc s specializiranim programom, ki konkordance s posameznimi oznakami zapiše v ločene datoteke in jih (ločene) prešteje.
- Excelov format združuje prednosti WordSmithovega formata in formata XML, saj po eni strani omogoča nadaljnjo analizo podatkov, po drugi pa ne zahteva dostopa do WordSmith Tools. Poleg tega je obdelava podatkov, npr. označevanje, spreminjanje oznak, premikanje, brisanje ter štetje konkordanc ipd., v Excelu mnogo lažja kot v konkordančniku WordSmith Tools, pregledovalcu pa so na voljo še mnoge druge funkcije, ki jih WordSmith ne ponuja, npr. izdelava grafičnih prikazov podatkov. Zaradi naštetih razlogov so se nadaljnje analize konkordanc za potrebe izdelave gesel PS opravljale v tem formatu.

Slika 10: Ogled izvoženih konkordanc v spletnem brskalniku.

3.4 Analiza korpusa Šolar z WordSmith Tools

3.4.1 Izhodišče za analizo

Osnova pri analizi Šolarja za potrebe PS so bile oznake učiteljskih popravkov učenčevih napak (prim. poglavje 3.2). V Šolarju je bilo skupno označenih 35.029 napak. Tabela 11 prikazuje število pojavitev za posamezno kategorijo. Posebej so navedene povezane napake določenega (pod)tipa, ki so načeloma manj problematične, saj gre tipično za popravek sicer ustrezne oblike, ki ga mora učitelj narediti, ko popravi napako v drugem delu sobesedila.

Visok delež povezanih napak izstopa pri napakah male/velike začetnice, ločil in oblike. Pri napakah male/velike začetnice gre za posledico popravkov, pri katerih učitelj dve učenčevi povedi združi v eno samo oz. razbije eno poved na dve. Ob menjavi vejice in pike je bilo treba poleg izpuščenega/dodanega veznika na začetku povedi ali spremenjenega besednega reda popraviti tudi malo/veliko začetnico:

- *Napredovale smo predvsem v izobrazbi, imamo drugačne odnose v družini* <ui tip="Z-LOC" pov="i">.</ui> <ui tip="S-IZP"> saj </ui> <ui tip="Z-MV" pov="i">Smo </ui> vsi na svetu enakovredni

Pri obliki je povezanih napak veliko zaradi ujemanja samostalnika in pridevnika, učitelj je torej popravil sklon celotni samostalniški besedni zvezi.

Tip napake	Podtip napake	Oznaka	Št. pojavitev	Št. povezanih napak	Skupno št. napak
Zapis	Črkovanje	Z-CRK	2636	18	2654
	Pisanje skupaj/narazen	Z-SN	1179	/	1179
	Mala/velika začetnica	Z-MV	1253	872	2125
	Ločilo	Z-LOC	14.596	775	15.371
	Krajšava	Z-KR	23	/	23
	Številka	Z-STEV	50	/	50
Besedišče	Brez podtipa	B	3373	433	3806
Oblika	Brez podtipa	O	2377	1241	3618
Skladnja	Besedni red	S-BR	1053	212	1265
	Izpust	S-IZP	1367	240	1607
	Odveč	S-ODV	2077	588	2665
	Neustrezna struktura	S-STR	592	61	653
Neustrezno označene napake ⁶			13		13

Tabela 11: Število (pod)tipov kategorij napak v Šolarju.

Glede na podatke je mogoče sklepati, da so za učence najbolj problematična ločila, sledita manj razdelani kategoriji napak besedišča in oblike, nato pa črkovanje in

⁶ Gre za neobstoječe oznake, pomotoma nastale med označevanjem besedil. Napaki zapisa je bil na primer pripisan podtip besedišče. Večina teh 13-ih oznak je bila kasneje popravljena.

odvečni elementi v besedilu. Nekoliko manj težav je na ravni izpuščanja elementov, rabe male/velike začetnice, pisanja skupaj/narazen in besednega reda. Zapis številke in krajšav imata med učiteljskimi popravki v Šolarju najmanj pojavitev.

Kot je očitno iz Tabele 11, so nekatere kategorije tako raznorodne, odprte in v Šolarju obsežne, da je za kakršno koli sklepanje o navedenih številkah nujen natančnejši pregled korpusnih pojavitev s klasifikacijo, prilagojeno specifičnim potrebam raziskave. Če je namreč delo z nekaj desetimi primeri napak na ravni zapisa števnikov še obvladljivo, pa npr. vsakokratno pregledovanje 3618 primerov napak oblike (glede na raziskavo) ni samo nesmiselno, ampak tudi nemogoče, kar pomembno vpliva na proces kategorizacije napak.

Pod napake oblike sodijo tako raznolike težave, kot so denimo raba nedoločnika namesto namenilnika, neupoštevanje dvojskih oblik pri glagolu, raba dajalnika namesto mestnika, neustrezno sklanjanje samostalnika *otrok* v množini, neupoštevanje preglasa pri sklanjatvi pridevnikov ... Poleg tega učiteljski popravki niso nujno zanesljivi – posebej pri besedilih s številnimi napakami učitelji marsičesa ne popravijo, kaj (namerno ali nehote) spregledajo ali pa celo naredijo nepotreben ali neustrezen popravek.

3.4.2 Potek analize

Zaradi učinkovitosti ročnega pregledovanja Šolarja s korpusnimi orodji so bile oznake v korpusu prečiščene: izpuščeni so bili vsi likovni in besedilni komentarji ter oznake za verze ali praktična besedila, oznake napak pa so bile skržene, tako da so zavzele manj prostora v konkordančniku, ki lahko zaradi omejitev zaslona prikaže le določeno širino konkordanc: tako je bila prvotna oznaka za napako besednega reda `<u tip="S" podtip="BR">` v poenostavljeni različici za pregledovanje skrajšana v `<u tip="S-BR">`.

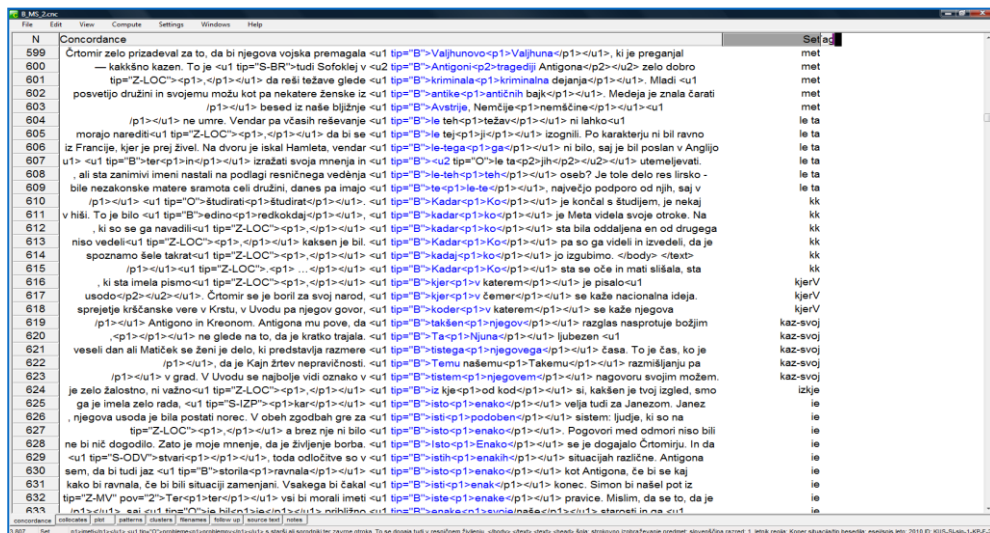
Rezultat ročnega pregleda je nova, bolj poglobljena, a hkrati manj univerzalna klasifikacija napak v Šolarju. Kategorije temeljijo na skupnih značilnosti, kakršne so se kazale sproti med samo analizo, nikakor pa niso edine možne ali zavezujoče. Rezultat druge raziskave z drugače opredeljenim ciljem bi lahko bila drugačna, a prav tako legitimna nadgradnja obstoječega sistema oznak napak.

Analiza je izhajala iz posameznega (pod)tipa napak v Šolarju:

- črkovanje,
- pisanje skupaj/narazen,
- mala/velika začetnica,
- ločilo,
- krajšava,
- številka,
- besedišče,
- oblika,
- besedni red,
- izpust,
- odvečni podatki,
- struktura.

S pomočjo orodja WordSmith Tools 5 je pregledovalec, ki se je osredotočil npr. na napake besedišča, v prečiščeni različici Šolarja najprej avtomatsko poiskal vseh 3806 tovrstnih napak. Precejšnje število konkordanc je bilo nato treba ročno pregledati in v njih poiskati ponavljajoče se probleme oz. skupne značilnosti, npr. glede na besedno vrsto ali pomenske odnose med besedami. Pri tem je bilo osrednje **načelo drobljenja**: obširne prvotne kategorije napak so bile razdeljene v številne drobne probleme, ki pa so bili kasneje v fazi izbire problemov za obdelavo v PS spet združeni v širša področja (gl. pogl. 4).

Za delo je bil ključen stolpec *Set* na desni strani konkordanc (gl. Slika 11), v katerega je mogoče vpisati poljubne znake in s tem določati podkategorije. Najbolj so se obnesla poimenovanja iz zgolj ene številke ali črke, ki se jih v okence preprosto vpiše, saj je pri daljših poimenovanjih treba na okence dvakrat klikniti (gl. pogl. 3.3), kar pri stotinah konkordanc postopek občutno podaljša. Po drugi strani pa so daljša imena povednejša in si jih je lažje zapomniti brez nenehnega sklicevanja na sproti nastajajočo legendo.

Slika 11: Napake besedišča v Šolarju s priložnostnimi oznakami podkategorij v stolpcu *Set* na desni.

Vzporedno s pregledovanjem konkordanc so pregledovalci vodili evidenco oz. legendo v Wordovem ali Excelovem dokumentu, kamor so beležili odkrite tipe napak skupaj z njihovim poimenovanjem, oznakami, opisom, morebitnim komentarjem in primerom iz Šolarja (gl. Slika 12). Slednje je mogoče kopirati iz konkordančnika z dvojnimi klikom na konkordanco, ki prikaže širše sobesedilo, v katerem je mogoče besedilo označevati in kopirati. Po končanih analizah se je vsakemu tipu napak dodala še informacija o pogostnosti, pridobljena s programom, ki je razdelil konkordance s posameznimi oznakami v ločene datoteke ter avtomatsko ustvaril frekvenčno listo števila konkordanc glede na oznako (gl. pogl. 3.3).

Slika 12: Excelova datoteka s seznamom in opisom odkritih tipov napak.

Tako prepoznane kategorije napak so bile precej podrobnejše od prvotnih učiteljskih oznak. V navodilih za označevanje učiteljskih popravkov med transkribiranjem Šolarja so med napake besedišča spadali naslednji, zelo splošni primeri:

- zamenjava dveh besed (*ter* nam. *in*),
- zamenjava besedne zveze z besedo ali obratno (*je imel v mislih* nam. *je želel*),
- zamenjava dveh besednih zvez (*pomembno mu je* nam. *pomembno se mu zdi*),
- zamenjava moške in ženske oblike samostalnika (*Antigona je tragični junak* nam. *Antigona je tragična junakinja*),
- zamenjava presežne in osnovne oblike pridevnika,
- zamenjava zaimkov (*nobenemu* nam. *nikomur*),
- zamenjava zaimkov kateri/ki (*katerega se* nam. *ki se ga*),
- zamenjava predlogov (*iz otoka* nam. *z otoka*),
- zamenjava nedoločne in določne oblike pridevnika mali/majhen (*za majhne ljudi* nam. *za male ljudi*),
- zamenjava glagolskega vida oz. predpon (*prepoznamo* nam. *spoznamo*).

Po ročnem pregledu gradiva pa so bile prvotne napake besedišča razvrščene v skoraj 200 podtipov. Nekatere med njimi prikazuje Tabela 12.

Oznaka v WS	Krajše poimenovanje	Opis	Opombe	Primer
Q	menjave več, bolj, veliko, zelo			da se bomo bolj imeli radi ter <u>tip="B">več</u><u>bolj</u> spoštovali.
RP	menjava prislova in pridevnika			<u>tip="B">Žalostno</u><u>Žalosten</u> sem sočustvoval z Julijo, ki je takrat verjetno trpela velik pritisk
slo	slovenska beseda namesto tujke	stilistično		Svoje <u>tip="B">protestiranje</u>nestrinjanje</u> pokažem z različnimi izrazi.
snežen	snežen/snežni ipd.			gradijo <u>

stop	stopnjevanje pridevnika		tip="B">snežene</p1>snežne</p1></u1> gradove. Spremembe so lahko dobre<u1 tip="Z-LOC"><p1>,</p1></u1> lahko pa tudi <u1 tip="B">slabše<p1>slabe</p1></u1>
stopi ven	stopi ven > izstopi ven		mi mami vedno <u1 tip="B">daje nasvete<p1>svetuje</p1></u1>,&br/>kar za sedemnajstletnico ni <u1 tip="B">gljih<p1>ravno</p1></u1> najbolj primerno.
T	menjava pogovorne besede z nezaznamovano	stilistična menjava	<u1 tip="B">Tukaj<p1>Takrat</p1></u1> se <u1 tip="B">začne<p1>razkrije</p1></u1> hinavščina ljudi, ki so me
V	vsebinsko neustrezna beseda	manj relevantno	Pripovedovalec goji veliko sovraštvo do <u1 tip="B">Inga<p1>Lepca</p1></u1>
vsaj-saj	vsaj/saj		Svoboden, <u2 tip="B">saj<p2>vsaj</p2></u2> sam v sebi, postane le s tem, ko postane nor, neodvisen od besed
Z	vedeti/znati/poznati		V šoli so jo zmerjali, saj ni <u1 tip="B">vedla<p1>znala</p1></u1> slovenskega jezika.
Zcigar	zaimki: čigar/katerega		stadion</p2></u2></u1> (<u1 tip="B">čigar<p1>katerega</p1></u1> prvotni namen niso bile
Zko	zaimki: oziralni/kazalni		Oče in mati sta se prikazala v najlepši luči, <u1 tip="B">tega<p1>česar</p1></u1> Lojzka ni razumela.
Zks	zaimki: kazalni/osebni		Take <u1 tip="B">zvrst<p1>vrste</p1></u1> ljubezni je v besedilu Hamlet in <u1 tip="B">njemu<p1>temu</p1></u1> podobnih zelo
Ztak	zaimki: tak/takšen		<u1 tip="B">Tak<p1>Takšen</p1></u1> ples bi z veseljem gledala
zv	menjava podobno zvonečih besed	manj relevantno	Zvrst<u1 tip="S-IZP">:<p1> je</p1></u1> <u1 tip="B">etika<p1>epika</p1></u1> ali pripovedništvo.
zč	zakaj/čemu		Simonu ni jasno<u1 tip="Z-LOC"><p1>,</p1></u1> <u1 tip="B">zakaj<p1>čemu</p1></u1> so ga sprejeli v zavod.

Tabela 12: Naključno izbrani primeri podkategorij napak besedišča v Šolarju.

Po opisanem načelu drobljenja so bile pregledane vse izhodiščne kategorije napak in razdeljene v številne drobne probleme. Pri napakah oblike jih je bilo prepoznanih 58, pri skladnji 328, pri ločilih pa 20. Ob tem je treba opozoriti, da je delo zajelo vse konkordance pri napakah besedišča, oblike in skladnje, ne pa tudi pri zapisu. Pri napakah ločil je bilo namreč več kot 15.000 pojavitev, zato je bilo pregledanih 1500 naključnih konkordanc oz. 10 % vseh. Skupaj je bilo po ročnem pregledu

identificiranih 900 različnih jezikovnih problemov, pa tudi nekaj neustreznih oznak, ki so nastale pri transkribiranju oz. označevanju korpusa (in so pri tolikšni količini gradiva neizbežne).

Vse prepoznane jezikovne težave seveda niso zanimive za nadaljnjo analizo. Nekatere so bodisi preveč specifične – omejene na posamezno besedo ali drugo specifično, subjektivno težavo enega učenca – bodisi stilistične, vsebinske ali drugače nerelevantne s stališča razvoja pisne zmožnosti učencev. Nabor je bilo zato v fazi izbire problemov za obravnavo v PS skrčen oz. so bili manjši problemi spet združeni v širša področja. Postopek izbire problemov natančneje predstavlja naslednje poglavje pričujočega dokumenta.

4 Nabor jezikovnih problemov za obravnavo v PS

Ena od prednostnih nalog, ki jih je treba opraviti v okviru priprave PS, je oblikovanje nabora jezikovnih problemov, ki jih bo vir pojasnjeval. Za potrebe oblikovanja kazala PS so bili sestavljeni **4 vključevalni nabori jezikovnih problemov uporabnikov**:

- izhodiščni nabor jezikovnih problemov,
- jedrni nabor jezikovnih problemov,
- širši in
- ožji prioritetni nabor jezikovnih problemov.

V okviru nastajajoče pedagoške slovnice bodo opisani zlasti jezikovni problemi iz zadnjih dveh naštetih naborov.

Izbor jezikovnih problemov je potekal v štirih fazah. Obravnava gradiva je bila v vseh fazah analize problemska, pri odločitvi, ali bo jezikovni problem vključen v prioritetni nabor za obravnavo v PS, pa je bil ključen zlasti kriterij, v kolikšni meri je za potencialnega uporabnika razreševanje tega problema **pomembno in zahtevno**. Število enot, ki jih vsak od štirih naborov vključuje, se od prvega do zadnjega naštetega zmanjšuje na način, da so v zadnji skupini zajeti za obravnavo v PS najbolj relevantni problemi.

4.1 Izhodiščni nabor jezikovnih problemov

Kljub temu da PS lahko uporablja širok spekter potencialnih uporabnikov, je primarni ciljni uporabnik šolajoči se mladostnik. Prav zato smo izhodiščne podatke o problemih, s katerimi se uporabnik najpogosteje srečuje, pridobili zlasti z analizo in interpretacijo napak v **korpusu Šolar** (gl. pogl. 3), poleg tega pa tudi z analizo vprašanj, ki so jih potencialni uporabniki postavili **na forumih** MedOverNet (<http://med.over.net/>) in ŠuSS (<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/>), ter z **anketo** o jezikovnih problemih učencev med učitelji slovenščine (gl. pogl. 2.6). V okviru

oblikovanja izhodiščnega nabora jezikovnih problemov uporabnikov je bilo identificiranih prek 900 specifičnih jezikovnih problemov.

4.2 Jedrni nabor jezikovnih problemov

Prepoznani specifični jezikovni problemi so bili v prvi fazi analize, tj. v okviru priprave izhodiščnega nabora jezikovnih problemov uporabnikov, zamejeni relativno ozko, saj v skladu s stališči korpusnega jezikoslovja izhajamo iz predpostavke, da naj bi način analize do določene mere narekovalo samo korpusno gradivo, in slovničnih opisov ne želimo prilagajati vnaprej predvidenim sistemskim možnostim (gl. pogl. 3.4.2).

V naslednji fazi dela so bile konkordance z dodanimi oznakami analizirane ponovno. Označene konkordance relevantnih sorodnih jezikovnih problemov so bile iz korpusa izločene po skupinah in analizirane ter interpretirane znova, pri čemer je pogosto prišlo do nove, nekoliko drugačne kategorizacije slovničnih problemov uporabnikov. Obseg slovničnih problemov z vidika predpostavljene količine ponujenih informacij ter zlasti vsebine (združevanje oz., izjemoma, razdruževanje izhodiščno identificiranih specifičnih slovničnih problemov v okviru vsebinsko obširnejšega ali manj obširnega slovničnega problema) je bil hkrati poenoten v skladu z nastajajočim konceptom PS.

Za vsak na novo definirani jezikovni problem smo opredelili, kateri od problemov v izhodiščnem naboru so sovpadli pod okrilje tega problema v novem naboru, hkrati pa je bila kot ključen podatek v nabor dodana še informacija o **pogostnosti konkordanc**, v katerih se predvidoma pojavi napaka zaradi identificiranega jezikovnega problema. Po pričakovanjih se v nastalem naboru največ problemov uvršča pod okrilje jedrnih slovničnih tem, tj. skladnje in oblikoslovja, v nekoliko manjši meri so prisotni problemi s področja besedoslovja in besedotvorja ter pravopisni problemi. Glasoslovnih problemov je bilo identificirano razmeroma malo.

Izhodiščni nabor 900 jezikovnih problemov vključuje nezanemarljiv delež jezikovnih problemov, ki jih običajno **ne bi opredelili kot slovničnih v ožjem smislu**. Gre za probleme s področja zvrstnosti jezika, sporočanja, besediloslovja, pragmatike, stilistike, zgodovine jezika ipd. Z obravnavo omenjenih jezikovnih problemov se glede na cilje aktivnosti PS v nadaljnjih fazah analize nismo podrobneje ukvarjali. Tovrstne slovnične probleme uporabnikov smo v ločenem dokumentu zgolj registrirali in jih kategorizirali v okviru vsebinsko obsežnejših slovničnih problemov. Nekaj tovrstnih primerov jezikovnih problemov uporabnikov, ki so z vidika obravnave v PS manj relevantni in zato v jedrni nabor slovničnih problemov uporabnikov niso bili umeščeni, prinaša Tabela 13.

Ker je PS usmerjena primarno v reševanje uporabnikovih težav na ravni jezikovne rabe (usmerjena je v reševanje konkretnih zadreg, ki jih imajo učenci pri pisanju) in ne sistematičnemu usvajanju metajezikovnega znanja, jedrnega nabora jezikovnih problemov uporabnikov prav tako ne sestavljajo problemi, vezani na slovnico kot sistem oz. posamezne slovnične kategorije (npr. *Kaj je deležnik? Ali sodi besednovrstno med pridevnike ali glagole?; Kakšna je razlika med pridevnikom in*

prislovom, kakšno je razmerje med njima?; Kaj je predpreteklik in kako to kategorijo uporabljamo?).

Opis jezikovnega problema	Primer
Besedotvorni pomen obrazil	zavarovalec : zavarovanec; mešalec : mešalnik : mešalo
Logicistična interpretacija dvojnega zanikanja v slovenščini	Nimam nič denarja : Imam nič denarja
Odvečno podvajanje informacij v povedi	Čez dva tedna grem na morje s starši za štirinajst dni. Letos <u>na morju</u> upam da bo zabavno.
Negativna konotacija leksemov	prašičji : svinjski; krščanar : kristjan
Raba »neobstoječih« besed	Valjhun je bil kristjan in njegova vojska je pobijala vse <u>pogance</u> .
Slogovna ustreznost leksemov	kolo : bicikel; pijan : vinjen
Vikanje – dvojninske oblike	Dogovorili smo se, da se oglasim pri vas in se skupaj odločimo : Dogovorili smo se, da se oglasim pri vas in se skupaj odločiva
Odvečna didaskalija	Da je bil Volodja vedno nekaj več od Simona pove tudi ta citat; „ <u>SIMON</u> ! Jaz nisem bolan.[«]

Tabela 13: Nekaj primerov jezikovnih problemov uporabnikov, ki so z vidika obravnave v PS manj relevantni.

Oblikovani jedrni nabor slovničnih problemov uporabnikov vključuje **približno 300 enot** in ga sestavljajo problemi, za katere menimo, da bi jih bilo v prihodnosti ob uporabi korpusnih in drugih sorodnih jezikovnih virov nujno opisati v nastajajočem elektronskem viru. Ta namreč omogoča, da so rešitve slovničnih problemov uporabnikov predstavljene tako, da opis posameznega slovničnega problema tvori razmeroma neodvisno logično in koherentno celoto (po principu en problem je eno slovnično geslo, gl. pogl. 7), ravnine jezikovnega sistema pa so – glede na relevantnost njihovih sestavin z vidika specifičnega jezikovnega problema – hkrati opisane celostno.

Jezikoslovna obravnava večine problemov jedrnega nabora bi tako uporabniku omogočila v vsakem trenutku pridobiti celovito informacijo o tem, kako se obravnavane jezikovne enote v jeziku pojavljajo, hkrati pa bi mu bil zaradi možnosti izkoriščanja hiperpovezav omogočen celovitejši uvid v delovanje slovničnega sistema v širšem smislu, in sicer na uporabniku prijazen način (gl. pogl. 5).

4.3 Prioritetna nabora slovničnih problemov

Iz jedrnega nabora jezikovnih problemov sta bila nato v dveh korakih izluščena še dva **prioritetna nabora** problemov – ožji in širši prioritetni nabor. Razlikujeta se zlasti v tem, kako ključna je obravnava problemov iz obeh naborov v slovničnem viru z vidika opismenjevanja učencev. Ožji prioritetni nabor vključuje **približno 30**

jezikovnih problemov, ki so, glede na dostopne podatke o pogostnosti napak, najbolj potrebni pojasnila in bodo v elektronski slovnici vir zagotovo vključeni, širši prioritetni nabor pa vključuje približno **60 dodatnih jezikovnih problemov**. Ti bodo v PS pojasnjeni v obsegu, ki se bo izkazal za potrebnega za celovito, izčrpno in zaključeno obravnavo problematike, zajete v ožji prioritetni nabor.

Pri oblikovanju obeh prioriternih naborov smo skušali v čim večji meri **upoštevati ciljnega uporabnika PS**. V nabora so bili zato primarno vključeni slovnici problemi, ki jih izkazujejo označene napake v korpusu Šolar, v veliko manjši meri pa problemi, na katere so uporabniki opozorili v okviru vprašanj na spletnih forumih in je obenem v korpusu zanje manj potrditev.

Pri oblikovanju prioriternih naborov smo hkrati upoštevali še načelo, da je v PS smiselno obravnavati zlasti **slovnicične teme v ožjem smislu**. Zaradi tega so bili izločeni nekateri sicer zelo pogosti pravopisni ter slogovni problemi uporabnikov (npr. jezikovni problemi v zvezi z rabo ločil ter velike in male začetnice). Ti problemi bodo natančneje obravnavani v okviru vzporedne projektne aktivnosti, slogovnega priročnika.⁷

V prioritetni nabora niso bili umeščeni identificirani slovnicični problemi, ki so sicer ozko slovnicične narave, vendar pa bi njihova jezikoslovna predstavitev presegala zastavljene konceptualne okvire PS glede upoštevanja predznanja in kognitivnih zmožnosti ciljnega uporabnika (gl. pogl. 5.4), npr. s predpostavljanjem, da je uporabnik vsaj do določene mere seznanjen z rabo korpusov in sorodnih jezikovnih virov ter orodij za analizo podatkov v njih. Vzorčni nabor tovrstnih slovnicičnih problemov prinaša Tabela 14.

Opis jezikovnega problema	Primer
Besednoredna razvrstitev jezikovnih enot	Razlog pa je, da pisatelj pripoveduje v besedilu .
Raba ustreznih predložnih zvez (vezljivost, vezava)	Obdal me je srh, moja sovražnost do strica pa je prerasla v željo do uboja .
Manjka predmet kot vezljivostno določilo	Prosijo vse, ki karkoli vedo, naj sporočijo.
Določna in nedoločna oblika pridevnika v razmerju do kolokativnosti, stalnobesednozveznosti	Prepoznati določno obliko pridevnika : Najti na polici določen izdelek

Tabela 14: Vzorčni primeri slovnicičnih problemov, katerih opis predpostavlja kompetentnejšega naslovnika.

Podatki o pogostnosti napak iz korpusa Šolar kažejo, da imajo učenci in dijaki ravno z razreševanjem slovnicičnih problemov, kot so navedeni v zgornji tabeli, veliko težav. Ugotovitev ni presenetljiva, saj gre za teme, katerih poznavanje je ključno za razumevanje delovanja jezika kot sistema in v družbi. Zelo pomembno bi torej bilo, da bi bile tudi te teme uporabniku predstavljene na razumljiv način s pomočjo

⁷ Ob tem velja omeniti, da bodo nekateri slovnicični problemi obravnavani v obeh priročnikih, tako v PS kot v slogovnem priročniku, pri čemer bo isti problem obravnavan na različna načina, prilagojena ciljnim uporabnikom (gl. pogl. 1.2.1).

medija, ki jim je blizu (pri čemer je nujen tudi hkraten proces vzgajanja šolajočih se mladostnikov v kompetentne jezikovne uporabnike).

V prioritetna nabora smo zato vključili tudi slovnične probleme, z opisom katerih bomo ciljne uporabnike lahko **postopno seznanjali z uporabo korpusov** in drugih dostopnih elektronskih jezikovnih virov ter sodobnih računalniških orodij za analizo jezikovnih podatkov. Predvideno je, da bo tovrstnemu opismenjevanju učencev in dijakov, torej opismenjevanju za napredno uporabo jezikovnih virov, posvečeno stalno mesto znotraj vsakega slovničnega poglavja, kjer se bo to izkazalo za smiselno (gl. pogl. 7.4).

Ker omogočajo korpusi in računalniška orodja za njihovo obdelavo pri opisu jezikovnih pojavov določene vrste pridobivanje izjemno zanesljivih izhodiščnih podatkov, medtem ko je obravnava drugih jezikovnih prvin (npr. glasoslovnih) s pomočjo korpusov manj smiselna, sta prioritetna nabora slovničnih problemov deloma prilagojena tudi **možnostim in prednostim korpusnojezikoslovne obravnave** problemov (gl. pogl. 5.1). Seveda smo v prioritetna nabora v večji meri vključevali tudi jezikovne probleme uporabnikov, sicer enako potrebe opisa, pri razlagi katerih je mogoče v čim večji meri izkoristiti **prednosti, ki jih nudi elektronski medij** (gl. pogl. 5.3).

4.4 Kazalo jezikovnih problemov v PS

V nadaljevanju v Tabelah 14 in 15 predstavljamo ožji in širši prioritetni nabor slovničnih problemov uporabnikov. Kot rečeno, je bil najpomembnejši kriterij za njuno vzorčenje iz jedrnega nabora slovničnih problemov uporabnikov aktualnost jezikovnih problemov z vidika nujnosti njihove obravnave glede na jezikovne probleme ciljnih uporabnikov PS,⁸ poleg tega pa so na izbor vplivali tudi v prejšnjem poglavju navedeni kriteriji.

Ključni kriterij, na podlagi katerega smo iz širšega prioritetnega nabora izluščili ožji prioritetni nabor slovničnih problemov uporabnikov, pa je bila pogostnost konkordanc z oznako za isti tip napake v korpusu Šolar.

4.4.1 Ožji prioritetni nabor jezikovnih problemov

Spodnja tabela prinaša tudi kode problemov, ki v pričujočem dokumentu omogočajo sklicevanje na posamezen jezikovni problem. Vzorčno geslo, predstavljeno v pogl. **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**, je v spodnji tabeli npr. označeno s kodo P2.

⁸ Identificirani jezikovni problemi uporabnikov so v določeni meri, ne pa povsem, prekrivni s problemi, ki so obravnavani tudi v analiziranih osnovnošolskih delovnih zvezkih za pouk slovenščine (gl. pogl. 2.2). Prekrivnost je npr. opaziti pri problematiki težav s sklanjanjem, rabe zaimkov *moj* in *svoj*, rabe ustreznih sklonskih oblik v zanikanih povedih, rabe nedoločnika in namenilnika, rabe ustreznih oblik ob preglasu, rabe (ne)živostnih oblik samostalnikov moškega spola, izbire ustreznih konektorjev. Najpomembnejša razlika med obstoječimi učnimi viri in nastajajočo PS je v tem, da slednja izhaja iz problema tudi na ravni razlage, ne le pri slovničnih nalogah.

Koda	Opis jezikovnega problema	Primer
P1	Zaporedje naslonk v naslonskem nizu	Bil sem tako jezen, da ju bi kar mahnil.
P2	Raba modalnih glagolov <i>moči</i> in <i>morati</i>	Menim, da tudi starši bi se mogli bolj posvečat svojim otrokom [...] Vsi so si želeli, da bi bolje živeli vendar se niso morali rešiti.
P3	Raba svojilnih in povratnosvojilnih zaimkov	Ker je bilo tam veliko grozdja, sem ga sušil in tako na moj jedilnik dodal rozine.
P4	Raba struktur s pomenom neprave svojilnosti <i>samostalnik + samostalnik v roditeljskem okolju</i>	Starši vplivajo na poznejše življenje otrok, saj v primeru Ožbeja je prav očetovo ravnanje deloma krivo za Ožbejevo življenje.
P5	Raba nedoločnika in namenilnika	Tudi on je imel nezakonske otroke, ki jih ni prišel velikokrat pogledati . Obstajajo primeri, ki jih sami ne moremo rešit .
P6	Raba predlogov <i>z, iz</i> in <i>v, na</i>	Z mammo smo vzele rolerje iz police in odšle k blagajni. [Č]e bomo imeli možnost živeti v podeželju bomo z veseljem.
P7	Zaporedje pridevnikov in pridevniških zaimkov v pridevniškem nizu	Prav tako se tudi Pečorin predaja zabavi, ki je njegov nekakšen ideal, in ne razmišlja na srečo drugih [...]
P8	Preglas	Nekega dne smo se pogovarjali s stricom .
P9	Raba variantnih oblik predlogov <i>k/h</i> in <i>s/z</i> (in <i>u/v</i>)	Berk je odšel v vojno prostovolno s velikimi pričakovanji. Bolj ko gre zgodba k koncu, bolj sta Romeo in Julija zaljubljena.
P10	Stopnjevanje pridevnikov in prislovov	To je tudi ena od idej razsvetljenstva; nižji sloj je pametnejši in bolj spretnejši od plemstva.
P11	Raba naveznih oblik zaimkov	Bogomila pa mu odgovarja, da je zelo zaljubljena v njega in da ga bo ljubila tudi ko umre.
P12	Raba določne in nedoločne oblike pridevnika	Bilo je nekega toplega, poletnega popoldneva, ki pa ga žal nisem izkoriščal zunaj, ampak sem kot zasvojeni buljil v računalnik.
P13	Raba odvečnega pomožnega glagola <i>biti</i> v prihodnjiku	Ta zabava bo bila nora, pa še srečo imam da bosta starša plačala.
P14	Zanikane enote – zapis skupaj/narazen	Mislím, da se to nebi smelo dogajati in upam, da se tudi meni ne zgodi kaj podobnega. Menim, da tisti, ki že služi sam da je bolj samostojen in ne odvisen od drugih.
P15	Sklanjanje samostalnikov moškega spola na -o	Nato se je odločila, da bo šla k Lorenzotu in ga prosila za strup [...]

P16	Sklanjanje samostalnikov – težji primeri in posebnosti	Meta in njeni otroki so bili pravzaprav vse samo ljudje ne.
P17	Raba tožilniških oblik namesto roditeljskih pri zanikanju	Najbolj uspešna je pri matematiki, kemiji, zgodovini in pri drugih predmetih, ne zanimata pa jo fizika in slovenščina.
P18	Spreganje glagolov – pogovorne oblike in težji primeri	Mislili sve da bove zelo lahko prišle do Amerike in na hitro obogatele [...]
P19	Raba struktur s pomenom svojilnosti <i>samostalnik + od + samostalnik</i>	To delo od Iva Zorman a govori o 17-letni Špeli kalan in o njenih problemih z starši in ljubeznijo.
P20	Raba naslonskih in nenaslonskih oblik zaimkov	Najstarejši sin, ki je svojemu očetu ves čas pomagal in mu bil pokoren, pa se zabave ni pridružil, saj mu oče ni nikoli priredil zabave.
P21	Besede s sklopoma -lj- in -nj-	Vsi ti dogodki so na psihi, značaju in sprejemanju nadaljnih odločitev teh mož pustili ogromen pečat.
P22	Raba zaimkov <i>nobeden in nihče</i>	Iskali so in iskali ampak nikjer ni bilo nobenega .
P23	Zapis dvoustničnega ų v izglasju deležnikov na -l	Ker je bil Janez kar nekaj let starejši od Mete je znau ljubezen tudi malo drugače izkazovati kot Metini vrstniki.
P24	Raba posamostaljenih oblik <i>nobeden in eden</i>	[...] je vse presenetil, saj si noben ni predstavljal, da bo ta vsodni dan prav tisti dan.
P25	Raba dajalniških oblik namesto mestniških	Ismena se je tu dokončno zlomila, ob nenehnemu očitku, da le ponavlja besede svoje sestre Antigone [...]
P26	Sklanjanje samostalnikov moškega spola na -r	V Mariborju živi še danes kot svobodna umetnica.
P27	Raba zaimkov, veznikov <i>ki in kateri</i>	Navidezna zmaga je pripadla Polikarpu in s tem tudi krivda, kateri ni pričakoval, saj bi v nasprotnem najverjetneje z veseljem prepustil ves denar Joštu [...]
P28	Raba tipičnih odvečnih leksemov in struktur (<i>en, neki, ta, kaj, kar ...</i>)	Ne glede na to, da same vzgajajo te otroke in jim nudijo vse potrebno za lepo življenje. Moje izkušnje so to , da nemoreš dobiti službe.
P29	Spreganje glagolov po vzorcu atematskih glagolov	Ko pa ju vidi na tleh, ko se smejista se mu koticiki ust prizdignejo vedno bolj in bolj.

Tabela 15: Ožji prioritetni nabor jezikovnih problemov uporabnikov.

4.4.2 Širši prioritetni nabor jezikovnih problemov

Poleg jezikovnih problemov, predstavljenih v Tabeli 15, prinaša širši prioritetni nabor še dodatne jezikovne probleme, ki so se pri analizi izkazali za relevantne za obravnavo.

Opis jezikovnega problema	Primer
Besede s predponskim obrazilom, predpono -iz	Kar naenkrat pa sem za sabo opazila veliko kočijo, iz nje pa je istopila Urš'ka.
Kolokacije z mernimi prislovi in mernimi pridevniki	Da se bomo bolj imeli radi ter več spoštovali. In imel sem sošolca, ki je imel učni uspeh manjši od mene.
Raba zvez <i>eden brez drugega, drug z drugim</i> ipd.	Frank ni bil sam kriv za svojo usodo, saj vojna je skušala razdvojiti brata tako da sta se v vojni bojevala eden proti drugemu.
Raba neustreznih kolokacij	Svit se je odrekel vse nepridiprave družbe ter se je zaprl vase.
Raba prislovov <i>kje</i> in <i>kod</i>	[...] ni važno iz kje si, kakšen je tvoj izgled, smo ljudje in vsak z vsakim, drug z drugim moramo živet in se imet radi.
Raba zaimkov <i>cel</i> in <i>ves</i>	V takšni primeri pa je bolje da ne tvegamo preveč, saj nas potem to lahko zaznamuje skozi celo življenje.
Raba zaimkov, pridevnikov <i>isti, enak</i> in <i>podoben</i>	Čutimo in razumemo stvari, toda odločitve so v istih situacijah različne.
Izražanje vrstnosti z morfemi - <i>ov/-ev, -in</i> in <i>-ni</i>	sirov : sirni (burek); bananov : bananin (sladoled); malinova : malinina (torta)
Raba glagolov z ustreznim glagolskim vidom	Jaz mislim, da sta z vsem hitela morala bi doštudirati in šele potem stopati v zakon [...]
Izbira zaimka <i>katerega</i> ali <i>čigar</i>	Stadion (čigar prvotni namen niso bile nogometne tekme ampak tekme ameriškega nogometa) [...]
Besede s podvojenimi enakimi črkami	V večerni odaji je bila Davidova smrt poročana.
Svojljni pridevniki iz lastnih imen moškega spola, ki se končajo na -a	Kafkov / Kafkin
Svojljni pridevniki iz lastnih imen ženskega spola, katerih osnova se končuje na samoglasnik, pred njim pa je <i>i/y</i>	Pia > Piin / Pijin
Raba predpon, predponskih obrazil <i>iz-</i> in <i>z-</i>	Zbral si je zelo neugoden trenutek zato sem se umaknila.
Raba oziralnih in vprašalnih zaimkov v vezniški vlogi	Zato se je tudi on tako spremenil, ker ni povedal kar čuti in ni hotel rešiti problema v sebi. Napisal jo je že leta 1790, zaradi česa velja danes za prvo pravo slovensko dramsko besedilo.
Zapis polglasnika	On pa mi ni dal niti koščeka suhega kruha.
Raba imenovalnega prilastka	OŠ France Bevk / OŠ Franceta Bevka; mesto Ljubljana > mesta Ljubljane / mesta Ljubljana
Zevgma	Zelo pa se razlikujeta na čustveni ravni in

	ljubezni do žensk. (<i>manjka predlog v</i>)
Raba zaimkov <i>en</i> in <i>neki</i>	Na televiziji je bilo objavljeno o eni žrtvi in je napovedovalec opozarjal, naj ljudje nosijo plinske maske.
Ujemanje osebka in povedkovega določila v številu	Obdelava in izdelava izdelkov je bila ročna. / Obdelava in izdelava izdelkov sta bili ročni.
Jedrna enota zveze <i>samostalnik z mernim pomenom</i> + <i>samostalnik v roditelju</i>	Večina starih nalogov je še odprta. / Večina starih nalogov je še odprtih.
Podredne zloženke iz števnik in samostalnika – zapis skupaj/narazen	Kot deset letni otrok sem si najbolj želel mobilni.
Raba živostnih in neživostnih oblik pri samostalnikih moškega spola	Dala mu je stotak. / Dala mu je stotaka.
Slovnični spol kratic	RRA (Regijska razvojna agencija) je ustanovila nov oddelek. / RRA je ustanovil nov oddelek.
Sklanjanje imen in priimkov	Martina Novak > Martine Novak Marjan Novak > Marjana Novaka
Sklanjanje priimkov s potencialnim polglasnikom	Ledinek > Ledineka / Ledinka
Maskulinizacija samostalnikov srednjega spola	dva kolesa / dve kolesi
Raba osebnih in povratnoosebni zaimkov	"O, končno rešitev!" sem si rekla, ko sem za menoj zaslišala dva slovenca.
Zapis glavnih in vrstinskih števnikov z besedami	dva tisoč šeststo petinpetdeset / dvatisočšeststopetinpetdeseti
Sklanjanje zvez <i>števnik (nad 5)</i> + <i>samostalnik</i>	Padel je z višine osem metrov. / Padel je z višine osmih metrov.
Sklanjanje besede z a-jevskim polglasnikom	Kragujevac > Kragujevca / Kragujevaca
Zapis glavnih števnikov s števki – raba ločil	predstavniki 11. evropskih organizacij / predstavniki 11-ih evropskih organizacij / predstavniki 11 evropskih organizacij
Raba predložnih zvez in njim podobnih skupaj pisanih besed	na glas / naglas natanko / na tanko
Stopnjevanje prislovov – izbira ustrežnejše oblike	lažje / laže najustrežnejše / najustrežnejše
Sklanjanje zaimkov v dvojini	Njihova ljubezen je bila žalostna in nesrečna.
Sklanjanje zvez <i>več</i> + <i>samostalnik</i>	Prva antologija slovenske erotične poezije V tebi se razrašča je združila poezijo več avtorjev, nastalo v skoraj dvesto letih.
Tvorba svojilnih pridevnikov iz lastnih imen – težji primeri	Na ulici se srečata Romeojev prijatelj Mercutio in Capulet Tybalt.
Sklanjanje zaimka <i>drug</i>	Ker potem še dolgo nisem dobila druzga .

Sklanjanje samostalnikov moškega spola, ki se končajo na -a	Luka > Luke / Luka
Sklanjanje okrajšav	Vidim ga. Ireno Majcen. / Vidim go. Ireno Majcen.
Sklanjanje lastnih imen moškega spola, ki se končajo na -e	Prišleki drugi del so nadaljevanje prvega dela romana Prišleki od Lojza Kovačiča.
Sklanjanje zaimka kaj in sorodnih samostalniških zaimkov	Pomagal mi je pri marsičim in zato sem mu bil hvaležen.
Raba struktur <i>predlog + zaimek</i> in njim podobnih prislovov	za to / zato med tem / medtem
Sklanjanje ženskih lastnih imen, ki se končajo z dvema samoglasnikoma (podaljšava z j)	Mia > Mie : Mije
Sklanjanje množinskih samostalnikov	možgani, pljuča, hlače
Zapis fonema /v/ – težji primeri	Bil je preprost, neupliven človek, ki pa je bil za nekatere ljudi precej čudaški [...]
Sklanjanje besed, ki poimenujejo parne telesne organe	pokrčite kolena / pokrčite koleni iztegnite roki / iztegnite roke
Sklanjanje domačih lastnih imen z neobstojnimi samoglasnikom	Klemen > Klemna / Klemena Tilen > Tilna / Tilena
Sklanjanje kratic z glasovnimi ali ničtimi končnicami	Na BBC so povedali. / Na BBC-ju so povedali.
Sklanjanje osebnih zaimkov	Ustavila sem se in jih počakala, da sta prišla blizu mene.
Sklanjanje zaimka ves	Posebni davek je potrebno plačati za vso blago, namenjeno izvozu v države EU.
Sklanjanje zaimka nič	Krivica našega sveta je ta, da imamo mi vse in še preveč, ljudje v Afriki in manj razvitih deželah pa nič .
Sklanjanje ženskih priimkov	Katarini Srebotnik / Katarini Srebotnikovi; Maja Saksida > Maje Sakside / Maje Saksida
Sklanjanje ženskih lastnih imen, ki se ne končajo na -a ali -e (sklanjanje po ničti sklanjatvi)	Karmen, Nives, Mimi, Iris
Zaporedje naslonk v naslonskem nizu	Bil sem tako jezen, da ju bi kar mahnil.
Raba modalnih glagolov <i>moči</i> in <i>morati</i>	Menim, da tudi starši bi se mogli bolj posvečat svojim otrokom [...] Vsi so si želeli, da bi bolje živeli vendar se niso morali rešiti.
Raba svojilnih in povratnosvojilnih zaimkov	Ker je bilo tam veliko grozdja, sem ga sušil in tako na moj jedilnik dodal rozine.
Raba struktur s pomenom neprave svojilnosti <i>samostalnik +</i>	Starši vplivajo na poznejše življenje otrok, saj v primeru Ožbeja je prav očetovo ravnanje

<i>samostalnik v rodilniku</i>	deloma krivo za Ožbejevo življenje.
Raba nedoločnika in namenilnika	Tudi on je imel nezakonske otroke, ki jih ni prišel velikokrat pogledati . Obstajajo primeri, ki jih sami ne moremo rešit .
Raba predlogov <i>z, iz in v, na</i>	Z mamó smo vzele rolerje iz police in odšle k blagajni. [Č]e bomo imeli možnost živeti v podeželju bomo z veseljem.
Zaporedje pridevnikov in pridevniških zaimkov v pridevniškem nizu	Prav tako se tudi Pečorin predaja zabavi, ki je njegov nekakšen ideal, in ne razmišlja na srečo drugih [...]
Preglas	Nekega dne smo se pogovarjali s stricom .
Raba variantnih oblik predlogov <i>k/h in s/z (in u/v)</i>	Berk je odšel v vojno prostovolno s velikimi pričakovanji. Bolj ko gre zgodba k koncu, bolj sta Romeo in Julija zaljubljena.
Stopnjevanje pridevnikov in prislovov	To je tudi ena od idej razsvetljenstva; nižji sloj je pametnejši in bolj spretnejši od plemstva.
Raba naveznih oblik zaimkov	Bogomila pa mu odgovarja, da je zelo zaljubljena v njega in da ga bo ljubila tudi ko umre.
Raba določne in nedoločne oblike pridevnika	Bilo je nekega toplega, poletnega popoldneva, ki pa ga žal nisem izkoriščal zunaj, ampak sem kot zasvojeni buljil v računalnik.
Raba odvečnega pomožnega glagola <i>biti</i> v prihodnjiku	Ta zabava bo bila nora, pa še srečo imam da bosta starša plačala.
Zanikane enote – zapis skupaj/narazen	Mislím, da se to nebi smelo dogajati in upam, da se tudi meni ne zgodi kaj podobnega. Menim, da tisti, ki že služi sam da je bolj samostojen in ne odvisen od drugih.
Sklanjanje samostalnikov moškega spola na -o	Nato se je odločila, da bo šla k Lorenzotu in ga prosila za strup [...]
Sklanjanje samostalnikov – težji primeri in posebnosti	Meta in njeni otroki so bili pravzaprav vse samo ljudje ne.
Raba tožilniških oblik namesto rodilniških pri zanikanju	Najbolj uspešna je pri matematiki, kemiji, zgodovini in pri drugih predmetih, ne zanimata pa jo fizika in slovenščina.
Spreganje glagolov – pogovorne oblike in težji primeri	Mislili sve da bove zelo lahko prišle do Amerike in na hitro obogatele [...]
Raba struktur s pomenom svojilnosti <i>samostalnik + od + samostalnik</i>	To delo od Iva Zormana govori o 17-letni Špeli kalan in o njenih problemih z starši in ljubeznijo.
Raba naslonskih in nenaslonskih oblik zaimkov	Najstarejši sin, ki je svojemu očetu ves čas pomagal in mu bil pokoren, pa se zabave ni pridružil, saj mu oče ni nikoli priredil zabave.
Besede s sklopoma -lj- in -nj-	Vsi ti dogodki so na psihi, značaju in

	sprejemanju nadaljnih odločitev teh mož pustili ogromen pečat.
Raba zaimkov <i>nobeden</i> in <i>nihče</i>	Iskali so in iskali ampak nikjer ni bilo nobenega .
Zapis dvoustničnega Ÿ v izglasju deležnikov na -l	Ker je bil Janez kar nekaj let starejši od Mete je znau ljubezen tudi malo drugače izkazovati kot Metini vrstniki.
Raba posamostaljenih oblik <i>nobeden</i> in <i>eden</i>	[...] je vse presenetil, saj si noben ni predstavljal, da bo ta vsodni dan prav tisti dan.
Raba dajalniških oblik namesto mestniških	Ismena se je tu dokončno zlomila, ob nenehnemu očitku, da le ponavlja besede svoje sestre Antigone [...]
Sklanjanje samostalnikov moškega spola na -r	V Mariborju živi še danes kot svobodna umetnica.
Raba zaimkov, veznikov <i>ki</i> in <i>kateri</i>	Navidezna zmaga je pripadla Polikarpu in s tem tudi krivda, kateri ni pričakoval, saj bi v nasprotnem najverjetneje z veseljem prepustil ves denar Joštu [...]
Raba tipičnih odvečnih leksemov in struktur (<i>en, neki, ta, kaj, kar ...</i>)	Ne glede na to, da same vzgajajo te otroke in jim nudijo vse potrebno za lepo življenje. Moje izkušnje so to , da nemoreš dobiti službe.
Spreganje glagolov po vzorcu atematskih glagolov	Ko pa ju vidi na tleh, ko se smejista se mu kotički ust prizdignejo vedno bolj in bolj.

Tabela 16: Širši prioritetni nabor jezikovnih problemov uporabnikov.

5 Konceptualna opredelitev PS

5.1 Korpusni podatki

Glavni cilj opismenjevanja učencev in dijakov pri pouku slovenščine je razvoj **komunikacijske zmožnosti** v tem jeziku.⁹ Razvoj je pogojen tako z usvajanjem zakonitosti standardnega jezika, ki se od pred vstopom v šolo usvojenega »materne narečja« lahko bistveno razlikuje, kot tudi z razvijanjem sposobnosti za odločanje, v katerih komunikacijskih situacijah uporabiti katero od jezikovnih izbir, ki so uporabniku jezika na voljo.

Za slovensko jezikovno situacijo je značilno, da se pri govornih pogosto pojavlja diskrepanca med dojemanjem govora okolice kot poznanega, bližnjega, nerestriktivnega, obenem pa neprimerne za številne komunikacijske situacije, na drugi strani pa se standardni jezik oz. njegovo obvladovanje dojema kot vrednota, ki pa se zdi – tudi zaradi mesta, ki ga v slovenski kulturi zaseda jezikovni predpis – v marsikaterem segmentu nedosegljiva. Izkušnje kažejo, da se skrb pišočin ob tvorjenju besedila osredotoča na vprašanje, kaj je v jeziku dovoljeno oz. prepovedano (»kako se to napiše?«, »ali smem uporabiti to besedo?« itd.), pri čemer na vprašanja v obstoječih jezikovnih virih, če po njih sploh posežejo, pogosto ne najdejo

⁹ V poglavju povzete vsebine so natančneje predstavljene v prispevku Krek in Arhar 2010.

odgovorov – ali pa si podatke zaradi zahtevnega načina predstavitve neustrezno interpretirajo (Gantar in Krek 2009). V slovenskem prostoru so trenutno uporabnikom na voljo jezikovni priročniki, ki opredeljujejo *prav* ter *narobe*, malo prostora pa je v njih namenjenega vprašanjem *kako*, *zakaj* in *kdaj*. Dodaten problem predstavlja dejstvo, da se vrzel med sliko jezika, ki jo prikazujejo ti priročniki, ter sodobnim jezikom, v katerem živimo, z vsako novo generacijo šolajočih povečuje.

Poleg **sodobnosti jezikovnih podatkov** – ti so za uspešno opismenjevanje vsekakor nepogrešljivi – prinaša besedilni korpus kot jezikovni vir predvsem **nove možnosti razmišljanja o jeziku**. S korpusom je mogoče preučevati tako primere rabe, ki sledijo jezikovnemu predpisu, kot tudi tiste, ki od predpisa odstopajo, obenem pa opazovati vzroke ter posledice takšnih odstopov. Veliko število na enem mestu zbranih primerov jezikovne rabe ponuja vpogled v odločitve številnih tvorcev besedil in s tem omogoča razumevanje jezika kot sistema, ki se dinamično dogaja med vsemi govorniki ter kot tak ne more biti uravnavan na osnovi introspekcijskih zmožnosti enega ali dveh posameznikov (Bernardini 2004: 30) – naj gre za avtorja jezikovnega priročnika, učitelja jezika, lektorja ali kako drugo avtoriteto na področju jezikovne norme.

Namen uporabe korpusnih podatkov pri poučevanju ni zmanjševanje pomena pravil uporabe jezika na poti razvijanja komunikacijske zmožnosti, pač pa predvsem spremeniti odnos učenca do lastne jezikovne produkcije. Ključno pri tem je spoznanje, da pri jezikovnih odločitvah večinoma ne gre za premike po črno-belih poljih pravilnega ter napačnega, pač pa da **jezik prinaša bogat spekter sivin** – da je posamezna izbira lahko bolj/manj v skladu z normo, obenem pa tudi bolj/manj tipična za določeno vrsto diskurza, kar pomeni, da bo upoštevanje ali neupoštevanje posameznih jezikovnih smernic v različnih komunikacijskih situacijah doseglo pri sprejemnikih jezika različne učinke. Prepoznava sivin omogoča učencu, da se ob srečanju z jezikovnim vprašanjem odloči za rešitev, ki se mu zdi za konkretno situacijo najbolj ustrezna. Ali drugače: »Ker korpusi zagotavljajo dostop do avtentičnih jezikovnih interakcij (tako pisnih kot govornih, monoloških ali dialoških), so idealno orodje za opazovanje in usvajanje družbeno vzpostavljenih parov oblika/pomen. Z drugimi besedami, učencem omogočijo opazovanje tega, *kaj* tipično povemo v danih okoliščinah in *kako* to povemo, ter povezovanje obojega.« (prav tam: 17–18)

Pomembna ugotovitev korpusnega jezikoslovja je, da statistična obdelava velikega števila primerov dejanske jezikovne rabe pogosto daje rezultate, ki **niso v skladu s posameznikovo jezikovno intuicijo**. Razloge za to gre deloma iskati v dejstvu, da si ob branju ali poslušanju jezika vtisnemo v spomin tiste jezikovne pojave, ki se v določeni situaciji zdijo nenavadni, nepričakovani, ne ustavljamo pa se zavestno pri tistem, kar je tipično in vsakdanje. Takšen način obravnave jezika omogoča uspešno komunikacijo, saj bistveno pospeši procesiranje jezikovnih informacij, vendar pa na drugi strani vpliva na sposobnost posameznika, da realno oceni, kakšno je razmerje med jezikovnimi pojavi v rabi: »[Jezikovni opisi, temelječi na introspekciji] opisujejo, kaj ljudje o jeziku *vedo* oz. *kako* ga *dojemajo*, ne pa tega, *kako* jezik *uporabljajo*.« (Tsui 2004: 39)

S tega stališča je zanimiv pogled na gradiva, ki se pri jezikovnem pouku uporabljajo veliko pogosteje oz. neposredneje kot zgoraj omenjeni jezikovni priročniki, in sicer učbeniki, učni listi, e-gradiva itd. Analize učbeniškega gradiva za pouk jezika konsistentno izkazujejo, da se med temami, ki sovpadajo s korpusno sliko o tem, kaj je v jeziku pogosto, povsem enakovredno pojavljajo tudi teme, ki preučujejo obrobne, nenavadne, redke, celo hipotetične pojave (za angleški prostor jih povzema denimo Tsui 2004; Conrad 2004). V kontekstu poučevanja, kjer je čas zelo dragocen, se vsakršno osredotočanje na manj relevantno in obrobno zdi vsekakor nesmiselno, posebej ob upoštevanju velikega števila realnih, konkretnih problemov, s katerimi se pišočci učenci ter dijaki srečujejo pri svoji jezikovni produkciji.

Obenem jezikovni pouk, ki sistematično obravnava celotna slovnicična poglavja z vidika, da so vsi elementi določene kategorije enako pomembni, pri učencih ustvarja vtis o neuporabnosti takšnih znanj. Slovnica kot sistem je v svoji klasični obliki pogosto predstavljena preveč abstraktno, da bi v pedagoški situaciji lahko bila resnično učinkovita (Bernardini 2004: 17). Posledično poučevanje slovnice pri pouku pogosto ostaja na ravni identifikacije elementov sistema (izpisovanje besednih vrst, podčrtavanje stavčnih členov, naštevanje vrst odvisnikov), nima pa za učence konkretne uporabne vrednosti pri njihovi jezikovni produkciji.

V povezavi z uzaveščenjem izbir, ki jih jezik ponuja, je potrebno omeniti še problematiko **jezikovnih variant**. Tuji avtorji poročajo, da so na seznamu različnih lastnosti jezika učiteljem jezikovne variante med najbolj zoprnimi (Sinclair 2004; Conrad 2004).¹⁰ Zakaj? Od učitelja se pričakuje, da bo posredoval učencem jasne smernice glede jezikovne rabe in jim hkrati na logičen način predstavil izjeme k pravilom, pri tem pa naj bi se spretno gibal med jezikovnim predpisom, ki zaradi potrebe po generalizaciji prinaša za konkretno situacijo pogosto pomanjkljive informacije, ter jezikovno realnostjo, ki lahko s svojimi številnimi »kaj pa če« v učencu zbudi občutek neobvladljivosti ter posledično nemoči. Korpusni podatki se v tovrstnih situacijah izkažejo za več kot dobrodošle, saj na enem mestu ponujajo dvojce: (I) nabor možnosti različnih izbir pri določenem jezikovnem vprašanju ponuja relativizacijo jezikovnega predpisa, ki pogosto (eksplicitno ali implicitno) navaja kot ustrezno eno samo in (II) podatki o viru, sobesedilu ter pogostnosti pojavitve teh izbir, ki pričajo o tem, da izbira med variantami ni arbitrarna.

5.2 Problemska usmeritev

PS je usmerjena v konkretne, realne slovnicične probleme šolajočih se jezikovnih uporabnikov. Kakor predstavljata poglavji 3 in 4, je vsebina vira v celoti osnovana na problemih, ki jih izpričujejo podatki iz korpusa Šolar, v določeni meri tudi slovnicična vprašanja z raznovrstnih internetnih forumov. Vsebinsko jedro PS so torej realni jezikovni problemi, glavni namen priprave slovnicičnih gesel pa je specifičen jezikovni

¹⁰ Rezultati ankete, ki jo predstavlja pogl. 2.6, sicer pričajo, da se večini učiteljev slovenščine prikazovanje jezikovnih variant, ki jih norma dopušča, ne zdi moteče. Vprašanje, kakšen odnos imajo učitelji do prikazovanja variant, ki niso v skladu s trenutno jezikovno normo, vendar so v jezikovni rabi zelo pogoste, na tem mestu ostaja odprto.

problem uporabniku predstaviti, uzavestiti razloge za problematičnost ter ponuditi načine za reševanje problema.

PS je strukturno in funkcionalno zasnovana kot vir, ki služi temu, da v njem uporabnik najde rešitev konkretnega slovničnega problema. Temu cilju je v celoti podrejena zasnova vmesnika internetnega vira, ki v ospredje postavlja elemente za iskanje in enostavno premikanje po jezikovnem viru.

Problemska usmeritev velja dosledno tudi pri pripravi slovničnih gesel, kjer je glavno vodilo, da se vključujejo le in samo vsebine, ki so neposredno povezane z obravnavanim problemom, ne omenjajo pa se tudi preostale jezikoslovne vsebine, ki se z obravnavanim problemom tipično pojavljajo v poglavjih systemskega slovničnega opisa. Problemska usmeritev v kombinaciji s korpusnimi podatki gre v konkretizaciji slovničnih vsebin tako daleč, kot je to za učenčevu lažje razumevanje vsebin potrebno, četudi to pomeni, da so ob strani puščeni podatki, ki bi sicer ob kakem drugem problemu uporabniku lahko prišli prav.

Tipičen primer upoštevanja problemske naravnosti PS prinašajo vsebine vzorčnega gesla za glagola *moči-morati*. Analiza korpusa Šolar pokaže, da se pri uporabi teh dveh glagolov pojavljata dva problema: bodisi učenec namesto glagola *morati* uporabi obliko glagola *moči* ali pa se zgodi obratno; prvo se dogaja znatno pogosteje. Vprašanj, ki niso neposredno povezana s tem zamenjavanjem (npr. opredelitev pojma *modalni glagoli*, omenjanje struktur z nedoločniki, naštevanje delno sinonimnih variant ipd.), se razlaga ne dotika.

Ker analiza referenčnega korpusa pokaže, da se glagol *moči* v slovenščini pojavlja večinoma v zanikani obliki, se v razlagi sopostavita *ne moči* in *morati* oz. njuni konkretizirani varianti *ne morem* in *moram*. Korpus Šolar ne izkazuje niti enega primera, kjer bi imel učenec problem z uporabo glagola *moči* v trdilni obliki. Uporaba zanikanega glagola je torej ustrezna s stališča reševanja konkretnega problema, omogoča pa tudi izogib nekoliko bolj abstraktnemu in manj relevantnemu razlaganju trdilsti in zanikanosti za obravnavana glagola.

V PS razlaga slovničnih zakonitosti ni sama sebi namen, ampak učencu poglavja vedno ponudijo konkretne rešitve jezikovnega problema – bodisi ga učijo uporabe jezikovnih virov, s pomočjo katerih lahko najde odgovor na specifično vprašanje, bodisi mu ponujajo tehnike, kako naj si v konkretni jezikovni zagati pomaga (npr. vizualizacijo vsebine, besedne in stavčne mnemotehnike).

Vzorčno geslo *moči-morati* npr. vsebuje »trik Adam in Eva«, ki je dvostavčno pravilo, namenjeno temu, da si učenec zapomni, kdaj uporabiti glagol *morati* in kdaj glagol *moči*:

- Adam: Če želiš povedati, da je nekaj *treba*, uporabi *moram*. treba je = moram
- Eva: *Ne morem* je edini, ki se pojavlja z besedico *ne* ali *ni*. ne morem

Pravilo je osnovano na črkah, ki ločujeta problematična glagola (a in e), obenem pa izpostavlja dejstvo, da se *moči* pojavlja tipično v zanikani obliki, *morati* pa nikoli.

Prvi del pravila temelji na črki »a«, ki se pojavlja v vseh ključnih besedah pravila. Drugi del temelji na povezovanju besede »ne« z glagolom *moči* na osnovi črke *e*. S pravilom je povezan tudi naslov poglavja, ki dodatno utrjuje izpostavljene asociacije: *Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.*

5.3 Spletni medij

Kompleksna strukturiranost svetovnega spleta ima lastno estetiko in notranjo organizacijsko logiko. Spletno stran lahko sestavlja več sočasno predvajanih posnetkov, statičnih podob, navpično in vodoravno postavljenih oblikovnih elementov, statičnega ali dinamičnega besedila ... Uporabnik gleda več podob hkrati, piše/bere različne dokumente, preklaplja med različnimi vrstami podatkov. Novi medij od uporabnika zahteva (mestoma sočasno) branje, gledanje, poslušanje, navigiranje, slikovno branje vsebin, iskanje informacij v različne smeri ekrana. Ob konglomeratnem prepletanju, zlivanju raznovrstnih vsebin se oblikuje nova vrsta sprejemanja in povezovanja informacij, v navezavi s katero je mogoče govoriti o novi vrsti pismenosti, digitalni pismenosti ali pismenosti za nove medije (Strehovec 2004).

Internetnih vsebin ne beremo enako kot tiskanega gradiva: branje je hitrejše, manj osredotočeno, manj linearno oz. bolj diagonalno, povzema. Internetne vsebine so običajno opremljene s hiperpovezavami, kar naredi branje hiperdokumentov interaktivno, vsebine so fragmentarne, kratke in zaključene. Bralec sam odloča, v kakšnem zaporedju bo vsebine bral. Branje prekinja iskanje novih vsebin in preklapljanje na druge internetne aktivnosti. Zaradi naštetih razlik preprost prenos vsebin iz tiskanega medija na spletne strani običajno ne prinaša dobrih rezultatov, saj tradicionalno strukturiranim vsebinam na spletu uporabniki preprosto ne morejo slediti.

PS je v celoti zasnovana kot spletni (internetni) vir, pri čemer se upoštevanje značilnosti internetnega branja odraža v naslednjih odločitvah:

- razdeljenost vsebine na kratke vsebinske sklope,
- podajanje vsebin po principu »en ekran naenkrat«,
- platenje vsebin (primarne vsebine so vidne na ekranu, sekundarne so na voljo na klik),
- interaktivnost razlage,
- opremljenost vmesnika z navigacijskimi elementi,
- opremljenost vmesnika z iskalnimi elementi.

Glavni namen vseh naštetih načel je pripraviti vir, v katerem so vsebine predstavljene v manjših, preglednih sklopih, kar omogoča dojetanje vsebine tudi z diagonalnim, preglednim branjem. Princip »en ekran naenkrat« pomeni, da je spletna stran oblikovana tako, da uporabnik na ekranu vidi vse informacije trenutno obravnavanega vsebinskega sklopa (tj. ni potrebna uporaba drsnikov). Platenje vsebin na drugi strani omogoča, da uporabnik vidi samo najbolj relevantne, osnovne informacije, dodatne vsebine pa so mu na voljo kot izbira.

Interaktivnost razlage in iskalni ter navigacijski elementi omogočajo uporabniku, da se po viru svobodno premika in ga z aktivacijo pritegnejo, da ostane na strani Pedagoška slovnica (ne preklopi na druge internetne vsebine).

5.3.1 Aktivacija uporabnika

Aktivacija uporabnika se uporablja z namenom:

- omogočiti uporabniku, da aktivno sodeluje pri gradnji novih vsebin,
- omogočiti uporabniku, da sam izbira, katere vsebine bo predelal in s kakšnim tempom bo napredoval,
- pritegniti uporabnika k vsebinam (izzvati večjo zbranost, osredotočenost uporabnika na vsebine),
- motivirati uporabnika za vztrajanje pri razlagi,
- narediti vsebine privlačnejše in sodobnejše,
- izrabiti možnosti, ki jih v internetnem mediju ponujajo sodobni jezikovni viri.

Pod pojmom »aktivacija« so združeni vsi elementi PS, ki od uporabnika zahtevajo določeno aktivnost, ne zgolj bralno recepcijo vsebin. V najširšem smislu PS aktivira uporabnika že s tem, da mu ponudi različne načine iskanja želenih vsebin, in s tem, da mu omogoča na različnih mestih razlage odločitev, ali bo nadaljeval z branjem snovi ali si bo raje ogledal dodatne primere jezikovne rabe ipd.

Kot zapiše Strehovec (prav tam: 85): »[E]na temeljnih lastnosti svetovnega spleta [je], da osvobaja svoje sprejemnike njihove pasivne vloge.« Predolga pasivnost v svetu sprejemanja internetnih vsebin pomeni večjo verjetnost, da bo uporabnik vir zapustil. To za ciljnega uporabnika PS velja še toliko bolj, saj je za branje slovnicih vsebin po predvidevanjih manj motiviran kot odrasel uporabnik, ki splet uporablja namensko za reševanje problemov in je ob tem pripravljen vztrajati tudi pri statičnih, linearnih vsebinah.

Za razlago slovnicega problema, ki v PS predstavlja najdaljši in vsebinsko najkompleksnejši del vsakega gesla, je zato predvidena sistematična vključitev dodatnih elementov, ki uporabnika aktivirajo. Tipični primeri tovrstne aktivacije so npr.:

- uporabnik po navodilu razvrsti vsebine na ekranu,
- uporabnik reši kratko slovnico nalogo,
- uporabnik posluša primere govora iz korpusa GOS ipd.

Potrebno je razlikovati med nalogami, pripravljenimi za aktivacijo uporabnika v razlagi PS, ter vajami, kakor jih poznamo iz tipične šolske situacije. Namen nalog v razlagi je uporabnika aktivirati, ga »zbuditi« oz. ohraniti njegovo pozornost na spletni strani, obenem pa mu ponuditi možnost, da razmisli, ali je predstavljeno vsebino razumel ali ne. Zato so naloge na ustrezni stopnji zahtevnosti (dovolj lahke, vendar ne trivialne), vedno pa jih je izhodiščno zelo malo, npr. dva ali trije primeri. Ključno je, da je naloga neposredno povezana s tekočim vsebinskim sklopom razlage oz. razlagi pomeni pomembno dopolnitev.

Če uporabnik presodi, da želi rešiti več nalog, ima na izbiro, da odpre dodatno okno z nalogami. Te naloge je mogoče razumeti v smislu klasičnih šolskih vaj, katerih namen je, da uporabnik z reševanjem večjega števila nalog avtomatizira določene postopke in si jih na tak način bolje zapomni.

5.4 Uporabnik

PS je namenjena šolajoči se populaciji, konkretno: **osnovnošolcem zadnje triade** ter **srednješolcem vseh vrst srednjih šol**. S pomočjo korpusnih podatkov iz korpusa Šolar lahko ugotovimo, na katerih mestih slovenske slovnice imajo ti jezikovni uporabniki pri pisanju probleme, nato pa ponudimo njihovemu kognitivnemu nivoju prilagojeno rešitev teh problemov.

Eden glavnih ciljev PS pri SSJ je osredotočenost na razumljivost gradiva *vsem* predvidenim naslovnikom, kar je v projektni specifikaciji opredeljeno kot »predstavitev tematike v izrazito poljudni in uporabnikom prijazni obliki«.

Izrazita poljudnost je glavno vodilo izbire sloga oz. jezika slovničnih gesel. Omenjena množica predvidenih uporabnikov je glede sposobnosti razumevanja (strokovnega) jezika zelo heterogena. Pri izbiri jezika za primarne, izhodiščne slovnične vsebine zato skušamo slediti principu **najšibkejšega člena**: ob pripravi poglavij imamo pred očmi mlajše uporabnike z za svoja leta povprečno razvitimi kognitivnimi sposobnostmi.

PS prinaša mestoma tudi nekoliko zahtevnejše vsebine, ki predvidevajo kognitivno zrelejše (in morda bolj zainteresirane) uporabnike (glej rubrika Jezikovna zakladnica). Te vsebine ne sledijo nujno »najšibkejšemu členu«, jezikovno so lahko bolj zahtevne in prinašajo določen nabor strokovnega izrazja, vendar morajo biti še vedno skladne z načeli poljudnosti in razumljivosti. Oblikovna zasnova PS je takšna, da so zahtevnejše vsebine vedno sekundarne (na vrsto pridejo po končani razlagi oz. so na voljo po želji na klik).

Za pripravljalce slovničnih vsebin je pomembna zavest, da strah pred pretiranim poenostavljenjem slovnične problematike izhaja iz istovetenja naslovnika PS z raziskovalnimi kolegi, učitelji slovenščine ali drugimi zahtevnejšimi potencialnimi bralci, ki pa seveda niso ciljna publika tega vira. Pri pripravi (in tudi sprejemanju vsebin) je vedno potrebno imeti pred očmi dejstvo, da je manko, ki ga PS zapolnjuje, na ravni kvalitetno in razumljivo pripravljenih gradiv **za učence**.

S posameznimi slovničnimi temami se učenci/dijaki srečajo na različni stopnji šolanja in različno podrobno glede na nivojski pouk. V PS so vse izbrane slovnične teme predstavljene na enako poljuden način – jezik in slog se ne spremenita niti v poglavjih, za katera je npr. znano, da se obravnavajo le v višjih letnikih gimnazij. Enostavno napisane razlage lahko uporabljajo tudi zahtevnejši bralci, obratno pa seveda ne velja. Razen tega pedagoške izkušnje kažejo, da učenci ne zavračajo vsebin, ker bi bile predstavljene v preveč preprostem jeziku, to se zgodi kvečjemu, če je jezik preveč »pokroviteljski«. Razumljivost na ravni jezika seveda ne izključuje obravnave slovničnih tem, ki so *vsebinsko* zahtevnejše za razumevanje.

Naslednja pomembna značilnost PS je, da na nivoju recepcije slovnice¹¹ **ne predvideva slovnničnega predznanja**. Pri pripravi vsebin se ne računa s tem, da uporabnik zmore aktivno uporabljati jezikoslovno terminologijo in ne uvaja oz. uporablja se jezikoslovnih pojmov, ki niso eksplicitno razloženi na kakem drugem mestu vira. Še več, vsebina se dosledno izogiba vsakršni abstrakciji, ki ni utemeljena s tematiko slovnničnega problema samega, četudi to na prvi pogled vodi k relativno radikalni konkretizaciji vsebin.

Primer za takšno konkretizacijo je izogibanje uporabi nedoločnika *moči* pri razlagi vzorčnega gesla *moči-morati*. Ker se nedoločnik od drugih oblik glagola po jotaciji razlikuje, ne ponuja najboljšega izhodišča za učenčevo razumevanje problema in pomnjenje rešitve. Razen tega je za rešitev problema pomembno razumevanje, da se glagol *moči* v slovenščini večinoma uporablja v zanikani obliki, česar sam nedoločnik ne izkazuje. Zato je razlaga namesto na primerjavi nedoločnikov *moči* in *morati* osnovana na primerjavi osebnih glagolskih oblik *ne morem* in *moram*. Nedoločnik *moči* ter pojem *zanikanost* pa se pojavita v rubriki Jezikovna zakladnica, kjer sta tudi na kratko razložena.

6 Strukturno-funkcionalna opredelitev PS

Osnovni strukturni gradnik vira PS predstavljajo **slovnična gesla**, ki so na voljo znotraj **specializiranega vmesnika**. Glavna naloga vmesnika je, da uporabniku omogoči pregledno in enostavno iskanje slovnčnih tem in intuitivno navigacijo po slovnčnih temah (tako premikanje med različnimi gesli kot tudi premikanje po posameznih straneh znotraj trenutno izbranega gesla).

Pričujoče poglavje opredeljuje vmesnik in slovnčno geslo PS s stališča strukture in funkcionalnosti posameznih delov. V poglavju uporabljeno slikovno gradivo služi kot pomoč za boljšo predstavo o videzu ter funkcionalnostih vira, vendar je potrebno opozorilo, da je v tem dokumentu predstavljena delovna različica oblikovne podobe. Slednja bo na osnovi pričujočih oblikovnih smernic v nadaljevanju aktivnosti PS celostno zasnovana s pomočjo zunanjega, za oblikovanje specializiranega, projektnega partnerja.

6.1 Scenarij uporabe PS

Uporabnik vstopi v vir PS iz različnih razlogov: s konkretnim slovnčnim problemom, ki ga želi rešiti, da bi se z virom seznanil, ali po naključju.

V vseh primerih po vstopu v vir uporabnik začne **fazo izbiranja slovnničnega gesla**. Začetna stran PS uporabniku (poleg kratkega predstavitvenega nagovora) ponuja

¹¹ Pripravljalci vsebin slovnčno predznanje seveda imajo, in to znanje vpliva na to, kako so vsebine strukturirane, vendar so ta znanja pri pripravi gesel uzaveščena in se jih ne predvideva kot samoumevna tudi pri uporabniku vira.

predvsem različne načine iskanja po viru, npr. iskanje po kazalu, iskanje s pomočjo iskalnega okenca ipd.

Prvi vtis o vsebini PS uporabnik dobi iz imen slovničnih gesel, ki so sestavljena iz poljudnega naslova in strokovnega podnaslova. Ob kliku na posamezen naslov se na ekranu odpre uvod v izbrano slovnično geslo s kratko opredelitvijo slovničnega problema in tipičnimi primeri neustrezne slovnične rabe. Ta vsebina omogoči uporabniku, da ugotovi, ali je slovnično geslo zanj zanimivo oz. uporabno ali ne. Pod vsebino uvoda sta vedno na voljo dve povezavi: »razlaga« in »povzetek«, s katerima uporabnik vstopi v izbrano slovnično geslo. Če uporabnik klikne nov naslov, se uvodna stran gesla ustrezno spremeni. Na tak način lahko uporabnik »preklikava« naslove, dokler ne najde gesla, ki ga zanima.

Če se uporabnik odloči vstopiti v slovnično geslo, klikne eno od povezav in s tem začne **fazo branja slovničnega gesla**. Geslo je sestavljeno iz več delov, ki ponujajo vsebine različnih vrst. Uporabnik lahko sledi privzetemu zaporedju vsebin in prebere po vrsti celotno geslo, lahko pa se znotraj gesla po vsebinah premika sam.

Jedrni del gesla predstavlja razlaga, kjer uporabnik na interaktiven način spozna slovnični problem ter njegove rešitve. Enako pomemben je povzetek, kjer so taiste vsebine podane na zgoščen, jedrnat način. Uporabnik lahko prebere tudi dodatne vsebine v rubriki Jezikovna zakladnica, se seznanijo s slovničnimi problemi, ki so vezani na posamezne narečne skupine in/ali rešuje s problemom povezane slovnične naloge.

Na vsakem mestu gesla ima uporabnik na voljo začeti iskanje novega gesla ali neposredno preiti na podobno (sorodno, po problematiki povezano) slovnično geslo.

6.2 Iskanje in izbira zelenega slovničnega gesla

Da bi vir PS dosegel svoj namen, je potrebno zagotoviti, da:

- uporabnik hitro in enostavno najde rešitev svojega slovničnega problema,
- ima uporabnik nad vsebinami vira dober pregled,
- je uporabnik motiviran, da vir nadalje raziskuje.

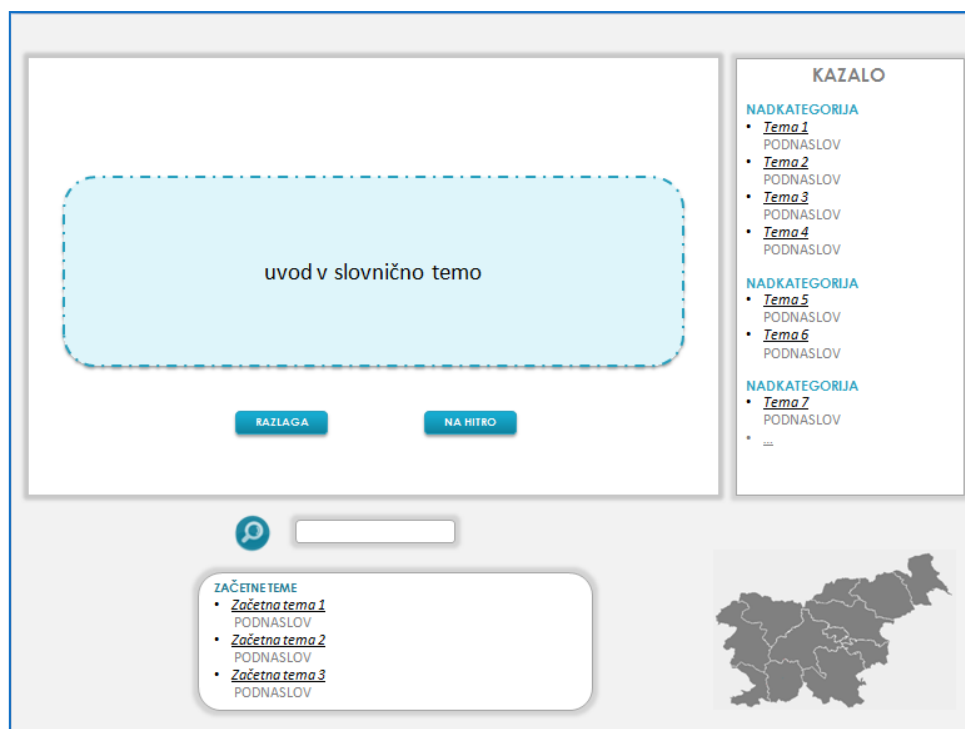
Zato je pomembno, da vmesnik ponuja različne iskalne možnosti za različne uporabniške potrebe oz. situacije in omogoča njihovo enostavno in pregledno kombiniranje. Iskanje po PS poteka na več možnih načinov:

- s kazalom gesel (iskalni element Kazalo),
- z iskalnim okencem (iskalni element Okence),
- s pomočjo priljubljenih/sorodnih tem (iskalna elementa Začetne teme in Sorodne teme),
- na osnovi vezanosti problemov na posamezne narečne skupine (iskalni element Slovenija).

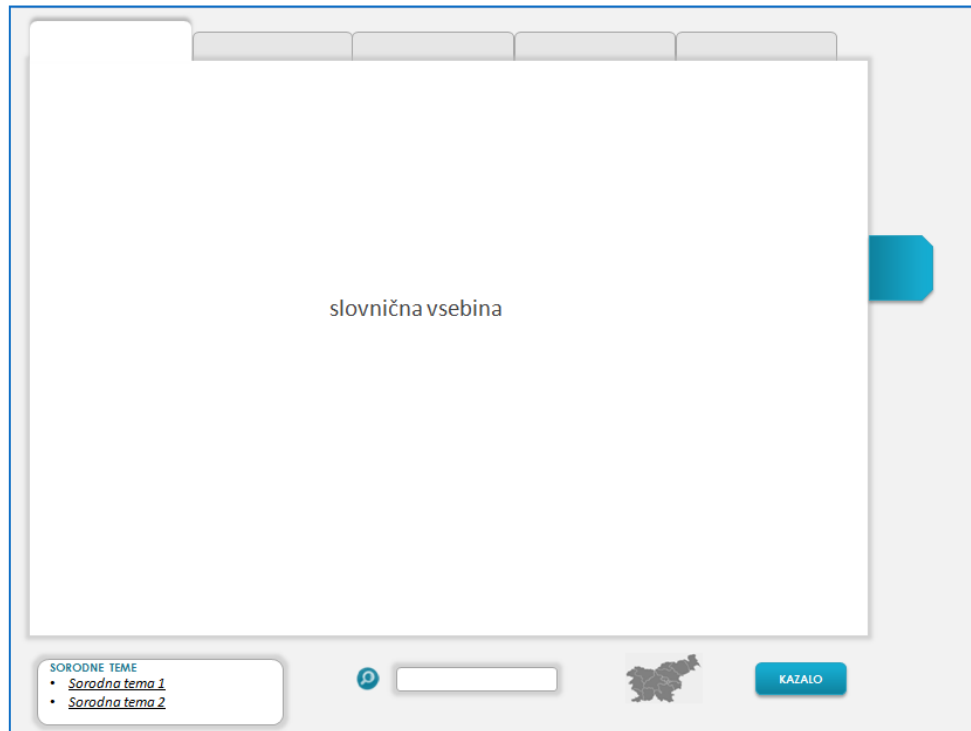
Iskalni elementi Kazalo, Začetne teme ter Slovenija ponujajo vnaprej organizirane nabore slovničnih tem, med katerimi uporabnik izbere tisto, ki ga zanima. Iskanje z

iskalnim okencem pa je namenjeno uporabniku, ki želi odgovor na svoje slovnično vprašanje najti na osnovi lastnega iskalnega vnosa.

V vmesniku so vedno na voljo vsi načini iskanja, ki pa so – glede na to, kje znotraj vira se uporabnik nahaja – različno poudarjeni: ko je uporabnik v fazi izbiranja zelenega slovničnega gesla, iskalni elementi na zaslonu dominirajo, ko pa uporabnik prične z branjem razlage ali povzetka določenega gesla, se iskalni elementi umaknejo ob rob zaslona, kjer so v nadaljevanju na voljo za uporabo na klik. Primerjavo postavitve iskalnih elementov vmesnika prikazujeta Sliki 13 in 14.

Slika 13: Faza iskanja slovničnega gesla – iskalni elementi dominirajo na zaslonu.

Slika 14: Faza branja slovničnega gesla – iskalni elementi so umaknjeni ob rob zaslona.

Če uporabnik v fazi branja klikne na katerega od iskalnih elementov, izbrani element stopi v ospredje ekrana. Nato je mogoče dvoje: (I) uporabnik klikne na nov naslov, zapusti trenutno geslo in začne novo fazo izbiranja gesla, (II) uporabnik ne klikne na nov naslov, ampak iskalni element zapre in ostane v trenutno odprtem geslu.

6.2.1 Iskalni element Kazalo

Kazalo vsebuje na izbrani način organizirane naslove posameznih slovničnih gesel. Vsako geslo ima naslov in podnaslov, npr.:

- **Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.** GLAGOLA MOČI IN MORATI
- **Gledale so me. – Koga? – Mene!** NAGLASNE IN NASLONSKE OBLIKE ZAIMKOV
- **Pripeljal je ženo. – Njegovo ali svojo?** ZAIMKA MOJ IN SVOJ

Če je slovničnih gesel za enonivojski prikaz v kazalu preveč, je slednje organizirano s pomočjo vsebinskih nadkategorij, ki so intuitivne, povedne in razumljive (neterminološke).

6.2.2 Iskalni element Iskalno okence

Iskalno okence ponuja uporabniku možnost, da želeno geslo poišče na osnovi lastnega iskalnega vnosa. Kot rezultat iskanja uporabnik prejme nabor gesel, ki ustrezajo njegovi poizvedbi. Rezultati iskanja se na ekranu pojavijo namesto nabora začetnih tem. Iskalno okence je opremljeno z ikono ali povezavo, ki vodi na predstavitev iskalnih možnosti oz. namige za iskanje.

6.2.3 Iskalna elementa Začetne teme / Sorodne teme

V fazi izbire gesla ima uporabnik na voljo nekaj začetnih tem (predvidoma tri), ki omogočajo hiter začetek dela s PS. Začetne teme so izbrane izmed tistih, za katere podatki izkazujejo, da so za učence najbolj problematične.

V fazi branja gesla so namesto začetnih tem na voljo tematsko sorodne teme (predvidoma dve do tri).

6.2.4 Iskalni element Slovenija

Element Slovenija ponuja uporabniku možnost, da poišče slovnične probleme, ki se izkazujejo kot posebej vezani na določeno narečno skupino. S klikom na določeno geografsko regijo na zemljevidu Slovenije se gesla, vsebujoča tovrstne vsebine, pojavijo na mestu ekrana, kjer so v izhodišču začetne teme.¹²

6.2.5 Priprava vsebin za iskanje

Za vsako slovnično geslo bo pripravljen seznam **ključnih besed**, ki bo vseboval:

- jezikoslovno terminologijo, ki se povezuje s posameznim geslom,¹³
- poljudne ubeseditve te terminologije,
- dodatne ključne besede, izvirajoče iz vsebine gesla,
- podatke o morebitni regionalni vezanosti posameznih delov v geslu predstavljene problematike.

Razen tega je v avtomatske postopke, ki se uporabljajo pri iskanju z okencem, smiselno vključiti (razvrščeno po prioriteti): (I) seznam tipičnih odstopov od norme, ki jih geslo obravnava, (II) naslove in podnaslove gesel, (III) besedilo razlage, mestoma morda tudi (IV) besedilo primerov rabe. Vsi naštetih podatki bodo jezikoslovno označeni, da bo pri iskanju z okencem omogočeno upoštevanje osnovnih oblik (lem) za besede iskalnega pogoja in – v primeru, da se izkaže za izvedljivo znotraj projekta SSJ – avtomatsko dokončevanje iskalnega pogoja in predlaganje alternativnega iskalnega pogoja.

Za ugotavljanje vsebinske sorodnosti tem bo poleg zgoraj naštetega upoštevano tudi morebitno sopojavljanje v PS obravnavanih slovničnih problemov v jezikovni rabi.

Za nadaljevanje aktivnosti PS je predvideno **testiranje iskanja po viru**, v katerem bo izvedena analiza iskalnih pogojev, ki jih uporabniki vnašajo v iskalno okence, oz. načinov iskanja po viru na splošno, in posledično morebitna izboljšava pripravljenih iskalnih postopkov.

¹²Slovničnih tem, ki niso regionalno vezane, s tem iskalnim elementom ni mogoče najti. Če se bo pri pripravi slovničnih gesel izkazalo, da ni na voljo dovoljšnjega nabora regionalno vezanih tem oz. da so slednje preveč neenakomerno razpršene glede na narečne skupine, elementa Slovenija v PS ne bo.

¹³Vsebovana bo terminologija, ki se dejansko pojavi v vsebini gesla, in tudi nabor pojmov, ki se v geslu sicer ne pojavljajo, jih pa za obravnavano slovnično poglavje prinaša tradicionalna jezikoslovna slovnična kategorizacija.

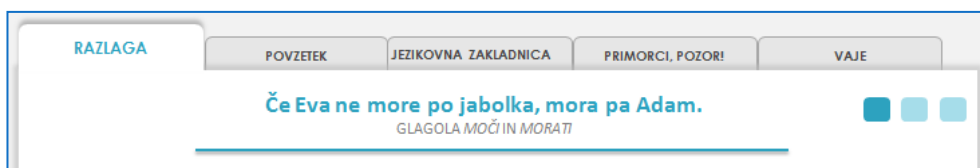
6.3 Struktura slovničnega gesla

Vsako slovnično geslo ima enako notranjo strukturo, ki je sestavljena iz več delov. Trenutno se za strukturiranje gesel na internetni strani predvideva uporaba **zavihkov** (gl. Sliko 15). Nekateri zavihki se pojavijo pri vsakem geslu, nekateri pa so izbirni, kakor prikazuje spodnja tabela. Vsako geslo ima tudi **uvod**, ki je strukturno nekoliko drugačen od preostalih delov gesla.

Del gesla	Obvezen	Vsebina
uvod	da	napoved slovnične teme
razlaga	da	daljša, interaktivna razlaga slovničnega problema in rešitve
povzetek	da	kratka, jedrnata predstavitev slovničnega problema in rešitve
jezikovna zakladnica	ne	naprednejše vsebine s povezavami na druge jezikovne vire
narečje, pozor ¹⁴	ne	regionalno vezane posebnosti
vaje	ne	nabor vaj za obravnavano slovnično temo

Tabela 17: Obvezni in izbirni deli slovničnega gesla.

Slika 15 prikazuje zaporedje zavihkov znotraj posameznega gesla v primeru, da geslo vsebuje vse naštetje dele, uporabnik pa se trenutno nahaja v delu s slovnično razlago.

Slika 15: Zaporedje zavihkov.

6.3.1 Uvod

Strukturo uvoda v slovnično geslo sestavljajo štiri deli:

- naslov in podnaslov gesla,
- kratka opredelitev slovničnega problema,
- nabor sopostavljenih primerov neustrezne in ustrezne rabe,
- povezavi »razlaga« ter »povzetek«.

¹⁴ Dejansko ime zavihka temelji na narečni skupini, ki je obravnavana (npr. *Primorci, pozor*).

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.
GLAGOLA MOČI IN MORATI

?

To poglavje je pravo zate, če pogosto zamenjuješ **morem** in **moram**:

<ul style="list-style-type: none">✗ Ta dejanja se morejo končati.✗ Mogel bi biti 3. letnik, vendar je zaostal.✗ Ne mora je preboleti, saj jo je imel zelo rad.		<ul style="list-style-type: none">✓ Ta dejanja se morajo končati.✓ Moral bi biti tretji letnik, vendar je zaostal.✓ Ne more je preboleti, saj jo je imel zelo rad.
---	--	---

[RAZLAGA](#) [POVZETEK](#)

Slika 16: Uvod v slovnično geslo.

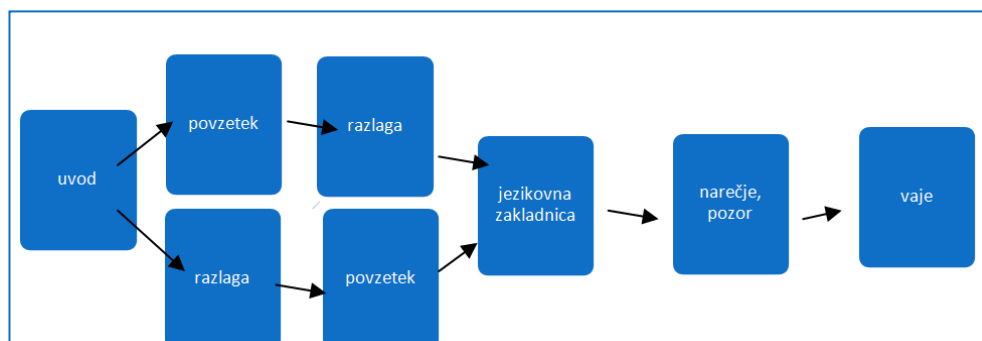
6.3.2 Navigacija znotraj gesla

Prehajanje med posameznimi deli gesla (zavihki) je dveh vrst:

- samodejni prehod (prehod na nov zavihek se izvede avtomatsko),
- prehod po izbiri (prehod na nov zavihek je posledica uporabnikove izbire).

V fazi izbiranja slovničnega gesla je uporabniku na voljo **uvod**, na osnovi katerega se odloči, ali je tema zanj zanimiva oz. uporabna. Uvod ponuja dve povezavi: **razlaga** in **povzetek**. Uporabnik se na začetku torej odloči, ali ga zanima interaktivna razlaga slovničnega problema ali želi le kratko, hitro opredelitev problema in rešitve. S klikom na povezavo se znajde na želenem delu (zavihku) izbranega gesla.

Samodejno napredovanje po geslu poteka z gumbom »naprej«, ki je na voljo na koncu vsebine vsakega od zavihkov. Če uporabnik sledi samodejnemu prehodu, predela vse zavihke v vrstnem redu, ki ga opredeljuje spodnji diagram.

Slika 17: Samodejni prehodi med deli slovničnega gesla.

Zaporedje zavihkov oz. samodejnega prehajanja med njimi je osnovano na naslednjih predpostavkah:

- osnovna dela slovnicega gesla sta razlaga in povzetek, zato sta na prvem mestu vsebin,
- če uporabnik na začetku izbere razlago, sledeči povzetek služi kot ponovitev, utrjevanje novih informacij; če uporabnik na začetku izbere povzetek, sledeča razlaga ponuja možnost natančnejšega seznanjanja s problematiko,
- Jezikovna zakladnica ponuja dodatne vsebine in povezave na druge, zunanje jezikovne vire; predvideva se, da bodo nekateri uporabniki v tej rubriki geslo zapustili,
- zavihka »Narečje, pozor« in »Vaje« ponujata za razumevanje slovnicega problema neobvezne vsebine, ki so namenjene uporabnikom v specifični situaciji, zato sta postavljena na konec verige vsebin; v primeru, da uporabnik želi vaditi ali da ga zanima v geslu obravnavana narečna skupina, bo na zeleni zavihek kliknil sam oz. v Jezikovni zakladnici ne bo zapustil gesla.

V katerem koli trenutku lahko uporabnik sam klikne na kateri koli zavihek gesla (ali na iskalne elemente vmesnika, če želi poiskati novo geslo) in spremeni zaporedje prehajanja med stranmi.

6.3.3 Elementi gesla

Tabela 18 prinaša nabor elementov, ki se lahko pojavijo v slovnicega geslu, in opredeljuje, v katerih delih gesla se element pojavlja. Zelena barva označuje dele gesla, kjer se element pojavlja, rdeča dele, kjer se ne pojavlja. Oranžna označuje dele gesla, kjer se element *predvidoma* ne pojavlja (vendar pojavitev trenutno še ne more biti povsem izključena).

ELEMENT	razlaga	povzetek	jezikovna zakladnica	narečje, pozor	vaje
naslov in podnaslov gesla	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno
besedilo	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno
primeri	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno
stranska vrstica za dodatne vsebine	zeleno	rdečo	zeleno	oranžno	zeleno
gumb za samodejni prehod na nov zavihek	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno	rdečo
navodilo za uporabnika	zeleno	rdečo	zeleno	rdečo	zeleno
naloga za uporabnika	zeleno	rdečo	rdečo	rdečo	zeleno
dodatne vaje	zeleno	rdečo	rdečo	rdečo	zeleno
grafična predstavitev podatkov (graf, frekv. kolač)	zeleno	zeleno	zeleno	zeleno	rdečo
povezava na zunanji vir	rdečo	rdečo	zeleno	oranžno	oranžno
gumbi za napredovanje po razlagi	zeleno	rdečo	rdečo	rdečo	rdečo
shematična opredelitev napredka v razlagi	zeleno	rdečo	rdečo	rdečo	oranžno

Tabela 18: Pojavljanje strukturnih elementov v delih slovnicega gesla.

6.3.4 Naslov in podnaslov gesla

Naslov je v obliki poljudnega stavka, v katerem je nakazan problem, ki ga obravnava slovnično geslo. Podnaslov prinaša strokovno opredelitev problema.

Slika 18: Naslov in podnaslov slovničnega gesla z opredelitvijo napredka po razlagi.

6.3.5 Shematična opredelitev napredka po razlagi

Napredovanje znotraj zavihka Razlaga je nakazano z grafičnimi elementi, s pomočjo katerih uporabnik vidi, koliko strani razlaga obsega in na kateri strani se sam trenutno nahaja. Grafična predstavitev (npr. s tremi kvadrati za tristransko razlago) omogoča tudi navigacijo znotraj razlage – klik na kvadratek odpre ustrezno stran razlage.

6.3.6 Besedilo

Osnovno besedilo PS je nevtralne barve ter velikosti. Omogoča **poudarke** različnih vrst:

- krepka, ležeča, podčrtana pisava,
- barve pisave: rdeča in zelena (za opredeljevanje ustrezno vs. neustrezno) ter vsaj še dve drugi komplementarni barvi v skladu z barvno shemo vmesnika,
- poudarjanje s povečanjem velikosti pisave,
- grafično poudarjanje, npr. s postavitvijo vsebin v okvirčke različnih barv – rdeča (oz. opozorilna) barva ter zelena (oz. priporočilna) barva in vsaj še dve drugi komplementarni barvi v skladu z barvami pisave.

Postavitev besedila na strani omogoča **sopostavljanje** v stolpce.

Slika 19: Besedilo razlage in primeri rabe s poudarki različnih vrst.

6.3.7 Primeri rabe

Primeri rabe so različnih vrst (gl. pogl. 7.7). Oblika nakazuje, za katere vrste primer gre. Oznake pred primerom opredeljujejo **slovnično ustreznost**:

- primeri neustrezne rabe so označeni s križcem pred primerom,
- primeri ustrezne rabe so označeni s kljukico pred primerom.

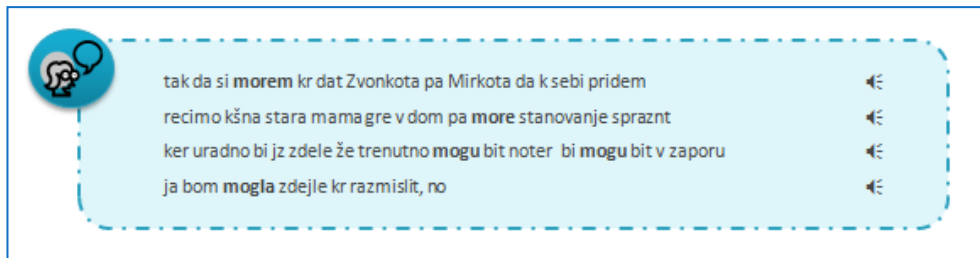
Primeri neustrezne in ustrezne rabe so tipično sopostavljeni eden poleg drugega v stolpcih, lahko pa stojijo tudi samostojno (niso nujno vedno v paru).

✗ Ta dejanja se morejo končati.	➡	✓ Ta dejanja se morajo končati.
✗ Mogel bi biti 3. letnik, vendar je zaostal.		✓ Moral bi biti tretji letnik, vendar je zaostal.
✗ Ne mora je preboleti, saj jo je imel zelo rad.		✓ Ne more je preboleti, saj jo je imel zelo rad.

Slika 20: Primeri neustrezne in ustrezne jezikovne rabe.

Nadalje se primeri iz pisnega korpusa ločujejo od primerov iz govornega korpusa:

- primeri iz pisnega korpusa so oblikovno nezaznamovani,
- primeri iz govornega korpusa so grafično ločeni od preostalega besedila (imajo svojo rubriko), ob vsakem od primerov pa stoji ikona zvočnika, s klikom na katero uporabnik posluša zvočni posnetek.

Slika 21: Primeri jezikovne rabe iz govornega korpusa.

Pozicijsko so primeri rabe relativno nevezani in lahko stojijo znotraj besedila (kot tekoči del razlage) ali pa so od besedila ločeni, tipično nanizani eden pod drugim in pogosto sopostavljeni v stolpcih. Posebna oblika postavitve primerov na strani je **konkordančni niz**, pri katerem so primeri nanizani eden pod drugega, s poudarjeno jedrno besedo primera, sredinsko poravnani glede na jedro.

Tako kot glavno besedilo tudi primeri omogočajo **poudarke**:

- krepka, ležeča, podčrtana pisava,
- barve pisave: rdeča in zelena (za opredeljevanje ustrezno vs. neustrezno) ter vsaj še dve drugi komplementarni barvi v skladu z barvno shemo vmesnika.

6.3.8 Stranska vrstica za dodatne vsebine

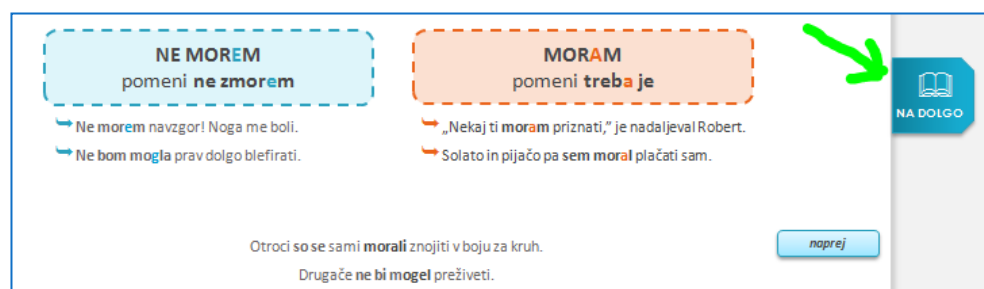
Stranska vrstica (trenutno se predvideva na desni strani ob vsebini gesla, kot je razvidno na Sliki 22) ponuja uporabniku možnost dostopa do dodatnih vsebin. Dodatne vsebine so različnih vrst. V stranski vrstici jih predstavljajo ikone s kratko besedno opredelitvijo, ki se lahko pri različnih geslih spreminja.

Vrsta dodatne vsebine	Trenutna ikona	Primer besedne opredelitve
daljša ubeseditvev razlage	knjiga	več razlage
tabela, npr. z oblikoskladenjskimi podatki	tabela	tabela
razlaga vzrokov, navajanje zanimivosti	sova	zakaj?
razlaga težavnega pojma	i (informacija)	kaj pomeni?

Tabela 19: Povezave na dodatne vsebine.

Krajše dodatne vsebine, ki so oblikovno enostavne in vezane na določeno mesto razlage, se ob kliku na ikono pojavijo na izbranem mestu ekrana in ostanejo aktivne, dokler uporabnik ne klikne na drugo ikono oz. se stran razlage zamenja. V to kategorijo sodijo predvsem ubeseditve razlage, razlage težavnih pojmov, razlage vzrokov in na tekoče besedilo vezanih zanimivosti.

Daljše ali oblikovno zahtevnejše vsebine se odprejo v obliki dodatnega pojavnega okna, ki ga uporabnik lahko premika po ekranu, poveča ali pomanjša in sam zapre, ko ga ne potrebuje več.

Slika 22: Povezava na dodatno vsebino.

6.3.9 Navodilo za uporabnika

Navodilo je od preostale razlage oblikovno ločeno, npr. z vrsto pisave (gl. Slika 23).

6.3.10 Naloga za uporabnika

V PS naloge za uporabnika temeljijo predvsem na treh principih:

- povleci in spusti (ang. *drag and drop*),
- s klikom izberi rešitev med vnaprej danimi možnostmi (ang. *multiple choice*),
- vnesi odgovor (ang. *gap filling*).

Uporabnik lahko v razlagi nalogo reši ali preskoči z gumbom »naprej«. Ko je naloga rešena (ali preskočena), se na ekranu pojavijo nove slovnične vsebine. V razlagi ima uporabnik na voljo tudi povezavo »več vaj«, ki odpre okno z dodatnimi nalogami. Dodatne naloge so na voljo tudi v zavihku Vaje (gl. pogl. 7.6 in 7.8).

Otroci so se sami **morali** znojiti v boju za kruh.

Drugače **ne bi mogel** preživeti.

Potegni primer na pravo mesto.
Pomagaš si lahko s tabelo na desni.

[naprej](#)

Slika 23: Slovnična naloga z navodilom za uporabnika in gumbom »naprej«.

6.3.11 Dodatne naloge

Okno z dodatnimi nalogami prinaša večje število nalog, pripravljenih po enakem principu kot naloge v razlagi. Pod nalogami je uporabniku na voljo gumb »preveri«, ki prikaže rezultat uspešnosti reševanja nalog. Ob prikazu uspešnosti ima uporabnik na voljo, da vajo bodisi ponovi ali pa se vrne k razlagi.

Preberi primer. Ali primer pomeni **NE ZMOREM** ali **TREBA JE**?

Dobro, zvečer se vidimo, ne morem se pogovarjati.	ne zmorem	treba je	✓
Kar pošteno sva se morala potruditi, da sva barvo odstranila.	ne zmorem	treba je	✓
Človeka moraš spoštovati ne glede na to, koliko let ima.	ne zmorem	treba je	✓
Nikoli nisem mogel razumeti teh ljudi, da lahko tako strastno navijajo za nekoga.	ne zmorem	treba je	✗
Za nameček pa je morala plačati še vrečko.	ne zmorem	treba je	✓
Imam zelo veliko nalog, ki jih moram izpolnjevati.	ne zmorem	treba je	✓
Seveda luči niso prižgane, ker moram varčevati z energijo.	ne zmorem	treba je	✓
"Vendar je kot začarano, nikjer ne morem dobiti nobene sobe," je rekel.	ne zmorem	treba je	✓
Ponovno moramo poskrbeti za sadike dreves, ki so bila polomljena.	ne zmorem	treba je	✓
Nikamor ne morem iti, še posebej, ker sem brez denarja.	ne zmorem	treba je	✓

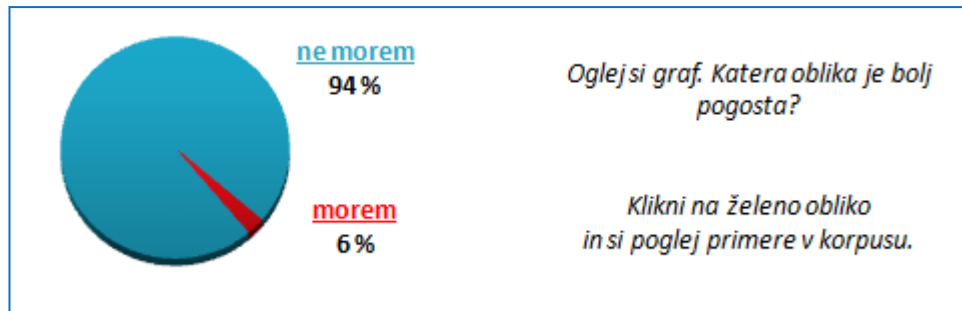
Pravilnih je bilo 9 primerov od 10-ih. **90 %**

[v redu](#)
[še enkrat](#)

Slika 24: Dodatne slovnične naloge z oceno uspešnosti reševanja.

6.3.12 Grafična predstavitev podatkov

Jezikovni podatki so lahko predstavljeni na različne načine, npr. s frekvenčnimi kolači, organigrami, stolpčnimi grafi, miselnimi vzorci. Za pripravo grafičnih predstavitev se uporablja eden od programov, specializiranih za vizualno reprezentacijo podatkov (denimo MS Excel). Grafična predstavitev je v PS vključena kot uvoženi element, ki omogoča možnost hiperpovezave predstavljenih podatkov na izvorne jezikovne vire.

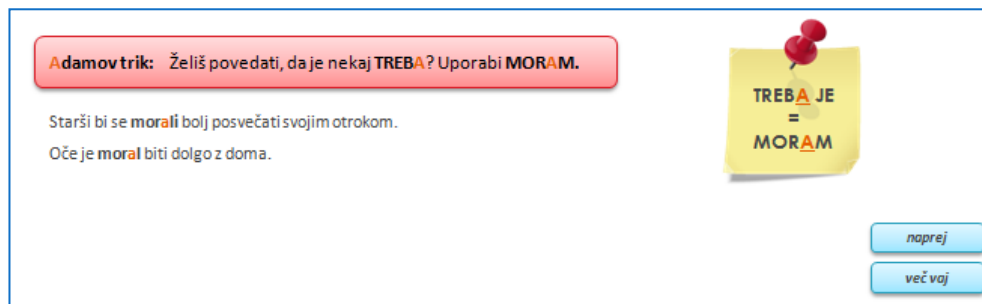
Slika 25: Grafična predstavitev jezikovnih podatkov s povezavama na zunanji vir.

6.3.13 Povezava na zunanji vir

Gre za hiperpovezavo na internetno stran, ki ni del PS.

6.3.14 Gumbi za napredovanje po razlagi

V zavihku Razlaga se vsebine na ekranu pojavljajo zaporedno v manjših sklopih. Po vsakem predelanem sklopu se mora uporabnik odločiti, ali želi napredovati na nove vsebine (gumb »naprej«) ali želi predelati še dodatne vsebine (npr. prebrati dodatne primere, rešiti dodatne slovnične naloge). Izbiro ponujajo gumbi ob strani razlage.

Slika 26: Gumba »naprej« in »več vaj« (desno spodaj).

6.3.15 Gumb za samodejen prehod na nov zavihek

Zadnji element vsakega zavihka (razen zavihka Vaje) je gumb »naprej« za prehod na nov zavihek.

7 Vsebinska opredelitev slovničnega gesla

Pričujoče poglavje prinaša vsebinsko in namensko opredelitev slovničnega gesla v PS. Vsako geslo je sestavljeno iz več vsebinskih delov, ki jih opredeljuje spodnja tabela.

Ime	Vsebina
uvod	napoved slovnične teme
razlaga	daljša, interaktivna razlaga slovničnega problema in rešitve
povzetek	kratka, jedrnata predstavitev slovničnega problema in rešitve
jezikovna zakladnica	naprednejše vsebine s povezavami na druge jezikovne vire
narečje, pozor	regionalno vezane posebnosti
vaje	nabor vaj za obravnavano slovnično temo

Tabela 20: Sestavni deli slovničnega gesla.

V nadaljevanju poglavja so vsi naštetih vsebinskih deli natančneje predstavljeni.

7.1 Uvod

7.1.1 Namen

V fazi, ko uporabnik v PS izbira geslo, ki ga želi prebrati, se ob kliku na naslov določene slovnične teme na ekranu pokaže uvod v izbrano poglavje (gl. pogl. 6.1). Uvod prinaša kratko opredelitev slovničnega problema in primere neustrezne jezikovne rabe. Uvod ponuja uporabniku dve povezavi: na razlago ter na povzetek obravnavanega slovničnega gesla.

Uvod v slovnično geslo služi dvema namenoma:

- omogoča uporabniku ugotoviti, ali je v poglavju predstavljena slovnična tema zanj relevantna,
- ponuja uporabniku izbiro, ali želi začeti z razlago ali s povzetkom gesla.

7.1.2 Vsebina

Opredelitev slovničnega problema, ki ga prinaša uvod, je kratka (ena ali dve povedi) in neposredna, z uporabo nagovora uporabnika v 2. osebi ednine. Problem je predstavljen poljudno in v konkretizirani obliki, npr:

➤ *To poglavje je pravo zate, če pogosto zamenjuješ **morem** in **moram**.*

V pomoč uporabniku pri identifikaciji problema so tudi primeri neustrezne rabe, predvidoma trije, predstavljeni skupaj z ustrezno popravljeno različico. Primeri so izbrani iz korpusa **Šolar** na način, da skupaj čim bolj prikazujejo tipične napake, ki se pojavljajo v povezavi z obravnavano slovnično tematiko. Korpusni primeri so po potrebi skrajšani, da obsegajo enega do dva kratka stavka.

- *Ta dejanja se **morejo** končati. → Ta dejanja se **morajo** končati.*
***Mogel** bi biti 3. letnik, vendar je zaostal. → **Moral** bi biti 3. letnik, vendar je zaostal.*
***Ne mora** je preboleti, saj jo je imel zelo rad. → **Ne more** je preboleti, saj jo je imel zelo rad.*

Izogibamo se primerom, ki so vsebinsko zelo specifični in bi jih učenec ob obisku strani lahko prepoznal kot svoje ali ki razen obravnavanega vsebujejo dodatne slovnične ali slogovne probleme (gl. pogl. 7.7).

7.2 Razlaga

7.2.1 Namen

Razlaga predstavlja ključni, temeljni del vsakega slovničnega poglavja. Namen razlage je:

- predstaviti slovnični problem na postopen, pregleden, interaktiven način,
- podati uporabniku razumljivo in uporabno rešitev problema.

Razlaga je vsebinsko zasnovana tako, da omogoča učencu razumeti bistvene značilnosti obravnavanega slovničnega problema in da mu obenem ponudi načine za reševanje s problemom povezanih jezikovnih zagat.

7.2.2 Primarne in sekundarne vsebine razlage

Razlaga tipično obsega tri ali štiri »aktivne ekrane« gradiva. Vsebine se delijo na primarne in sekundarne. **Primarne vsebine** so tiste, ki jih uporabnik na ekranu vidi kot del osnovne, tekoče razlage. **Sekundarne vsebine** so tiste, ki jih uporabnik dobi kot rezultat klika na določeno povezavo. Uporabnik se sam odloči, ali jih želi prebrati ali ne. Sekundarne vsebine so:

- dodatni primeri rabe,
- dodatne slovnične naloge,
- dodatne vsebine stranske vrstice: dodatna ubeseditev pravil, tabele oblik, zanimivosti, razlaga strokovnih izrazov itd.

Za določene vrste vsebin se predvideva, da bodo v razlagi vedno uvrščene kot sekundarne (na voljo na klik). Zanje so predvidene posebne rubrike, ki imajo v delovni različici naslednja imena:

- Kaj pomeni?
- Na dolgo,
- Tabela,
- Zakaj? / Zanimivost.

Kaj pomeni? je rubrika, v kateri je v nekaj stavkih zelo poljudno razložen pomen besede ali besedne zveze, ki se v primarni razlagi izkaže za zahtevno (npr. jezikoslovna terminologija).

- **korpus** → *Korpus je velika zbirka različnih besedil, po katerih iščemo z računalnikom. Korpus uporabljamo za raziskovanje jezika.*

Na mestih, kjer je primarna razlaga grafična, intuitivna, elementarna, konkretizirana, je na voljo rubrika **Na dolgo**, ki prinaša stavčno ubeseditev, ki je lahko celovitejša, natančnejša, abstraktnejša in omogoča učencu alternativo, ki je neodvisna od razumevanja simbolov ali zaznavanja barvnih razlik v besedilu:

- **MORAM pomeni TREBA JE** → *Besede, ki se začnejo z **mora-** (npr. moram, moraš, mora), so oblike glagola **MORATI**. Uporabimo jih, če želimo povedati, da je **TREBA, NUJNO, OBVEZNO**, da kdo kakšno stvar naredi.*

Kot dodatna vsebina se vključujejo tudi **tabelarni** ali podobni oblikovno in kvantitativno zahtevni podatki, pri vzorčnem primeru *moči-morati* npr. primerjava spregatvenega vzorca za oba glagola.

Zanimivosti in dodatne razlage jezikovnih pojavov so na voljo v rubriki **Zakaj?** oz. **Zanimivost**. V tej rubriki so na voljo vsebine, ki bi bile za učenca lahko zanimive in uporabne, vendar so preveč specifične ali zahtevne za primarno razlago, npr. razlaga vzrokov, zakaj v rabi jezika prihaja do določene slovnične napake. Ob tem je potreben poudarek, da so vzroki za določen jezikovni pojav opredeljeni le na mestih, kjer je stanje povsem očitno (o vzrokih ne ugibamo), pri njihovi razlagi pa je uporabljena ustrezna pomenska relativizacija:

- ***Moram** in **morem** verjetno zamenjujemo zato, ker sta podobna. Še zlasti sta podobna v govorjenju, saj **A** in **E** včasih podobno zvenita.*

7.2.3 Načelo postopnosti razlage

Tekoča razlaga sestoji iz manjših vsebinskih sklopov, ki se uporabniku na ekranu odpirajo postopoma eden za drugim. Pred prehodom na nov sklop vsebin ima uporabnik možnost, da opredeli, ali je trenutno ponujeno razlago razumel (klikne gumb »naprej«) ali za razumevanje potrebuje dodatno razlago, več primerov, več vaj ipd. Načelo postopnosti razlage je zelo pomembno, saj ponuja uporabniku možnost postopnega usvajanja novih informacij. Uporabnik naenkrat na ekranu vidi majhen del vsebin, kar omogoča boljšo preglednost nad informacijami, lažje branje in večjo motivacijo za vztrajanje pri razlagi.

Kakšnega obsega je posamezen vsebinski sklop, je odvisno o zahtevnosti informacij, ki jih prinaša. Načeloma je po vsaki informaciji, ki je za uporabnika predvidoma nova, ponujena izbira med napredovanjem ali ogledom dodatnih vsebin, vendar je potrebno paziti, da te izbire ne postanejo za uporabnika moteče. Postopnost razlage se dopolnjuje z aktiviranjem uporabnika (gl. pogl. 5.3.1): vsebinski sklop se konča z nalogo za uporabnika, ko uporabnik nalogo izvede (ali preskoči z gumbom »naprej«), se na ekranu pokažejo nove vsebine.

7.2.4 Načelo od bolj znanega k manj znanemu

Vsebina razlage se pripravi po namenskih korakih, s pomočjo katerih so vsebinski sklopi opredeljeni glede na **namen vsebine za uporabnika**. Na ta način je omogočeno, da razlaga prinaša samo tiste vsebine, ki so neposredno povezane z

obravnavanim problemom in imajo za uporabnika neposredno uporabno vrednost. Primer za strukturiranje vsebine pri vzorčnem geslu *moči-morati*:

- 1. korak – učencu povemo, da imata obravnavana glagola različen *pomen*,
- 2. korak – učencu predstavimo razlike v *spreganju* obeh glagolov,
- 3. korak – učenca opozorimo na podobnost v obliki glagolov, ki je *vzrok* za slovnično napako,
- 4. korak – učenca opozorimo na *vlogo občutka* »*kaj se bolje sliši*« pri rabi glagolov,
- 5. korak – učencu predstavimo *prvi trik*, s katerim si lahko pomaga pri rabi glagolov,
- 6. korak – učencu predstavimo *drugi trik*, s katerim si lahko pomaga pri rabi glagolov.

Gornji koraki nakazujejo še eno pomembno načelo PS, prehod od **bolj znanih informacij k manj znanim**. Razlaga v prvih dveh korakih podaja informacije, ki jih učenci že poznajo (glagola *moči* in *morati* imata različen pomen in obliko),¹⁵ tretji in četrti korak prinašata nove, vendar relativno enostavno obvladljive informacije (ker sta glagola podobna, ju po pomoti zamenjujemo), peti in šesti korak pa težje obvladljive informacije (dva trika, s pomočjo katerih si lahko učenec pomaga pri rabi glagolov).

7.3 Povzetek

7.3.1 Namen

Namen povzetka je kratko in jedrnato predstaviti tiste informacije, ki so za razumevanje obravnavanega slovničnega problema resnično ključne. Povzetek omogoča, da:

- uporabnik na eni strani vidi vse informacije, ki so za razumevanje problema ključne,
- uporabnik z enim klikom pride do rešitve problema.

7.3.2 Vsebina

Povzetek prinaša kratko, elementarno **opredelitev problema** ter kratko, elementarno **opredelitev rešitve** problema. Za povzetek je značilno, da nima sekundarnih vsebin, prav tako nima interaktivnih vsebin. Namesto tega se v večji meri kot drugi deli razlage poslužuje grafičnih elementov in njihovega sopostavljanja, barve, različnih velikosti pisave itd.

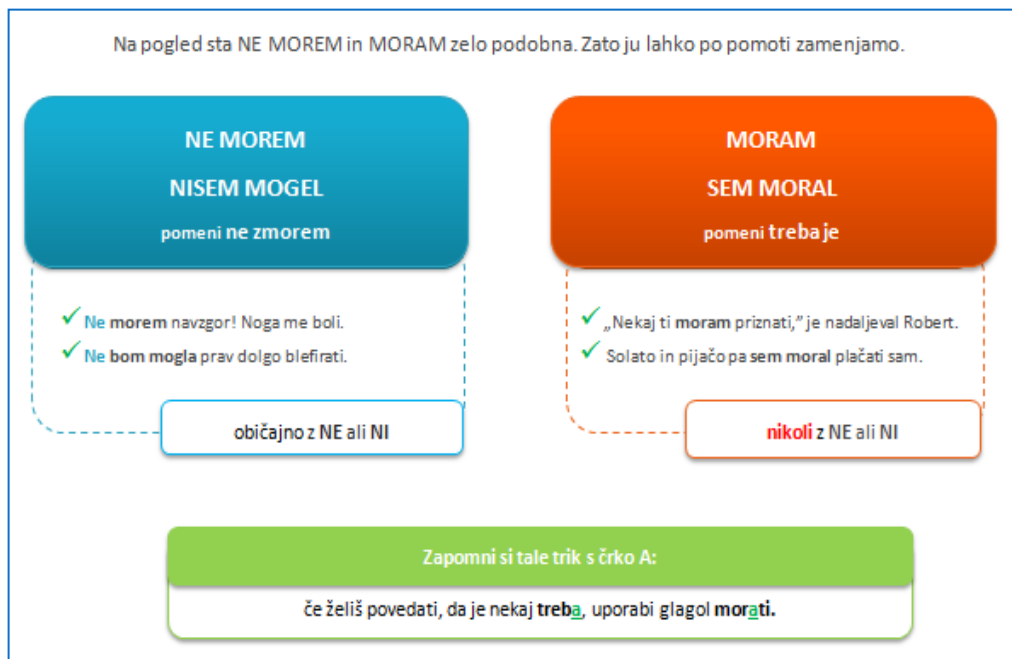
Povzetek je mogoče videti kot neke vrste »izpiske« razlage: ključni fragmenti vsebin so iz razlage preneseni v povzetek, kjer so grafično poudarjeni in logično organizirani. Obenem je povzetek več kot samo izpisek ali miselni vzorec, saj mora biti razumljiv tudi uporabnikom, ki razlage niso prebrali – to pomeni, da prinaša za

¹⁵ Pri opredeljevanju, kaj je učencem znano in kaj ne, so ključni podatki, ki jih pripravljalcem gesel posredujejo učitelji na podlagi izkušenj v razredu.

razumevanje potrebno spremno besedilo, ki ni v fragmentarni obliki. Če se v razlagi pojavljajo kompleksne vsebine, ki so v povzetek težko prenosljive (npr. triki za pomoč pri slovničnih zadregah, ki jih je potrebno natančneje razložiti, da jih uporabnik razume), se v povzetku uporabi poenostavljena oz. prilagojena različica, ki ne potrebuje obširne dodatne razlage.

Primer je povzetek za vzorčno geslo *moči-morati* (gl. Sliko 27), ki ga sestavlja pet osnovnih informacijskih sklopov:

- Opredelitev problema v stavčni obliki: *Na pogled sta NE MOREM in MORAM zelo podobna. Zato ju lahko po pomoti zamenjamo.*
- Glagola se v pomenu razlikujeta (z grafičnimi elementi in barvo glagola sta glagola ločena in obenem sopostavljena za lažjo primerjavo): *NE MOREM, NISEM MOGEL* pomeni *ne zmorem*. *MORAM, SEM MORAL* pomeni *treba je*.
- Primeri rabe (minimalno število – po dva za vsak glagol).
- Informacija o tipičnem pojavljanju v zanikani obliki, ki lahko pomaga pri ločevanju glagolov: *običajno z NE ali NI / nikoli z NE ali NI*.
- Trik (v stavčni obliki) za ločevanje glagolov: *Zapomni si tale trik s črko A: če želiš povedati, da je nekaj treba, uporabi glagol morati.*

Slika 27: Povzetek za vzorčni primer *moči-morati*.

7.4 Jezikovna zakladnica

7.4.1 Namen

Zavihek z dodatnimi vsebinami za zainteresirane uporabnike, ki želijo izvedeti kaj več o slovničnem problemu in možnih načinih njegovega reševanja, se v delovni različici imenuje *Jezikovna zakladnica*. Namen tega dela gesla je:

- ponuditi uporabniku dodatne informacije, za katere v razlagi oz. povzetku ni prostora,
- ponuditi uporabniku nekoliko zahtevnejšo, intelektualno bolj stimulatívno vsebino,
- z rabo izbranega nabora zahtevnejšega izrazja povezati PS z drugimi učnimi viri (učbeniki, delovnimi zvezki, učnimi gradivi ...),
- ponuditi uporabniku možnost, da spozna sodobne jezikovne vire,
- s pomočjo grafične reprezentacije jezikovnih podatkov razvijati funkcionalno pismenost uporabnika.

7.4.2 Vsebina

Jezikovna zakladnica (JZ) tipično obsega eno stran primarnih vsebin, ki jih dopolnjujejo dodatne vsebine stranske vrstice (gl. Sliko 28). Pogosto je med slednjimi rubrika *Kaj pomeni?*, saj JZ prinaša nekoliko **zahtevnejše besedišče**, v katerem se pojavlja tudi strokovno izrazje – trije, štirje zahtevnejši izrazi, ki se jim razlaga in povzetek izogneta, JZ pa jih prinaša, da s tem vzpostavi povezavo z drugimi učnimi viri, ki jih uporabnik pozna in jih je navajen (npr. učbeniki).

Značilne za JZ so grafične predstavitve jezikovnih podatkov (grafi, miselni vzorci, frekvenčni kolači, organigrami ...) in hiperpovezave na jezikovne podatke in zunanje jezikovne vire.

JZ obravnava en sam »problem« (vprašanje, zanimivost ipd.), ki neposredno izhaja iz vsebine razlage in povzetka, kar je v uvodu v JZ jasno opredeljeno, npr.:

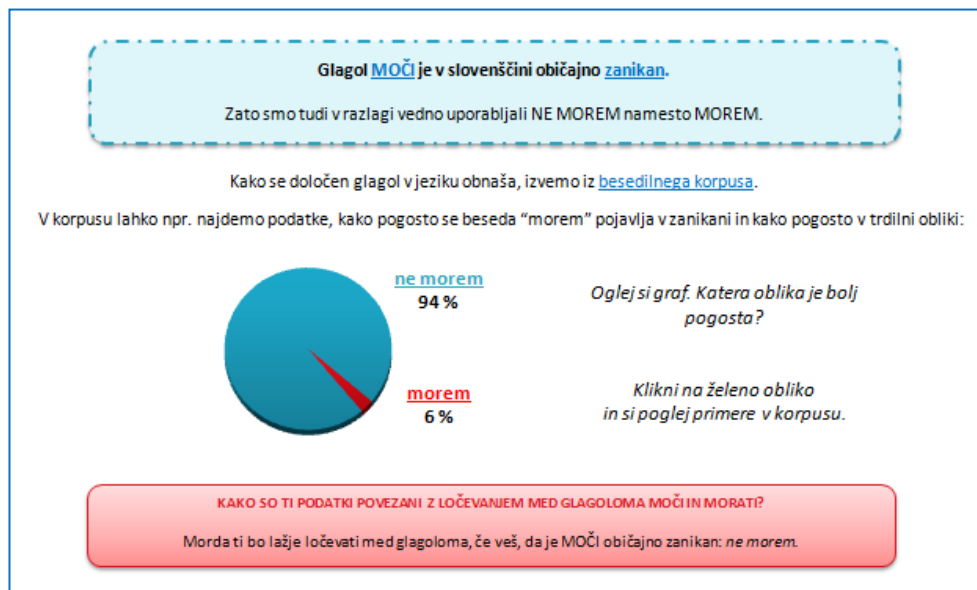
- Glagol MOČI je v slovenščini običajno zanikan. Zato smo tudi v razlagi vedno uporabljali NE MOREM namesto MOREM.

Stalni del JZ je tudi rubrika »Kako so ti podatki povezani z mojim problemom?«, v kateri je s povedjo ali dvema ubesedena povezava med obravnavanim slovničnim problemom in vsebino JZ, npr.:

- **Kako so ti podatki povezani z ločevanjem med glagoloma moči in morati?** Morda ti bo lažje ločevati med glagoloma, če veš, da je MOČI običajno zanikan: *ne morem*.

Vsebina problema je predstavljena s pomočjo **jezikovnih podatkov**, pridobljenih iz izbranega **jezikovnega vira**. V poštev pridejo podatki iz različnih korpusov (Gigafida, Šolar, GOS), drugih virov SSJ (leksikon, leksikalna baza), slovarskih virov na internetu (SSKJ, SP, terminološki portal Termania) ipd. Jezikovni podatki so za JZ ustrezno prilagojeni: iz celotnega nabora podatkov je izluščen tisti del, ki je za uporabnika najbolj relevanten, predstavljen pa je v pregledni in privlačni obliki. Grafična predstavitev vsebuje tudi hiperpovezave na izvirne jezikovne podatke ali kar na izvorni jezikovni vir. Kaj lahko s podatki uporabnik počne, opredeljuje spremno navodilo:

- *Oglej si graf. Katera oblika je bolj pogosta?*
- *Klikni na zeleno obliko in si poglej primere v korpusu.*

Slika 28: Jezikovna zakladnica za vzorčno geslo *moči-morati*.

7.5 Narečje, pozor

7.5.1 Namen

Osnovni namen rubrike je predstaviti tiste dele slovnice teme, ki se kažejo zlasti problematični za pripadnike določene narečne skupine.

7.5.2 Vsebina

Vsebina zavijka tipično obsega eno stran primarnih vsebin. Trenutno dodatne vsebine stranske vrstice za ta del gesla niso predvidene.

Vsebina je tipično sestavljena iz štirih delov:

- uvod v problem,
- primeri neustrezne jezikovne rabe (iz korpusa Šolar),
- razlaga problema,
- primeri ustrezne jezikovne rabe (popravljeni različici gornjih primerov).

Uvod v problem prinaša kratko predstavitev problema, skupaj z regionalno opredelitvijo, npr.:

- *Primorci, pozor! V goriškem narečju včasih namesto **NE MOREM** uporabite **NE UPAM**.*

Pri opredelitvi problema se **izogibamo normativnemu vrednotenju** identificirane narečne rabe kot napačne ali neustrezne. Namesto tega je podana razlaga, zakaj je predstavljeni način jezikovne rabe lahko problematičen, če se pojavlja v drugačnih komunikacijskih situacijah. Priporočila za standardu ustrezajočo rabo so vezana na pisni jezik, npr.:

- V drugih narečjih in v knjižnem jeziku **NE UPAM** pomeni, da me je nečesa **strah**, da se **bojim**. Zato bodite pri pisanju še posebej previdni in v takih primerih uporabite **NE MOREM**.

PRIMORCI, POZOR!

V goriškem narečju včasih namesto **NE MOREM** uporabite **NE UPAM**.

Se **ne upaš** učiti tako dolgo?
Roke **nisem upal** premikati.

V drugih narečjih in v knjižnem jeziku **NE UPAM** pomeni, da me je nečesa **strah**, da se **bojim**.
Zato bodite pri pisanju še posebej previdni in v takih primerih uporabite **NE MOREM**:

✓ Se **ne moreš** učiti tako dolgo?
✓ Roke **nisem mogel** premikati.

Slika 29: Rubrika Primorci, pozor za vzorčno geslo *moči-morati*.

7.6 Vaje

7.6.1 Namen

Zavihek Vaje ponuja uporabniku možnost, da dobi vse slovnične naloge, ki se pojavljajo v razlagi, zbrane na enem mestu.

7.6.2 Vsebina

V zavihku so zbrane vse naloge, ki so uporabniku sicer na voljo kot del aktivacije oz. dodatnih vsebin med razlago slovničnega pojava. V primeru, da je kot rezultat priprave gesla na voljo še drugo gradivo, ki je ustrezno za pripravo slovničnih nalog, in če čas dopušča, je mogoče pripraviti dodatne naloge. Vendar pri PS sistematična priprava dodatnih slovničnih nalog za vsako geslo ni predvidena, saj vaje v tem viru niso središčnega interesa.¹⁶

Naloge so organizirane v tematske sklope, ki sledijo organizaciji nalog v razlagi. V zavihku Vaje so ti sklopi v izhodišču opredeljeni s preprostim, vendar jasnim navodilom za uporabnika in enim primerom naloge, npr.:

- **Povedati želiš, da nekdo nečesa NE MORE. Vnesi pravilno obliko.**

Dal mu bom tako ponudbo, ki je **ne bo** _____ zavriniti.

Na podlagi teh dveh informacij se uporabnik odloči, kateri vsebinski sklop nalog bo reševal. S klikom na uvodno predstavitev naloge se v obliki dodatnega okna odpre ustrezna stran z nalogami (gl. še pogl. 7.8).

¹⁶ Sistem PS je mogoče v nadaljevanju razvoja nadgraditi tako, da lahko učitelji sami prispevajo vaje, vendar takšna možnost presega trenutne finančne in časovne okvire projekta SSJ.

Izberi vrsto naloge.

Preberi primer. Ali primer pomeni NE ZMOREM ali TREBA JE? Klikni rešitev.

Dobro, zvečer se vidimo, ne morem se pogovarjati. ne zmorem treba je

Povedati želiš, da je nekaj TREBA. Vnesi pravilno obliko glagola MORATI.

Ljudje bodo pogosto od vas zahtevali preveč, zato boste _____ kdaj reči ne.

Povedati želiš, da nekdo nečesa NE MORE. Vnesi pravilno obliko.

Dal mu bom tako ponudbo, ki je ne bo _____ zavrniti.

Slika 30: Rubrika Vaje v vzorčnem geslu *moči-morati*.

7.7 Primeri jezikovne rabe

Primeri, navedeni v PS, niso nikoli izmišljeni, ampak vedno izvirajo iz realne jezikovne rabe. Glavni korpusni viri za primere so **korpus Šolar**, **referenčni korpus** in **korpus GOS**.

V PS vključujemo primere, ki so strukturno in vsebinsko enostavni. To pomeni, da obsegajo enega do dva stavka v enostavnem podrednem ali prirednem razmerju. Vsebinsko se nanašajo na učencu znane vsebine in ne vsebujejo specializiranega izrazja. Vsebinsko so primeri dovolj nevtralni, da v središču interesa ostaja problem, ki ga prikazujejo,¹⁷ obenem pa dovolj zanimivi in različni med seboj, da se jih učenec ne naveliča. Izogibamo se vsebinam z izrazito negativno konotacijo (bolezen, nesreča, smrt itd.). Pri navajanju primerov iz korpusa Šolar se izogibamo tudi primerom, ki bi jih učenec lahko prepoznal kot svoje (npr. primerom, ki vsebujejo lastna imena ali izrazito izstopajoče besedišče).

Razen na ravni problema, ki ga primer prikazuje, so izbrani primeri s stališča slovnične in slogovne ustreznosti nevtralni. Del primera, ki se nanaša na obravnavani slovnični problem, je ustrezno poudarjen. Nekaj primerov iz vzorčnega gesla *moči-morati*:

- **Ne morem** navzgor! Noga me boli.
- **Ne bom mogla** prav dolgo blefirati.
- „Nekaj ti **moram** priznati,“ je nadaljeval Robert.
- Solato in pijačo pa **sem moral** plačati sam.

¹⁷ Drugače je pri spominkah, stavkih, za katere je cilj, da si jih učenec zapomni, zato so tam (lahko) uporabljene nenavadne, izstopajoče vsebine.

Če primer, ki ga želimo uporabiti, izvorno obsega zapletenejšo večstavčno strukturo, ga je mogoče skrajšati na enega ali dva stavka. Prilagajanje dolžine je predvideno zlasti za primere iz govornega korpusa, ki so izhodiščno v obliki jezikovnih fragmentov. Prav tako je mogoče iz vsebinsko zapletenega stavka izpustiti za učenca potencialno nerazumljive besede/besedne zveze (oz. že omenjena lastna imena iz Šolarja). Takšno krajšanje primerov je postopek, ki se ga uporabi le, če v virih ni najti primera, ki bi potrebam priprave gesla v celoti ustrezal v izvorni obliki. Nasprotno pa nadomeščanje delov primera z drugimi vsebinami oz. dodajanje dodatne vsebine primerom pri pripravi gesel za PS nista predvidena postopka.

V primarni razlagi je tipično na voljo majhno število primerov (od enega do treh pri posameznih vsebinskih sklopih). Ob tem je uporabniku na voljo povezava »več primerov«, s klikom na katero lahko dostopa do daljšega seznama (deset do dvajset) primerov za obravnavano vsebino.

Grafično so primeri lahko prikazani v obliki nanizanih (lahko sopostavljenih) stavkov ali pa kot konkordančni niz, kar je odvisno od vsebine, ki je s primeri ponazorjena (gl. še pogl. 6.3.7).

Vse naštetu velja tudi za izbiro primerov v nalogah za uporabnika.

7.8 Naloge za uporabnika

V PS naloge za uporabnika temeljijo predvsem na treh principih:

- povleci in spusti (ang. *drag and drop*),
- s klikom izberi rešitev med vnaprej danimi možnostmi (ang. *multiple choice*),
- vnesi odgovor (ang. *gap filling*).

V določeni meri je mogoče te tri principe kombinirati, večinoma pa vsak ustreza določeni vrsti naloge.

7.8.1 Povleci in spusti

Povleci in spusti deluje tako, da uporabnik z miško na ekranu prime določen element (besedo, del stavka, kategorijo) in jo prenese na drugi del ekrana. Vsebinsko so naloge, ki uporabljajo to tehniko, lahko zelo različne. Z nalogami tipa »klikni rešitev« jih združuje dejstvo, da prinašajo nabor **predpripravljenih izbir**. Zato so primerne za mesta, kjer je v obravnavi omejeno število elementov (konceptov, kategorij, besed, besednih zvez ipd.), obenem pa je za samo nalogo ustrezno, da so možnosti neposredno na voljo za vpogled.

- Ali primer pomeni **NE ZMOREM** ali **TREBA JE**? Potegni primer v pravi kvadrateg.
Dobro, zvečer se vidimo, ne morem se pogovarjati.
Otroci so se sami morali znojiti v boju za kruh.
Drugače ne bi mogel preživeti.

- Ali primer pomeni **NE ZMOREM** ali **TREBA JE**? Potegni pravi kvadrateg k primeru.

ne zmorem

treba je

Dobro, zvečer se vidimo, ne morem se pogovarjati.

Otroci so se sami morali znojiti v boju za kruh.

Drugače ne bi mogel preživeti.

- Potegni pravo besedo v vsak primer. Pazi, ena besedi je odveč!

morali

mogel

moral

mogli

Otroci so se _____ sami znojiti v boju za kruh.

Petkovega dogajanja žal nismo _____ spremljati.

Drugače ne bi _____ preživeti.

7.8.2 Klikni rešitev

Kot rečeno, tudi te naloge prinašajo predpripravljeni nabor izbir. Tipično gre za odločitev med dvema alternativama, ki ju ni mogoče obravnavati na ravni kategorij, ker sta od primera do primera različni.

- Kaj pomeni podčrtana beseda?

Človeka moraš spoštovati ne glede na to, koliko let ima.

človeka si zmožen spoštovati

človeka je treba spoštovati

Nisem in nisem mogla shujšati.

nisem zmogla shujšati

ni mi bilo treba shujšati

In ogorčeni ljudje nikjer niso mogli skriti svojega gneva.

niso bili zmožni skriti gneva

ni jim bilo treba skriti gneva

- Preberi primer. Klikni pravilno besedo za ta primer.

Človeka **moraš** / **moreš** spoštovati ne glede na to, koliko let ima.

Nisem in nisem **morala** / **mogla** shujšati.

In ogorčeni ljudje nikjer niso **mogli** / **morali** skriti svojega gneva.

7.8.3 Vnesi odgovor

Ta vrsta naloge je na voljo, kadar je pomembno, da se uporabnik rešitve spomni sam, saj bi bila naloga s predpripravljenim naborom možnosti preveč trivialna. Vnašanje besed je smiselno na mestih, kjer je obravnavani problem povezan s pregibanjem besed, obravnava probleme na ravni zapisa določene besede ipd.

- Povedati želiš, da je nekaj **TREBA**. Vnesi pravilno obliko glagola **MORATI**:

Ljudje bodo pogosto od vas zahtevali preveč, zato boste kdaj reči ne.

Mediji bi upoštevati, da se država spopada z resnimi preizkušnjami.

Vsak pomočnik je obvezno biti član bratovščine in plačevati prispevke.

Posebna vrsta vnašanja odgovora so naloge, v katerih je potrebno popraviti napake v zapisanem besedilu. Besedilo je izpisano v celoti, s klikom na primer pa dobi uporabnik možnost popraviljanja problematičnega dela primera.

- *Nekateri spodnji primeri so napačni. Klikni napačne primere in jih popravi:*
- Črtomir je **moral** odpluti.
 - Ne mora** je preboleti, saj jo je imel zelo rad.
 - Mogel** bi biti tretji letnik, vendar je zaostal.

7.9 Urejevalnik za pripravo slovnčnih gesel

Ker v PS ne bo vsak slovnčni problem predstavljen na točno enak način, ni mogoče vnaprej definirati celotne geselske strukture, ampak zgolj **nabor elementov**, ki so lahko v posameznem delu poglavja obvezni ali opcijski (gl. pogl. 6.3). Za pripravo gesel je zato predvidena uporaba dokumenta, v katerem so nespremenljivi deli gesla že postavljeni na ustrezno mesto (v izogib podvajanju dela), opcijski elementi pa so na voljo v predpripravljeni obliki in jih pripravljalec gesla lahko v urejevalniku dokumenta izbere in enostavno vstavi na izbrano mesto.

Za fazo vsebinske priprave gesla ni potrebno, da so elementi v dokončni oblikovni podobi, lahko so robustni, shematični, določeno morajo imeti le osnovno formo in način pozicioniranja v besedilu. Ker je mogoče, da se pri nadaljnji pripravi slovnčnih gesel pojavi še kak dodaten element, ki trenutno ni predviden – ali pa je potrebno katerega od obstoječih elementov nadgraditi – je zaželeno, da je urejevalnik za pripravo gesel s stališča urejanja vstavljenih elementov čim bolj uporabniško prijazen.

Urejevalnik mora združevati možnost dela brez internetne povezave in objavljanja rezultatov na internetu. Brez povezave poteka začetna vsebinska priprava, na internetu pa so na voljo že izdelana gesla in pa dokumenti, do katerih mora imeti v vseh trenutkih dostop vsak član ekipe, ki pripravlja gesla. Za prikaz izdelanih gesel na internetu je zaželeno, da so glede oblike ter funkcionalnosti pripravljene dovolj kvalitetno, da je omogočeno sprotno testiranje določenih značilnosti vira PS (npr. testiranje načinov iskanja po viru ali uporabniška evalvacija prikaza slovnčnih vsebin). Zaželeno je tudi, da glede prenosa vsebin na internet ekipa ni vezana na zunanjšega sodelavca.

Potrebe in želje glede urejevalnika gesel strnjeno predstavljajo naslednje točke. Urejevalnik:

- ima predpripravljen nabor slogov,
- ima možnost priprave ter nato vstavljanja predpripravljenih elementov,
- omogoča pripravo maske s stalnimi elementi gesla,
- je povezljiv navznoter in navzven (omogoča hiperpovezave na elemente znotraj trenutnega gesla ter tudi povezave na druge dokumente),
- omogoča pisanje osnutka, preden zahteva dokončno postavitev vsebine,
- omogoča simulacije uporabnikovega vedenja (obarvanje, povečanje besedila ob kliku ali preletu z miško, premikanje delov besedila, simuliranje reševanja nalog, animacije),
- omogoča sinhronizacijo z različico na internetu,
- internetna različica je glede funkcionalnosti čim bolj popolna simulacija končnega vira (omogoča testiranja v razredu),

- internetna različica vsebuje možnost iskanja po podatkih,
- ima čim bolj prijazen vmesnik.

Glede na projektne zmožnosti je bilo odločeno, da se za vsebinsko pripravo gesla uporablja urejevalnik **Word**, ki omogoča naprednejšo izdelavo predlog dokumentov, v kombinaciji s programom **Google Docs**, ki omogoča sinhrono obdelavo dokumentov na internetu. Navodila za uporabo predlog, pripravljenih v programu Word, so na voljo kot poglavje 9.

Izdelava spletne strani vira PS, skupaj s celostnim oblikovanjem vira, bo prepuščeno zunanjemu izvajalcu. Ta bo skupaj s stranjo pripravil tudi sistem za postavitev novih poglavij PS na internet, s čimer bo omogočeno nadaljnje izgrajevanje vira na oblikovno in funkcionalno enovit in konsistenten način. Do trenutka, ko bo spletna stran oblikovana, bodo simulacije vira pripravljene s programom Power Point (tudi vzorčno geslo tega dokumenta, ki je na voljo v pogl. **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**).

8 Analiza korpusnih podatkov za PS

Izhodišče za izdelavo slovnicega gesla v PS, torej za izdelavo rešitve za določen jezikovni problem, so analizirane **konkordance iz korpusa Šolar**. Vendar pa je za izdelavo celotnega gesla potrebna še nadaljnja analiza korpusnih podatkov, tako tistih iz Šolarja kot podatkov v ostalih korpusih slovenščine, kot so **FidaPLUS** (620 milijonov besed), **Gigafida** (1,15 milijarde besed) in korpus govorne slovenščine **GOS** (milijon besed).¹⁸

Vsak korpus ponuja drugačne vrste informacije: Šolar nudi vpogled v (pisni) jezik, kot ga uporabljajo osnovnošolci in srednješolci, FidaPLUS in Gigafida v pisni jezik odrasle slovenske populacije, GOS pa v govorno slovenščino. Korpusi tako pripravljalcu gesla omogočijo opis konkretnega jezikovnega problema šolarjev, primerjave pojavljanja problema pri učencih in pri odraslih, primerjave med pisnim in govornim jezikom, preučevanje morebitnega vpliva govornega jezika na pisni jezik itd.

V tem poglavju na kratko predstavljamo različne možnosti analiz korpusnih podatkov in možnosti izrabe ostalih virov, ki temeljijo na korpusnih podatkih, za ponazoritev pa prikažemo primere iskanj, ki smo jih uporabili pri izdelavi vzorčnega gesla in nekaterih drugih poskusnih gesel PS. Poglavje je s stališča vsebine nekoliko bolj tehnično, saj se osredotoča na primerjavo funkcionalnosti, ki jih različni korpusni vmesniki uporabniku ponujajo. Razumeti ga je potrebno kot smernice za (korpusne obdelave vajene) pripravjalce slovnicega gesla glede tega, kateri vir uporabiti pri pridobivanju jezikovnih podatkov določene vrste.

¹⁸ Vsi naštetih korpusi so prosto dostopni na internetu: <www.fidaplus.net>, <demo.gigafida.net> in <www.korpus-gos.net>.

8.1 Analiza označenih konkordanc iz korpusa Šolar

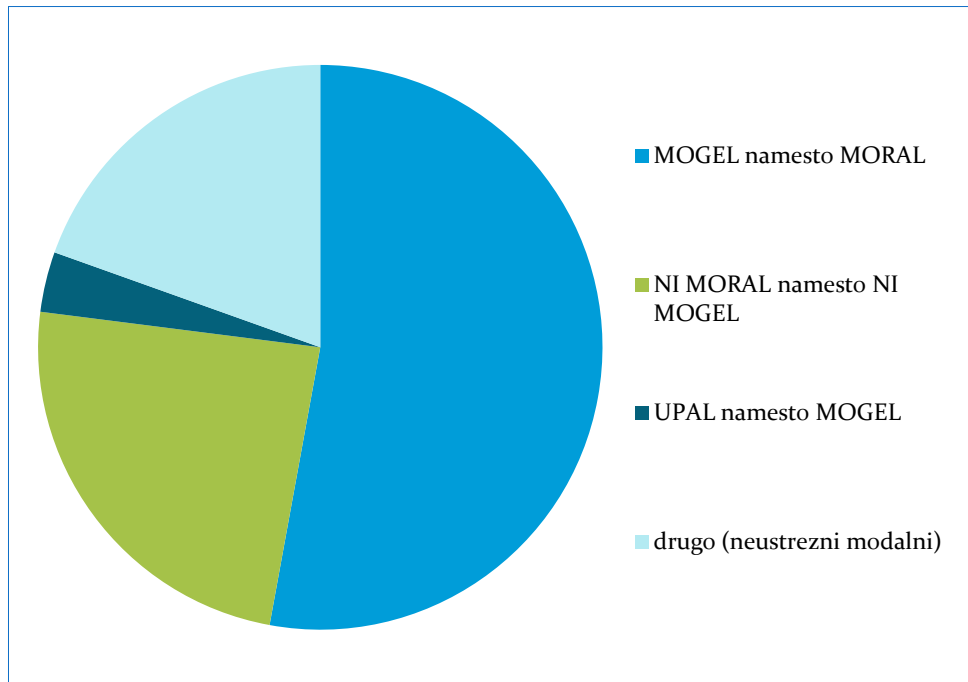
Konkordance iz Šolarja, ki so vsebovale učiteljske popravke in v katerih smo označili napake (gl. pogl. 3.4), predstavljajo izhodišče za izdelavo slovničnih gesel v PS. Pri tem je treba upoštevati, da sta pri analizi Šolarja v ospredju kategorizacija konkordanc in izdelava nabora problemov, medtem ko se pri izdelavi gesla lotevamo **konkretnega slovničnega problema**. Zato je v začetni fazi izdelave gesla potrebna nadaljnja analiza konkordanc iz Šolarja, pri kateri mora pripravljalec gesla iz konkordanc izluščiti informacije o srži jezikovnega problema učencev.

Tovrstne analize lahko pripravljanci gesel opravljajo s programom WordSmith Tools ali v Excelu, saj so označene konkordance na voljo v obeh formatih. Prednost Excelovega formata je v možnostih grafičnih prikazov ter naprednejšem označevanju in urejanju konkordanc, po drugi strani pa WordSmith ponuja povezavo konkordanc s korpusom Šolar, kar je koristno v primerih, ko izvožena konkordanca ne ponuja dovolj konteksta za nadaljnjo kategorizacijo (gl. pogl. 3.3).

Primer takšne nadaljnje analize je analiza konkordanc za problem, pri katerem učenci **zamenjujejo oblike glagolov moči in morati** (to je vzorčni problem pričujočega dokumenta, rešitev je predstavljena v pogl. **Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**).

Za namene izdelave gesla je potrebno poznati **natančen obseg problema**: ali učenci glagola zamenjujejo v obe smeri (torej namesto oblike glagola *moči* uporabijo obliko glagola *morati* in obratno) v enaki meri, ali zamenjujejo tako trdilne in nikalne oblike itd. Statistika konkordanc v korpusu Šolar (gl. Slika 31) pokaže, da pri trdilnih oblikah učenci uporabljajo oblike glagola *moči* namesto oblik glagola *morati*, medtem ko je pri zanikanju ravno obratno in namesto oblik glagola *moči* uporabijo oblike glagola *morati*. Glede na to, da trdilnih oblik glagola *moči* med primeri napačne rabe ni, lahko sklepamo, da učenci nimajo težav z uporabo glagola *moči* v trdilni obliki (gl. še pogl. 5.2). Poleg tega se izkazuje pogostejše zamenjevanje oblik glagola *moči* v pretekliku (npr. *sem mogel*), vendar pa je pri interpretaciji tovrstnih podatkov potrebna previdnost, saj v korpus Šolar zajetih besedilnih vrstah raba preteklika prevladuje (npr. v esejih).

Dodatno informacijo o obravnavanem problemu, ki bi jo pripravljalec gesla še težje zaznal le na osnovi svoje jezikovne intuicije, predstavljajo konkordance, ki izkazujejo uporabo glagola *upati* namesto glagola *moči*. Gre za rabo, omejeno na določeno **narečno skupino** (v tem primeru na primorsko regijo oz. goriško narečje). Za PS so slovnične teme, ki se kažejo problematične na tovrsten način, prav tako relevantne, zato jim je v slovničnem geslu namenjena posebna rubrika (gl. pogl. 7.5).

Slika 31: Statistika konkordanc iz Šolarja za problem zamenjevanja glagolov *moči* in *morati*.

8.2 Analize ostalih korpusov

Za celostno sliko o jezikovnih problemih, identificiranih v korpusu Šolar, so potrebne tudi analize rabe jezika odraslih maternih govorcev slovenščine. Za te namene so predvideni trije korpusi: korpusa pisnih besedil FidaPLUS in Gigafida ter korpus govorne slovenščine GOS. Korpus Gigafida je mogoče videti kot nadgradnjo referenčnega korpusa FidaPLUS, kar pomeni, da prinaša sodobnejše jezikovne podatke (in tudi večjo količino slednjih). Pri pripravi gesel za PS je zato predvidena primarna uporaba novega korpusa, uporaba korpusa FidaPLUS pa v smislu dopolnila in na mestih, kjer njegove funkcionalnosti ponujajo dodatne možnosti pridobivanja podatkov.

Vmesnika korpusov Gigafida in GOS sta si oblikovno in funkcionalno zelo podobna. Poleg tega sta oba vmesnika zelo uporabniško prijazna, saj sta zasnovana za korpusne laike. Vmesnik FidaPLUS je bolj namenjen jezikoslovcem, zato je nekoliko manj intuitiven in posledično manj uporabniško prijazen; npr. uporabnik mora poznati iskanje z iskalnimi ukazi, kot so #1 za iskanje po lemi, podčrtaj med besedami za iskanje zaporednih besed itd.

Vmesniki vseh treh omenjenih korpusov so primerni za enostavna in nekatera napredna iskanja. Z enostavnimi iskanji je npr. mogoče pridobiti prvi vtis o podatkih, ki so na voljo za obravnavani slovnični problem, poleg tega pa lahko preverimo, ali se problem, identificiran v korpusu Šolar, pojavlja tudi v jeziku odraslih govorcev slovenščine.

Tako smo na primer pri oblikovanju rešitve za rabo glagolov *moči* in *morati* najprej (z iskanjem po lemi) pogledali, kako pogosta sta oba glagola v jeziku, in s pregledom prvih nekaj sto konkordanc dobili vpogled v rabo glagolov, tudi s stališča skladnosti s trenutno jezikovno normo in odstopanj od nje. Odstopanja od norme so pogostejša v korpusu GOS (gl. Sliko 32, zlasti spodnjo polovico konkordanc), kar spodbudi razmislek o vplivu govornega jezika na pisnega pri obravnavanem zamenjevanju glagolov.

tko hitri so da niti kabla ne morš spet preden kej zračunajo eee potem seveda
recimo Hablovega vesoljskega teleskopa skatka zvezd ne morte ločet in dejansko mate potem še zadno
pogleat ampak ti smola ti ko ne morte izstopen ven in nasledna težava je teh
določeno število spiralnih ram in ker nismo mogli od zuni tega pogleat takih rečmo območij
vidte take zgoščine tega od zuni ne mormo pogleat to je zopet enkat umetnikov pogled
zelo prožno grejo notr in da ne morta za to zadostkrat ponovit okrog da bosta
sem eee kozmologijo že večkrat eee ne morem si kej da ne bi pokazu eee
[0 tujez begin] der is nou dejta dejta lajk mor dejta [0 tujez end] to pomeni da ker gre
izračunavamo verjetnosti eee saj drugače tega ne moremo izvest v času v katerem si to
Igor se ne razume s tem sostonovalcom more ga pa imet a ne eee kaj
nismo eem bili mogli uporabiti radiator in aaa tako
štirih in sem že vidla da ne moram se pogovarjati z njo ker ona je
ja če se [1 neraz] mogli kdaj kej s kešno tako stvarjo
a tkole bi mogli bit
samo ne morš ena ženska
[0 prekr] so mogli uno grizljat uno meso
ja pa sej je mogu pa sej je mogu iskat pa pokrit
pa sej je mogu pa sej je mogu iskat pa pokrit hrano
to ne morem vsega napisat

Slika 32: Del konkordančnega izpisa za glagol *moči* (korpus GOS).

Nato smo se osredotočili na posamezne glagolske oblike in preverili njihovo pogostnost; tu se je v FidiPLUS in Gigafidi pokazalo, da pri glagolu *moči* prevladuje zanikana raba, kar je bila, skupaj z dejstvom, da v Šolarju nismo našli primera nepravilne rabe glagola *moči* v trdilni obliki, pomembna informacija za oblikovanje rešitve (gl. še pogl. 5.2 in 5.4).

V vmesnikih korpusov Gigafida in GOS so koristna funkcija filtri, s katerimi lahko na hiter način dobimo informacijo o pogostnosti iskanega niza glede na različne kategorije, kot so **vrsta**, **vir** in **leto izida besedila** (Gigafida) ter **tip diskurza**, **kanal**, **leto snemanja**, **tip govornega dogodka** in **različni filtri o govornicah** (GOS). Pri korpusu GOS smo npr. s filtriranjem in pregledovanjem konkordanc ugotovili, da je napačna raba glagolov *moči* in *morati* predvsem pogosta v nejavnem zasebnem diskurzu.

Napredno iskanje uporabimo, ko želimo iskati po specifičnih lastnostih iskane besede. Pri glagolih *moči* in *morati* smo z naprednim iskanjem omejili izpis konkordanc glede na obliko (vse oblike glagolov *moči* in *morati* prinaša leksikon besednih oblik, gl. pogl. 8.5), da bi dobili informacijo o pogostnosti posameznih

oblik v korpusu Gigafida (Tabeli 21 in 22), ter po pregledu konkordanc tudi vtis o napakah v rabi glagolov glede na obliko.

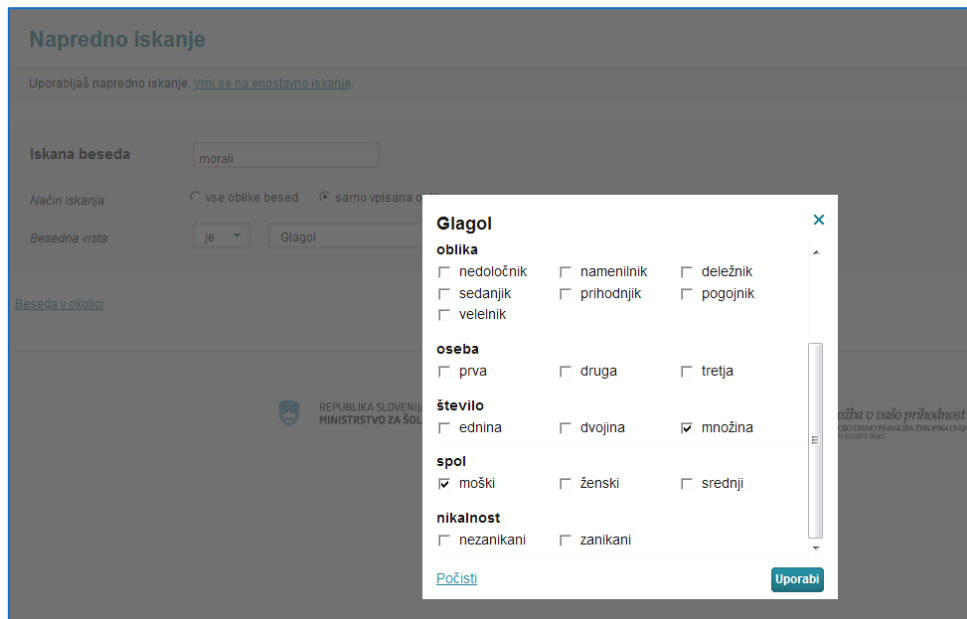
zapis	oblika	oblikosklad. lastnosti	pogostnost
<i>mora</i>	sedanjik	tretja oseba, ednina	412.986
<i>morali</i>	deležnik	moški, množina	306.505
<i>moral</i>	deležnik	moški, ednina	240.809
<i>morajo</i>	sedanjik	tretja oseba, množina	222.546
<i>moramo</i>	sedanjik	prva oseba, množina	183.095
<i>morala</i>	deležnik	ženski, ednina	159.623
<i>morate</i>	sedanjik	druga oseba, množina	121.380
<i>moram</i>	sedanjik	prva oseba, ednina	69.595
<i>moralo</i>	deležnik	srednji, ednina	51.672
<i>moraš</i>	sedanjik	druga oseba, ednina	41.778
<i>morale</i>	deležnik	ženski, množina	35.282
<i>morata</i>	sedanjik	tretja oseba, dvojina	17.071
<i>morala</i>	deležnik	moški, dvojina	10.767
<i>morala</i>	deležnik	srednji, množina	6.543
<i>morali</i>	deležnik	ženski, dvojina	5.379
<i>morava</i>	sedanjik	prva oseba, dvojina	4.116
<i>morali</i>	deležnik	srednji, dvojina	1.137
<i>morata</i>	sedanjik	druga oseba, dvojina	473
<i>morati</i>	nedoločnik		123

Tabela 21: Pogostnost oblik glagola *morati* v korpusu Gigafida.

zapis	oblika	oblikosklad. lastnosti	pogostnost
<i>more</i>	sedanjik	tretja oseba, ednina	201.578
<i>mogel</i>	deležnik	moški, ednina	99.458
<i>morejo</i>	sedanjik	tretja oseba, množina	95.002
<i>moremo</i>	sedanjik	prva oseba, množina	85.954
<i>mogli</i>	deležnik	moški, množina	77.099
<i>morem</i>	sedanjik	prva oseba, ednina	66.532
<i>mogla</i>	deležnik	ženski, ednina	52.218
<i>moči</i>	nedoločnik		42.447
<i>moreš</i>	sedanjik	druga oseba, ednina	30.301
<i>morete</i>	sedanjik	druga oseba, množina	21.376
<i>moglo</i>	deležnik	srednji, ednina	12.576
<i>moreta</i>	sedanjik	tretja oseba, dvojina	7.925
<i>mogle</i>	deležnik	ženski, množina	6.955
<i>mogla</i>	deležnik	moški, dvojina	6.104
<i>mogli</i>	deležnik	ženski, dvojina	1.870
<i>moreva</i>	sedanjik	prva oseba, dvojina	1.851
<i>mogla</i>	deležnik	srednji, množina	1.330
<i>moreta</i>	sedanjik	druga oseba, dvojina	319
<i>mogli</i>	deležnik	srednji, dvojina	280

Tabela 22: Pogostnost oblik glagola *moči* v korpusu Gigafida.

Primer izbire pogojev naprednega iskanja prikazuje Slika 33.

Slika 33: Napredno iskanje za obliko morali (moški spol, množina).

Napredno iskanje ponuja tudi možnost t. i. iskanja po bližini, ki se uporablja v primerih, ko so med besedami v iskanem nizu druge besede, in pa iskanja po okolici, ki se uporablja, ko želimo iskati po besedilu pred iskanim nizom in/ali po njem.

Vmesniki korpusov FidaPLUS, Gigafida in GOS predstavljajo dobro izhodišče za hiter pregled jezikovnih podatkov. Za pripravjalce slovnčnih gesel zelo dragocene naprednejše funkcije, ki jezikovne podatke že deloma povzemajo ali pa jih npr. avtomatsko razvrščajo glede na relevantnost za uporabnika, najdemo v orodju Sketch Engine.

8.3 Naprednejše korpusne analize – Sketch Engine

Programsko orodje Sketch Engine (Kilgarriff et al. 2004) pri svojem delu uporabljajo predvsem leksikografi, pa tudi jezikoslovci in učitelji. Gre za spletno korpusno orodje, ki ni vezano na določen korpus, ampak prek njega lahko dostopamo do kateregakoli korpusa, naloženega na v za ta namen pripravljen strežnik. V trenutku pisanja Sketch Engine omogoča dostop do 75 različnih korpusov, od angleških, španskih, italijanskih do kitajskih in japonskih. Od slovenskih korpusov je v Sketch Engine trenutno naložena le FidaPLUS, v kratkem pa naj bi bila dodana tudi Šolar, ki bo na voljo v posebnem vmesniku, prirejenem za prikazovanje napak in popravkov, in Gigafida.

Sketch Engine ima zelo bogat nabor funkcij, od katerih so nekatere specifične za to korpusno orodje. Podrobno so predstavljene v Gantar et al. (2009a). V omenjenem viru je sicer opisana starejša različica orodja, ki pa se od trenutne razlikuje predvsem v grafični podobi in zelo malo v funkcionalnosti.

V pričujočem dokumentu se osredotočamo na funkcije Sketch Enginea, ki smo jih identificirali kot koristne za PS in jih vmesniki korpusov FidaPLUS, Gigafida in GOS (trenutno) nimajo ali pa jih ponujajo v omejeni ali uporabniku manj prijazni obliki.

Ena takih funkcij je poizvedbeni jezik CQL (ang. *Corpus Query Language*), ki omogoča opis kompleksnega iskanja v samo enem koraku. Z CQL se lahko hkrati definirajo leme in besedne oblike, deli besed, oblikoskladenjske oznake, poljubna oddaljenost besed od iskanega niza, mala ali velika začetnica.¹⁹

Koristna funkcija v konkordančniku je možnost izpisa naključnega vzorca konkordanc (Random Sample), ki je zelo uporabna v primerih, ko iskanje vrne veliko število konkordanc. Podobno koristna funkcija je Filter, ki deluje na podoben način kot filtri pri vmesnikih korpusov Gigafida in GOS, le da tukaj filtriramo po leksikalnem pogoju v okolici iskanega niza, ki ga določimo sami. Možnost imamo uporabiti pozitivni ali negativni filter, pri čemer pozitivni pokaže konkordance iskanega niza, ki vsebujejo opisani pogoj, negativni pa tiste, ki ga ne vsebujejo (z drugimi besedami, konkordance iskanega niza brez konkordanc, ki vsebujejo iskani pogoj).

Filtri so tudi na voljo v izpisih nekaterih drugih funkcij, kot so frekvenčna statistika podatkov (po obliki, oblikoskladenjski oznaki, tipu besedil itd.) in kolokacije (ang. *Collocation*), le da je pri teh funkcijah pogoj sama kategorija v filtru, na voljo imamo samo pozitivni in negativni filter.

word	Freq
p/n more	117856
p/n mogel	60142
p/n morejo	54491
p/n mogli	47674
p/n moremo	45272
p/n mogla	34998
p/n morem	33982
p/n moči	28766
p/n moreš	19370

Slika 34: Pozitivni (p) in negativni (n) filter pri frekvenčni statistiki.

Pri analizi podatkov je dobro uporabiti funkcijo **besedne skice** (ang. *Word Sketch*), ki prikaže povzetek slovničnega in kolokacijskega vedénja obravnavane besede (Krek in Kilgarriff 2006: 62). Pri pregledu slovničnih relacij in kolokatorjev za glagola *moči* in *morati* npr. ugotovimo, da se glagola v več kot 90 % primerov vežeta z nedoločnikom, kar pomeni, da se za potrebe priprave slovničnega gesla v PS z drugimi strukturami nima smisla ukvarjati.

¹⁹ Podobno funkcionalnost kot CQL ponuja tudi napredno iskanje v vmesnikih korpusov Gigafida in GOS, vendar ob več pogojih postane struktura iskanja precej nepregledna; z drugimi besedami, uporabnik hitro izgubi pregled nad vsemi pogoji, ki jih je izbral.

Besedne skice so zelo koristne tudi za pridobivanje informacij za rubriko Jezikovna zakladnica (gl. pogl. 7.4), torej informacij, namenjenih zahtevnejšim uporabnikom slovnice. Koristne informacije za to rubriko lahko pridobimo tudi z izdelavo **primerjalne skice** (s funkcijo Sketch-Diff). Funkcija primerja besedni skici dveh besed in izpostavi njune skupne slovnične relacije in kolokatorje ter slovnične relacije in kolokatorje, ki so specifični samo za eno ali drugo besedo.

Tezaver (ang. *Thesaurus*) in **dobri slovarski zgledi** (ang. *Good Dictionary Examples – GDEX*) sta še dve uporabni funkciji, ki pa sta z vidika PS koristni bolj pri oblikovanju vsebine gesla in manj pri sami analizi korpusnih podatkov. S tezavrom lahko poiščemo sinonime, ki pridejo prav pri pisanju razlag, pripravi slovničnih nalog ipd. Funkcija dobri slovarski zgledi je bila, kot pove že ime, izdelana primarno za leksikografske namene, vendar pa je kriterij izbire dobrih zgledov uporaben tudi za PS. S to funkcijo program poišče in prikaže primere, ki so: zaključeni stavki, ne vsebujejo redkih besed, so povedni in ne preveč kompleksni (niso prekratki ali predolgi), ne vsebujejo simbolov (npr. @#%&) itd. S funkcijo si lahko pomagamo poiskati dobre primere za namene ponazarjanja v razlagi ali za naloge za uporabnika (gl. še pogl. 7.7 in 7.8).

S Sketch Enginom lahko torej poiščemo raznovrstne korpusne podatke, ki pomagajo pri zasnovi in oblikovanju vsebine slovničnega gesla PS. Vendar pa pri določenih problemih pridemo do točke, ko so npr. iskanja zelo kompleksna in imajo veliko variacij, rezultate pa si želimo ogledati skupaj, kot en konkordančni niz, ali pa jih želimo imeti izpisane v bolj statistični obliki. V takšnih primerih si s Sketch Enginom, pa tudi drugimi korpusnimi orodji, ne moremo pomagati – potrebni sta pomoč programerja in specializirana avtomatska obdelava podatkov.

8.4 Avtomatska ekstrakcija podatkov iz korpusa

Zelo kompleksna iskanja ali iskanja, pri katerih ne moremo dovolj natančno predvidevati, kakšne vrste podatkov bomo z njimi dobili, lahko izvedejo programerji, ki napišejo program oz. algoritem na podlagi naših zahtev, potem pa z njim izvelečejo podatke iz korpusa. Pri avtomatski ekstrakciji podatkov je zelo pomembno tesno sodelovanje med programerjem in jezikoslovcem (v našem primeru pripravljalcem slovničnega gesla). Jezikoslovec mora znati dobro opisati, kakšne podatke želi in v kakšni obliki, nato pa rezultate sproti preverjati ter komentirati. Na podlagi komentarjev programer s prilagoditvijo algoritma izboljša kakovost izpisanih podatkov.

Primer slovničnega problema, pri katerem smo uporabili pomoč programerja, je zaporedje naslonk v naslonskem nizu. Pripravljalca gesla je izdelala tabela, ki prikazuje variante zaporedja naslonk v naslonskem nizu. Tabela je programerju služila kot izhodišče pri pisanju algoritma.

Mesto 1	Mesto 2	Mesto 3	Mesto 4	Mesto 5	Mesto 6	Mesto 7	Mesto 8	Mesto 9
DA	NAJ	BI	SI	SE	Jl	JO	JE	BOM
ALI		SEM			MU	GA	GA	BOŠ
ČE		SVA			JIM	JIH	JIH	BO
KO		SI			MI	ME	ME	BOVA
ČEPRAV		STA			TI	TE	TE	BOSTA
DOKLER		SMO			JIMA	JU	JU	BOMO
KI		STE			NAMA	NAJU	NAJU	BOSTE
KER		SO			NAM	NAS	NAS	BODO
KAKOR					VAMA	VAJU	VAJU	BOJO
KOT					VAM	VAS	VAS	JE
PREDEN					SI	SE		

Tabela 23: Naslonski niz z mesti in naslonkami.

Na osnovi gornje tabele sta bila pravzaprav napisana dva algoritma: eden za variante naslonskega niza z različnimi naslonkami, drugi pa za naslonske nize, pri katerih se med naslonkami pojavljajo druge besede. Poleg tega je bilo programerju posredovanih še nekaj dodatnih pogojev, ki so skrčili obseg poizvedb:

- Rdeče obarvane besede ne sodijo med kratke besede, če se pred njimi pojavijo besede, kot so: *pred, po, na, pri, v, o, med, proti, mimo, nad, čez, namesto, ob, pod, razen, za, nasproti, skozi, sredi ...*
- Pri naslonskih oblikah je pri iskanju potrebno uporabiti kot dodatna pogoja oblikoskladenjsko oznako in lemo, da izločimo primere, ki niso naslonke (npr. oblika *je* je lahko tudi oblika pomožnega glagola *biti* in glagola *jesti*).

8.5 Ostali viri, ki temeljijo na korpusnih podatkih

Pripravljalci slovnčnih gesel se pri delu lahko oprejo tudi na vira, ki nastajata v okviru projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku in v katerih so korpusni podatki že obdelani in predstavljeni. To sta **leksikon besednih oblik** in **leksikalna baza slovenščine**, do katerih lahko dostopamo z orodjem DPS (ali povezanim namiznim orodjem Entry Editor) ali prek spletnega portala Termania (www.termania.net).

Leksikon besednih oblik vsebuje podatke o vseh lemah oz. osnovnih oblikah besed ter vseh njihovih oblikah, vključno z variantnimi, ki se pojavljajo v korpusu. Poleg tega so v leksikonu shranjene tudi oblikoskladenjske informacije in pogostnost vsake oblike v korpusu, trenutno v korpusu FidaPLUS (gl. Sliko 17). Za namene PS je leksikon koristen pri pridobivanju informacij o pogostnosti in pri bolj specifičnih iskanjih, ko se npr. želimo osredotočiti na določeno obliko ali konkordance posamezne oblike izločiti iz celotnega izpisa konkordanc.

zapis	oblika	oseba	spol	stevilo	nikalnost
morati [LE_G_morati] glagol glavni nedovršni					
morati	nedoločnik				
moral	deležnik		moški	ednina	
morala	deležnik		moški	dvojina	
morali	deležnik		moški	množina	
morala	deležnik		ženski	ednina	
morali	deležnik		ženski	dvojina	
morale	deležnik		ženski	množina	
moralo	deležnik		srednji	ednina	
morali	deležnik		srednji	dvojina	
morala	deležnik		srednji	množina	
moram	sedanjik	prva		ednina	
morava	sedanjik	prva		dvojina	
moramo	sedanjik	prva		množina	
moraš	sedanjik	druga		ednina	
morata	sedanjik	druga		dvojina	
morate	sedanjik	druga		množina	
mora	sedanjik	tretja		ednina	
morata	sedanjik	tretja		dvojina	
morajo	sedanjik	tretja		množina	

Slika 35: Podatki za morati v leksikonu besednih oblik.

Leksikalna baza je zbirka podatkov o leksikalnih enotah oz. "inventar vseh v jeziku znanih leksikalnih enot; prikaz pomenov in oblik leksikalnih enot; kategorizacija leksikalne enote, zlasti z vidika slovničnih in pomenskih kategorij, ki so leksikalni enoti imanentne, razmerja med leksikalnimi enotami ter njihova ustrezna raba" (Gantar et al. 2009b: 11). Leksikalna baza za slovenščino bo v okviru projekta vsebovala približno 2500 iztočnic, kar sicer pokriva le majhen del besedišča, vendar pa lahko tudi za besede, ki jih v bazi (še) ni, v pripravljenih podatkih najdemo določen nabor skladenjskih in kolokacijskih informacij. Pri slovničnem problemu zamenjevanja med glagolskimi namenilniki in nedoločniki smo tako iz leksikalne baze pridobili nabor vseh glagolov in z njimi povezanih skladenjskih struktur, ki se uporabljajo z nedoločnikom ali namenilnikom.

Namen vseh predstavljenih analiz je predvsem pridobiti raznovrstne korpusne podatke, ki so potrebni za izdelavo slovničnega gesla, in to v čim bolj prijazni obliki za pripravjalce gesel. Pridobljeni podatki iz različnih korpusov in korpusnih virov nam ponudijo celostno sliko o obravnavanem problemu, od avtentičnih primerov napačne rabe iz korpusa Šolar do informacij o pojavnosti problema v jeziku. S temi podatki se pripravjalci lahko lotijo izdelave posameznih slovničnih gesel, pri čemer v prvi fazi vsebinske priprave uporabljajo posebne predloge programa Word, kar opisuje naslednje poglavje.

9 Predloge za pripravo slovnicega gesla

Pričujoče poglavje prinaša navodila za pripravljavce slovnicega gesla glede vsebinske priprave s pomočjo predlog dokumentov, pripravljenih v urejevalniku besedil Word.

9.1 Uvodni koraki

Mapa »Predloge za pripravo slovnicega gesla« vsebuje naslednje dokumente:

- Uvod.dotx
- Razlaga.dotx
- Na hitro.dotx
- Jezikovna zakladnica.dotx
- Narečje, pozor.dotx
- Akcija.dotx
- Dodatne vsebine.dotx

Vsi naštetni dokumenti so predloge, pripravljene s programom Word, ki za uporabo zahtevajo omenjeni urejevalnik besedil. Pričujoča navodila so napisana za različico Word 2007.

- ✎ Mapo s predlogami shranite na izbrano mesto računalnika.
- ✎ Pred pripravo novega gesla je najbolje vse predloge odpreti ter jih nemudoma shraniti z novim imenom.
- ✎ Novi dokument poimenujemo tako, da naslov obenem vključuje vrsto predloge ter ime slovnicega gesla, npr. *Moči in morati - Povzetek*.

9.2 Namen in nadgrajevanje predlog

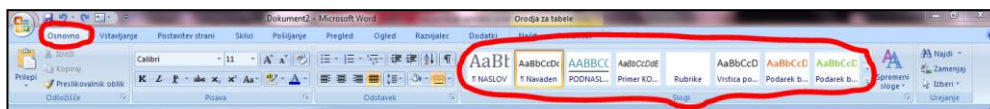
Predloge omogočajo:

- enotno grafično podobo vseh pripravljenih gesel in s tem celovitost vira,
- lažji prenos pripravljenih vsebin v internetno obliko.

Treba pa se je zavedati, da predloge **niso nespremenljive** in da je skupni cilj ekipe predloge nadgrajevati na način, da bodo omogočale enostavno in hitro pripravo gesel. Po vsaki pripravi gesla je zaželen povratna informacija o želenih izboljšavah.

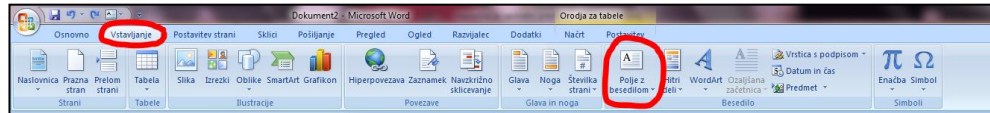
9.3 Posebnosti predlog

Predloge prinašajo specializirano **galerijo slogov** ter nabor vnaprej pripravljenih **polj z besedili**. Galerijo slogov najdemo v zavihku *Osnovno*, kakor prikazuje spodnja slika. Več o galeriji slogov je na voljo v poglavju 9.9.5.

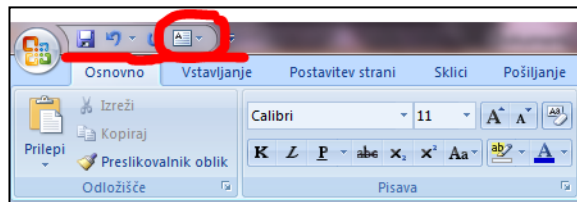
Slika 36: Galerija slogov.

Polja z besedilom so na voljo v zavihku *Vstavljanje*, kakor prikazuje spodnja slika. Več o poljih z besedilom je na voljo v poglavju 9.9.6.

Slika 37: Polja z besedilom.

- ☞ Zelo praktično je, če si Polja z besedilom vklopimo kot **bližnjico** v t. i. orodni vrstici za hitri dostop. To naredimo tako, da ikono *Polje z besedilom* kliknemo z desnim gumbom in izberemo možnost »dodaj v orodno vrstico za hitri dostop«. Ta vrstica predstavlja nespremenljivi del vmesnika, kar pomeni, da so v njej zbrane ikone vedno samo klik stran.

Slika 38: Orodna vrstica za hitri dostop.

Glede vseh ostalih funkcionalnosti so predloge enake osnovni predlogi dokumenta Word, kar pomeni, da delo s predlogami v največji možni meri poteka na način, ki smo ga vajeni od siceršnje priprave dokumentov v tem urejevalniku.

9.4 Uporaba predlog

Vsaka predloga je namenjena pripravi določenega dela gesla za internetni vir PS.

Uvod	V tem dokumentu se pripravi uvod v slovnično geslo.
Razlaga	V tem dokumentu se pripravi razlaga slovničnega problema.
Na hitro	V tem dokumentu se pripravi povzetek gesla.
Jezikovna zakladnica	V tem dokumentu se pripravi naprednejše vsebine gesla.
Narečje, pozor	V tem dokumentu se predstavijo regionalno vezani problemi.
Akcija	V tem dokumentu se pripravijo naloge za aktivacijo uporabnika.
Dodatne vsebine	V tem dokumentu se pripravijo vsebine, ki zahtevajo v elektronskem viru odpiranje novega pojavnega okna, npr. dodatni korpusni primeri, tabele s sklanjatvenimi vzorci, kompleksnejše ubeseditve grafičnih elementov ...

Tabela 24: Dokumenti za pripravo različnih delov gesla.

Dokumenti so med sabo ločeni v izogib problemom z urejanjem daljših dokumentov: ker v Wordu (za razliko od Power Pointa) spreminjanje predhodne strani vpliva na postavitev elementov na vseh naslednjih straneh, se zdi bolj obvladljivo pripraviti več krajših dokumentov kot enega dolgega.

Če se bo med delom izkazalo, da bi bilo gesla lažje pripravljati v enem samem dokumentu, bodo predloge ustrezno spremenjene.

9.5 Galerija slogov

V galeriji slogov so definirane pisave (velikost, barva, font, zamik vrstice, oblika odstavka ...), ki jih lahko uporabljamo pri pripravi gesel.

☞ Pri pisanju in oblikovanju gesel uporabljamo samo sloge, ki so na voljo v galeriji slogov.

Če se med pisanjem izkaže, da potrebujemo dodatno vrsto pisave – tudi če gre le za krepki ali ležeči tisk že obstoječe pisave – o tem obvestimo zadolženo osebo, ki bo ustrezno spremenila predlogo, da bo vsebovala takšno izbiro. Enako velja v primerih, če se izkaže, da določena lastnost obstoječih pisav ne funkcioniira tako, kot bi morala (če moti barva, razmik med vrsticami itd.).

Sledi opis namena vsakega posameznega sloga ter ponazoritve rabe. Slogi so zaradi boljše preglednosti predstavljeni v dveh sklopih.

9.5.1 Naslovi in razlaga

	NASLOV Za naslov poglavja.
	PODNASLOV Za podnaslov poglavja.
	NAVADEN Za vse nezaznamovane dele besedila, primarno to pomeni razlago, tekoče besedilo oz. vse, kar ne spada v nobeno drugo kategorijo.
	NAV. POUDAREK 1 Za poudarjene dele besedila tipa »navaden«. Pisava je krepka, črne barve.
	NAV. POUDAREK 2 Za poudarjene dele besedila tipa »navaden«. Pisava je krepka, rdeče barve.

	NAV. POUDAREK 3 Za poudarjene dele besedila tipa »navaden«. Pisava je krepka, zelene barve.
	NAV. PRIMER Za posebne navedke ali primere, ki so vključeni med besedilo tipa »navaden«, tj. niso grafično ločeni kot korpusni primeri, ampak so del tekočega odstavka. Pisava je druge vrste in ležeča.
	NAV. PRIMER POUDAREK Za poudarjeni del posebnih navedkov ali primerov, ki so vključeni med besedilo tipa »navaden«. Pisava je druge vrste, ležeča in obarvana.

Tabela 25: Nabor slogov za naslove ter razlago.

Na tem mestu je naslov gesla.
TUKAJ JE PODNASLOV GESLA

S pisavo sloga »navaden« pišem razlago, v kateri lahko določene dele poudarim s **črno**, **zeleno** ali **rdečo** barvo. Včasih znotraj besedila navedem tudi *Primer*, ki prav tako lahko vsebuje **poudarjena** mesta. Od ostalih primerov se slednji ločijo po tem, da so vključeni v odstavek.

Slika 39: Uporaba slogov za naslove ter razlago.

9.5.2 Korpusni primeri in posebne rubrike

	RUBRIKE Za besedilo v elementih <i>Opozorilo</i> , <i>Ideja</i> ter <i>Pravilo</i> (o elementih gl. 9.7.1). Pisava je krepka, bele barve.
	VRSTICA PO ELEMENTU Kadar nameravamo vnesti dva elementa enega za drugim, je treba za prvim elementom vnesti prazno vrstico, sicer Word avtomatsko združi oba elementa v celoto. Vrstica je zasnovana tako, da ne povzroči preveč odvečnega prostora med elementoma (o elementih gl. 9.7.1).
	KP NAVADEN Za primere, ki jih ne želimo posebej opredeljevati glede izvora. Pisava je ozka, ležeča.

	KP GIGA Za korpusne primere iz pisnega korpusa oz. za primere, ki so pravilni v primerjavi z nepravilnimi. Pisava je ozka, ležeča, primer uvaja zelena kljukica.
	KP GOS Za korpusne primere iz govornega korpusa. Pisava je ozka, ležeča, primer uvaja posebna ikona.
	KP ŠOLAR Za korpusne primere iz korpusa Šolar oz. za nepravilne primere v primerjavi s pravilnimi. Pisava je ozka, ležeča, primer uvaja rdeč križec.
	KP POUDAREK 1 Za poudarek znotraj primera. Pisava je ozka, krepka, modre barve.
	KP POUDAREK 2 Za poudarek znotraj primera. Pisava je ozka, krepka, rožnate barve.
	KP ŠOLAR POUDAREK Za poudarke v korpusnih primerih iz Šolarja oz. tistih, ki so nepravilni. Pisava je ozka, krepka, rdeče barve.

Tabela 26: Nabor slogov za rubrike ter primere.

Pod element vstavimo prazno vrstico, da se elementi ne zlepijo skupaj.

Različne vrste primerov lahko grafično ločimo, kot je vidno spodaj.

Pravilni primeri oz. primeri iz referenčnega korpusa:
✓ *Ne moremo se izgovarjati, da nimamo enakih materialov kot tekmeči.*

Nepravilni primeri oz. primeri iz korpusa Šolar:
✗ *Ta dejanja se **morejo** končati.*

Primeri iz govornega korpusa GOS:
 *ja bom **mogla** zdejele, kr razmislit no*

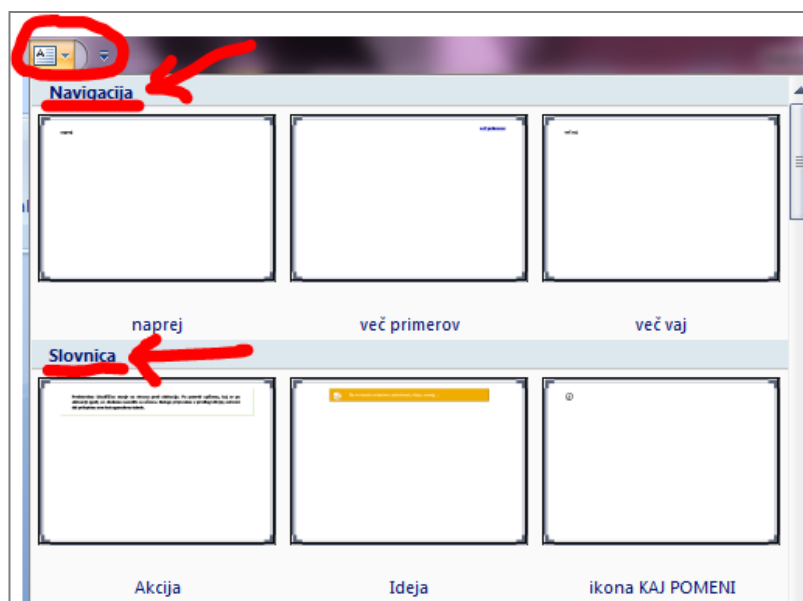
Slika 40: Uporaba slogov za pisavo v rubrikah ter različne vrste korpusnih primerov.

9.6 Polja z besedilom

Funkcija »polje z besedilom« v Wordu ponuja možnost oblikovanja izbranega delčka besedila, njegovo shranitev ter v nadaljevanju enostavno uporabo pri pripravi novih

dokumentov. V predlogah za pripravo slovnicega gesla so pripravljene elementi, ki predstavljajo osnovne gradnike slovnicega poglavja.

- ☞ Pri oblikovanju gesel uporabljamo **samo** elemente v naslednjih kategorijah: *Slovnica, Navigacija, Stran, Akcija, Dodatne vsebine*. Spodnja slika prikazuje, kje najdemo ime kategorije:

Slika 41: Polja z besedilom v kategoriji »Slovnica«.

Nekatere kategorije elementov se uporabljajo samo v določenih delih gesla, zato niso v vseh predlogah na voljo vse.

predloga	kategorije, ki so na voljo
Uvod	Slovnica (omejen nabor)
Razlaga	Slovnica, Navigacija, Stran
Na hitro	Slovnica (omejen nabor)
Jezikovna zakladnica	Slovnica, Navigacija
Narečje, pozor	Slovnica, Navigacija
Akcija	Slovnica (omejen nabor), Akcija
Dodatne vsebine	Slovnica, Dodatne vsebine

Tabela 27: Kategorije polj z besedilom v posameznih predlogah.

Knjižnica elementov vsebuje elemente, za katere se je do sedaj izkazalo, da jih pri pripravi gesla potrebujemo. Če se med pisanjem izkaže, da potrebujemo dodaten element ali kombinacijo elementa ter pisave, o tem obvestimo zadolženo osebo, ki

bo ustrezno spremenila predlogo, da bo vsebovala takšno izbiro. Enako velja v primerih, če se izkaže, da določena lastnost obstoječega elementa ne funkcionira tako, kot bi morala (če moti barva, privzeta pisava, postavitve na ekranu itd.).

Sledi opis namena vsakega posameznega elementa, skupaj z navodili za uporabo. Elementi so zaradi boljše preglednosti predstavljeni po kategorijah.

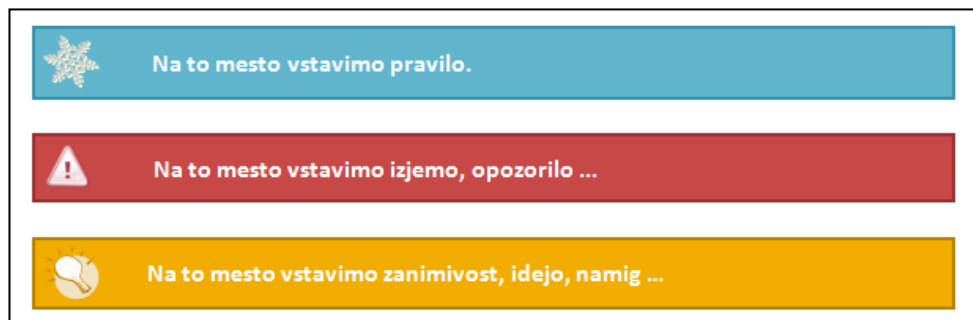
9.7 Slovnica

9.7.1 Kratke rubrike

Značilno za kratke rubrike je, da prinašajo samo stavek ali dva besedila, tisti del, ki ga resnično želimo najbolj izpostaviti. Trenutno se ne predvideva, da bi kratka rubrika prinašala kaj drugega kot samo besedilo (npr. korpusne primere, tabele ipd.).

Na voljo so tri kratke rubrike, ki so oblikovno sorodne, ločijo pa se po barvi elementa in uvajajoči ikoni: **Pravilo** uporabljamo za pravila, **opozorilo** za opozarjanje na izjeme, tipične napake in podobno, **idejo** pa za druge pomembne informacije, zanimivosti, namige za uporabnika ipd.

🔗 Kratko rubriko uporabimo tako, da jo izberemo s seznama, nato pa nadomestimo obstoječe besedilo z lastnim.

Slika 42: Kratke rubrike – pravilo, opozorilo in ideja.

9.7.2 Ikone

V primeru, da želimo opredeliti dodatno vsebino, za katero v tekoči razlagi ni dovolj prostora, v razlago vstavimo ustrezno ikono. Trenutno so na voljo štiri takšne ikone:

- INFO (**kaj pomeni**): uporabimo za kratko definicijo za razumevanje problematičnega dela besedila (neke vrste glosarček)
- TABELA (**tabela**): za različne vrste tabelarnih podatkov, npr. sezname oblik itd.
- KNJIGICA (**več**): za ubeseditev grafičnih elementov, kratkih pravil, razlago mnemotehnik itd.
- SOVA (**zakaj**): za pojasnjevanje vzrokov, za razne zanimivosti itd.

🔗 Ikone vstavimo ob razlagi tako, da je jasno, na kaj se nanašajo.

🔗 Dodatne vsebine pripravimo v ločenem dokumentu.

9.7.3 Rubrika Akcija

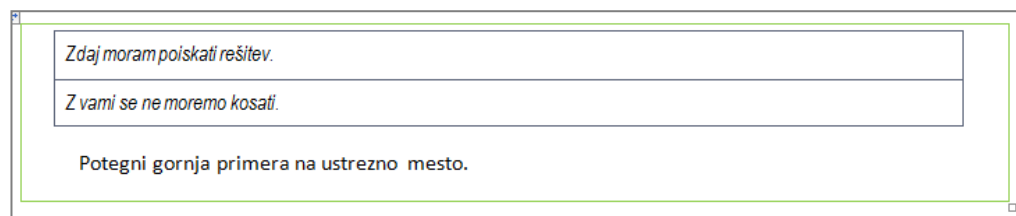
Rubrika Akcija je posebna rubrika, v kateri je predstavljena naloga za aktivacijo uporabnika. V različici na internetu ta rubrika ne bo oblikovno ločena, ampak bo aktivacija čim bolj integrirana v samo razlago. Prav tako bo končna različica vsebinsko drugačna, saj moramo v Wordovih dokumentih z besedami opisati, kako bo aktivacija potekala, česar na internetu seveda ne bo.

Aktivacija uporabnikov je lahko različna. Kadar gre samo za aktivno spremljanje vsebine (npr. poslušanje primerov iz korpusa GOS), kjer se vsebina na zaslonu ne spreminja, uporaba rubrike Akcija ni potrebna, saj je samoumevno, kaj naj bi se zgodilo in kako.

Kadar pa želimo, da učenec razporedi vsebine ali reši naloge, je potrebno opisati, kako bo akcija potekala. V razlago na takem mestu vstavimo rubriko Akcija in v njej predstavimo **izhodiščno stanje na zaslonu** (npr. nerešeno nalogo + navodila za reševanje). V nadaljevanju razlage predstavimo (z novo postavitvijo elementov ali pa le opisno) tudi stanje po izvedeni akciji.

Pri pripravi nalog za učenca uporabljamo dva dokumenta, tekoči dokument, v katerem pišemo razlago, ter dokument *Akcija*.

- 🔗 V dokumentu *Akcija* pripravimo celotno nalogo za učenca: aktivacija tipično prinaša le par primerov, ko jih učenec reši, pa se lahko pokaže možnost »več nalog«. V dokumentu *Akcija* pripravimo tudi te, dodatne naloge.
- 🔗 Na zeleno mesto dokumenta z razlago vstavimo rubriko Akcija.
- 🔗 Ustrezni del pripravljene naloge **kot ugnezdeno tabelo** prilepimo v rubriko.

Slika 43: Rubrika Akcija.

9.7.4 Primeri

Za navajanje primerov sta na voljo dve obliki tabel: **korpusni primeri** ponuja možnost sopostavljanja primerov v levo poravnane stolpce, **konkordance** pa omogočajo prikaz primerov enega pod drugim, sredinsko poravnano glede na jedrno besedo:

Primere lahko navedemo v obliki konkordanc:

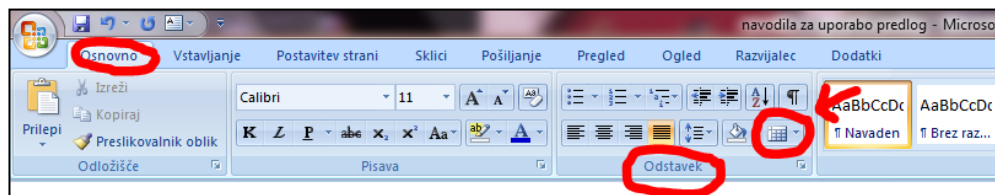
V Bolgariji ni **primera**, da sosed ne bi poznal soseda.
Portoroški policisti **primer** še raziskujejo.
Kot **primer** je navedel klimatske spremembe.

Ali pa kot seznam stavkov:

➤ Zdaj moram poiskati rešitev.	➤ Kupili bodo, česar si čez leto niso mogli privoščiti.
➤ Leta 1940 se je moral izseliti v ZDA.	➤ Z vami se ne moremo kosati.
➤ Zakone moramo spoštovati vsi.	➤ Zvečer dolgo nisem mogla zaspati.

Slika 44: Navajanje primerov.

Tabele nimajo mrežnih črt. Če je to dejstvo pri delu moteče, je mogoče vklopiti možnost *Ogled mrežnih črt*, ki se v zavihku *Osnovno* nahaja v sklopu *Odstavek*. Možnost lahko izberemo, če kliknemo spustni meni pri ikoni za tabelo.

Slika 45: Aktiviranje ogleda mrežnih črt tabele.

Primere oblikujemo tako:

- Izberemo osnovno obliko postavitve (*korpusni primeri* ali *konkordance*).
- Nadomestimo vpisane primere z lastnimi.
- Pri tem po potrebi **prilagodimo tabelo**: obema tabelama lahko po želji dodamo ali odstranimo vrstice, pri tabeli *korpusni primeri* pa lahko tudi dodamo ali odstranimo stolpce. Pri tabeli *konkordance* se dodajanje stolpcev za zdaj ne predvideva.
- Po potrebi prilagodimo tudi obliko vsebine, tako da določimo **vrsto korpusnega primera** in morebitni **poudarjeni del** primera. Pri tabeli *konkordance* se predvideva, da bo poudarjeno jedro konkordance, pri drugi tabeli pa je mogoče poudariti katerikoli del primera.

V galeriji slogov so na voljo slogi za štiri različne vrste primerov: nezaznamovanega, primer iz pisnega korpusa, primer iz govornega korpusa ter primer iz korpusa Šolar. Vrsto primera določimo tako, da očrnilo izbrani primer, nato pa med slogi izberemo tistega, ki ustreza. Enako določimo morebitni poudarjeni del primera. Več o slogih v pogl. 9.5.

9.8 Stran

Namesto številke strani uporabljamo pri pripravi razlage grafični element, ki nakazuje, kje v razlagi se uporabnik nahaja.

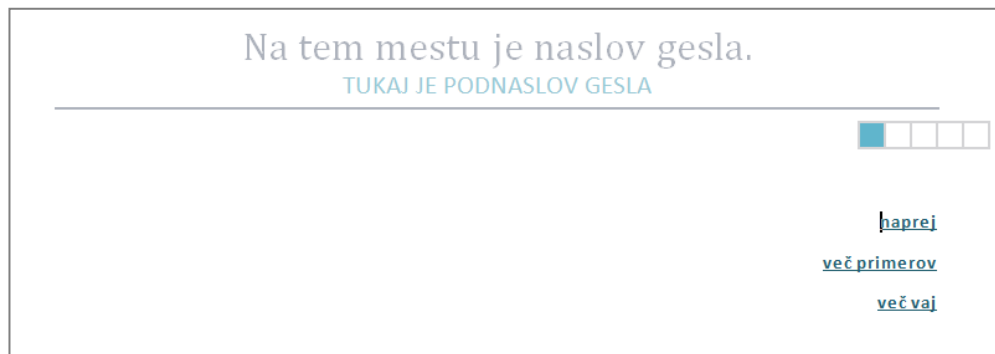
- Element vstavimo tik pod naslov poglavja.
- Če takoj za tem želimo vstaviti drug element, ne pozabimo na **vrstico presledka** med obema elementoma (gl. pogl. 9.5.2).

Slika 46: Element Stran.

9.9 Navigacija

V kategoriji Navigacija so na voljo tipične »povezave« (niso aktivne, tj. povezave so le na videz), ki so v razlagi na voljo za napredovanje po vsebini. Na voljo so povezave **naprej**, **več primerov** in **več vaj**.

Slika 47: Elementi Navigacija.

9.10 Dodatne vsebine

Kategorija Dodatne vsebine prinaša dva elementa, imenovana **Več** in **Zakaj**, ki ju uporabljamo skladno z zapisanim v pogl. 9.7.2.

- ✎ Kadar je dodatna vsebina v obliki **tabele**, za vstavljanje in oblikovanje tabele uporabimo Wordove funkcije, držimo pa se načela, naj bodo oblikovno zadeve čimbolj enostavne.
- ✎ Pri definicijah oz. vsebinah tipa **kaj pomeni** je še zlasti pomembno, da se v delu ne podvajamo oz. da uporabljamo vedno iste definicije. V ta namen uporabljamo tabelo, ki je na internetu na voljo za obdelavo vsem (»Glosarček« na Google Docs). Definicijo oz. kratko razlago torej vnesemo v to tabelo. Nato sledimo tam zapisanim navodilom, da pridemo do ustreznega linka, ki ga prilepimo kot »dodatno vsebino«.

9.11 Akcija

V kategoriji Akcija je trenutno na voljo pet različnih vrst nalog za učenca. Po potrebi bodo dodane še druge vrste.

Povedala mi je, da	ne more	ne mora	spati.	ne more

Slika 48: Klikni pravilno možnost – beseda.

V tej nalogi (Slika 48) mora učenec izbrati pravilno rešitev med dvema (ali več – po potrebi lahko dodamo stolpce v gornji tabeli) vnaprej danima možnostma. V tabelo vnesemo stavek, vse podane možne rešitve, v zadnji stolpec pa pravilno izbiro.

Povedala mi je, da ne more spati. Povedala mi je, da ne mora spati.	ne more

Slika 49: Klikni pravilno možnost – stavek.

V tej nalogi (Slika 49) mora učenec izbrati pravih med dvema (ali več) vnaprej danimi stavki. V tabelo vnesemo vse stavke, ki so na voljo. Če so v stavkih predvideni kakšni poudarki, jih označimo. V zadnji stolpec vnesemo pravilno izbiro.

primer	kategorija
Zdaj moram poiskati rešitev.	morati
Z vami se ne moremo kosati.	moči

Slika 50: Razvrščanje primerov.

V tej nalogi (Slika 50) mora učenec razvrstiti stavek ali del stavka v eno od vnaprej pripravljenih kategorij – jo potegniti v določen stolpec ali besedno množico itd. V tabelo vnesemo elemente za razvrščanje, v zadnji stolpec pa opredelitev kategorije. Kaj točno se pri nalogi zgodi, zapišemo v razlagi v rubriki Akcija.

sodi	smodi	brodi	oprodi	ne posodi	
Na tole mesto stavka		izključno	ena sama prava beseda.	sodi	

Slika 51: Vlečenje besed v poved.

Pri tej nalogi (Slika 51) v vrhni vrstici opredelimo nabor vnaprej pripravljenih elementov (besed, besednih zvez), ki jih učenec lahko potegne v stavek. Nato vnesemo tudi vse stavke, v zadnji stolpec pa rešitev za vsakega od njih.

Pripeljal se je v		avtomobilu.	svojem

Slika 52: Vstavljanje besed.

Pri tej nalogi (Slika 52) ni vnaprej danih rešitev, ampak mora učenec sam vnesti besedo. V zadnji stolpec vnesemo VSE rešitve, ki jih bomo sprejeli za pravilne.

10 Vzorčno geslo

Slika 53: Začetna stran razlage problema *moči - morati*.

Slika 54: Razlaga problema, prvi korak (začetek razlage).

RAZLAGA POVZETEK JEZIKOVNA ZAKLADNICA PRIMORCI, POZORI! VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Besedi NE MOREM in MORAM imata zelo različen pomen.

NE MOREM	MORAM
pomeni ne zmorem	pomeni treba je
Ne morem navzgor! Noga me boli.	„Nekaj ti moram priznati,“ je nadajeval Robert.
Ne bom mogla prav dolgo blefirati.	Solato in pijačo pa sem moral plačati sam.

naprej
več primerov

NA DOLGO

Besede, ki se začnejo z mora- (npr. moram, mora ...) so oblike glagola MORATI.

Uporabimo jih, če želimo povedati, daje **NUJNO**, **OBVEZNO**, do kdo kakšno stvar naredi.

SORODNETEME

- Greš smučati ali smučat?
- Nisem kupil mleka.

KAZALO

Slika 55: Razlaga problema, prvi korak (s klikom na jeziček se pokaže daljša razlaga).

RAZLAGA POVZETEK JEZIKOVNA ZAKLADNICA PRIMORCI, POZORI! VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Besedi NE MOREM in MORAM imata zelo različen pomen.

NE MOREM	MORAM
pomeni ne zmorem	pomeni treba je
Ne morem navzgor! Noga me boli.	„Nekaj ti moram priznati,“ je nadajeval Robert.
Ne bom mogla prav dolgo blefirati.	Solato in pijačo pa sem moral plačati sam.

Otroci so se sami morali znojiti v boju za kruh.
Drugače ne bi mogli preživeti.

Potegni primer na pravo mesto.
Pomagaš si lahko s tabelo na desni.

naprej

TABELA

NA DOLGO

SORODNETEME

- Greš smučati ali smučat?
- Nisem kupil mleka.

KAZALO

Slika 56: Razlaga problema, prvi korak (aktivacija uporabnika).

Slika 57: Razlaga problema, prvi korak (končni zaslon).

Slika 58: Razlaga problema, drugi korak.

Slika 59: Razlaga problema, drugi korak (s klikom na prvi jeziček se prikaže daljša razlaga).

Slika 60: Razlaga problema, drugi korak (s klikom na drugi jeziček se prikaže še ena daljša razlaga).

Slika 61: Razlaga problema, tretji korak (začetek razlage z aktivacijo uporabnika).

Slika 62: Razlaga problema, tretji korak (po prvi aktivaciji uporabnika).

RAZLAGA

POVZETEK JEZIKOVNA ZAKLADNICA PRIMORCI, POZORI VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Kako si lahko pomagamo, da ne zamenjamo NE MOREM in MORAM?
Uporabimo lahko trik Adama in Eve iz naslova tega poglavja:

Adamov trik: Želiš povedati, da je nekaj TREBA? Uporabi MORAM.

Starši bi se morali bolj posvečati svojim otrokom.
Oče je moral biti dolgo z doma.

TREBA JE = MORAM

naprej več vaj

NA DOLGO

Ne pozabi na ADAMOV TRIK:

A → TREBA = MORAM

DA → MORAM → NE, NI

Če bi rad povedal, daje kaj TREBA naredi, uporabi besede z A MORAM, MORAL...

DA je v ADAMOVEM triku zato, date spomni, da besed MORAM, MORAL... ne smeš uporabiti ob besedah NE ali NI.

SORODNETEME

- Greš smučati ali smučat?
- Nisem kupil mleko.

KAZALO

Slika 63: Razlaga problema, tretji korak (s klikom na jeziček se prikaže daljša razlaga trika, ki uporabniku pomaga usvojiti slovnično znanje).

RAZLAGA

POVZETEK JEZIKOVNA ZAKLADNICA PRIMORCI, POZORI VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Kako si lahko pomagamo, da ne zamenjamo NE MOREM in MORAM?
Uporabimo lahko trik Adama in Eve iz naslova tega poglavja:

Adamov trik: Želiš povedati, da je nekaj TREBA? Uporabi MORAM.

Starši bi se morali bolj posvečati svojim otrokom.
Oče je moral biti dolgo z doma.

Evin trik: NE MOREM je edini, ki gre skupaj z besedico NE ali NI.

Ne, tudi jutri ne _____ na poslovno večerjo.
Nista se razumela, a vseeno nista _____ en brez drugega.

TREBA JE = MORAM

naprej več vaj

NA DOLGO

NA DOLGO

SORODNETEME

- Greš smučati ali smučat?
- Nisem kupil mleko.

KAZALO

Slika 64: Razlaga problema, tretji korak (druga aktivacija uporabnika).

Slika 65: Razlaga problema, tretji korak (po drugi aktivaciji uporabnika).

Slika 66: Razlaga problema, tretji korak (končni zaslon).

RAZLAGA | **POVZETEK** | JEZIKOVNA ZAKLADNICA | PRIMORCI, POZORI | VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Na pogled sta NE MOREM in MORAM zelo podobna. Zato ju lahko po pomoti zamenjamo.

NE MOREM
NISEM MOGEL
pomeni ne zmorem

- ✓ Ne morem navzgor! Noga me boli.
- ✓ Ne bom mogla prav dolgo blefirati.

običajno z NE ali NI

MORAM
SEM MORAL
pomeni treba je

- ✓ „Nekaj ti moram priznati,“ je nadaževal Robert.
- ✓ Solato in pijačo pa sem moral plačati sam.

nikoli z NE ali NI

Zapomni si tale trik s črko A:
če želiš povedati, da je nekaj **treba**, uporabi **moram**.

NAPREJ

SORODNETEME
• *Greš smučati ali smučat?*
• *Nisem kupil mleko.*

KAZALO

Slika 67: Povzetek razlage.

RAZLAGA | POVZETEK | **JEZIKOVNA ZAKLADNICA** | PRIMORCI, POZORI | VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Glagol **MOČI** je v slovenščini običajno zanikan.

Zato smo tudi v razlagi vedno uporabljali NE MOREM namesto MOREM.

Kako se določen glagol v jeziku obnaša, izvemo iz **besedilnega korpusa**.

V korpusu lahko npr. najdemo podatke, kako pogosto se beseda "morem" pojavlja v zanikani in kako pogosto v trdilni obliki:

ne morem
94 %

morem
6 %

Oglej si graf. Katera oblika je bolj pogosta?

Klikni na želeno obliko in si poglej primere v korpusu.

KAKO SO TI PODATKI POVEZANI Z LOČEVANJEM MED GLAGOLOMA MOČI IN MORATI?
Morda ti bo lažje ločevati med glagoloma, če veš, da je MOČI običajno zanikan: *ne morem*.

NAPREJ

SORODNETEME
• *Greš smučati ali smučat?*
• *Nisem kupil mleko.*

KAZALO

Slika 68: Jezikovna zakladnica za radovedne.

Slika 69: Rubrika tipa *Primorci, pozor!* govorce izbrane pokrajine oziroma narečne skupine opozarja, na kaj morajo biti posebej pozorni.

Slika 70: Rubrika s slovnimi nalogami (začetna stran).

Slika 71: Reševanje izbrane naloge.

Slika 72: Rezultat reševanja naloge.

RAZLAGA POVZETEK JEZIKOVNA ZAKLADNICA PRIMORCI, POZORI VAJE

Če Eva ne more po jabolka, mora pa Adam.

GLAGOLA MOČI IN MORATI

Izberi vrsto naloge.

Preberi primer. Ali primer pomeni NEZMOREM ali TREBA JE? Klikni rešitev.

Dobro, zvečer se vidimo, ne morem se pogovarjati. ne zmorem treba je

90 %

TABELA

Povedati želiš, da je nekaj TREBA. Vnesi pravilno obliko glagola MORATI.

Ljudje bodo pogosto od vas zahtevali preveč, zato boste _____ kdaj reči ne.

Povedati želiš, da nekdo nečesa NE MORE. Vnesi pravilno obliko.

Dal mu bom tako ponudbo, ki je ne bo _____ zavrniti.

SORODNETEME

- *Greš smučati ali smučat?*
- *Nisem kupil mleko.*

KAZALO

Slika 73: Prva stran rubrike z nalogami po koncu reševanja prve naloge.

11 Literatura

- Bernardini, S. (2004) *Corpora in the classroom: An overview and some reflections on future developments*. V: Sinclair, J. (ur.). *How to use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, str. 15–36.
- Conrad, S. (2004) *Corpus linguistics, language variation, and language teaching*. V: Sinclair, J. (ur.). *How to use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, str. 68–85.
- Gantar, P. in Krek, S. (2009) *Drugačen pogled na slovarske definicije: opisati, pojasniti, razložiti?*. V: Stabej, M. (ur.). *Infrastruktura slovenščine in slovenistike (Obdobja 28)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 151–159.
- Gantar, P., Grabnar, K., Kocjančič, P., Krek, S., Pobirk, O., Rejc, R., Šorli, M., Šuster S., Zaranšek, P. (2009a) *Opis analize referenčnega korpusa*. Kazalnik 5 projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
- Gantar, P., Grabnar, K., Kocjančič, P., Krek, S., Pobirk, O., Rejc, R., Šorli, M., Šuster S., Zaranšek, P. (2009b) *Standardi za izdelavo posamezne leksikalne enote v leksikalni bazi*. Kazalnik 6 projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
- Kilgarriff, A., Rychly, P., Smrz, P. & Tugwell D. (2004) *The Sketch Engine*. In Williams, G. & Vessier, S. (eds.) *Proceedings of the 11th Euralex International Congress*. Lorient, France: Université de Bretagne Sud. 105–116.
- Krek, S. in Arhar, Š. (2010) *Slovenski besedilni korpusi : kako v razred?*. *Sodobna pedagogika*, mar. 2010, letn. 61, št. 1, str. 224–241.
- Krek, S. in Kilgarriff, A. (2006) "Slovene Word Sketches". V: Erjavec, T., Žganec Gros, J. (ur.): *Proceedings of the 5th Slovenian and 1st International Languages Technology Conference*. Ljubljana, Slovenia, str. 62–67.
- Rozman T., Stritar M., Krapš Vodopivec I., Kosem I., Krek S. (2010) *Nova didaktika poučevanja slovenskega jezika*. Kazalnik 15 projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
- Sinclair, J. (ur.) (2004) *How to Use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Strehovec, J. (2004) *Pismenost za svetovni splet: kako brati digitalna novomedijska besedila*. *Jezik in slovstvo*, let. 49, št. 1. 83–96.
- Stritar, Mojca (2009) *Korpus usvajanja slovenščine kot tujega jezika*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Tsui, A. (2004) *What teachers have always wanted to know – and how corpora can help*. V: Sinclair, J. (ur.). *How to use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, str. 39–61.

12 Viri

12.1 Učbeniki in delovni zvezki

Bavdek, M., Hodak, M., Končina, M. (2007) *Odprimo vrata v besedilo: zbirka razčlemb neumetnostnih besedil na poklicni maturi za slovenski jezik*. Ljubljana: Rokus.

Brcko, M. in Berc Prah, D. (2005) *Besedilne vrste na poklicni maturi pri slovenščini: od opazovanja k presoji in tvorbi besedil*. Ljubljana: DZS.

Cajhen, N., Drusany, N., Bešter Turk, M., Kapko D., Križaj Ortar, M. (2008) *Slovenščina za vsakdan in vsak dan 9. Delovni zvezek k učbeniku za slovenščino v devetem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett.

Ceklin Bačar, I., Klemenčič Glavica, M., Levstik, N., Mejač Petek, L., Cazinkić, R. (2006) *Slovenščina: jezik na poklicni maturi. Razlage in ponazoritve jezikovnih učnih tem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Črešnik, V., Lapajne, I. (2009) *Hura za slovenščino: Delovni zvezek za pouk slovenščine v 9. razredu devetletne in 8. razredu osemletne osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

Črešnik, V. in Lapanje, I. (2003) *Hura za slovenščino. Učbenik za pouk slovenščine v 7. razredu osemletne in 8. razredu devetletne osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

Črešnik, V. in Lapanje, I. (2008) *Hura za slovenščino 7. Samostojni delovni zvezek za jezik pri slovenščini v 7. razredu devetletne osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

Črešnik, V. in Lapanje, I. (2009) *Hura za slovenščino 8. Delovni zvezek za pouk slovenščine v 8. razredu devetletne osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

Čuden, M. (2009) *Slovenščina 9. Učbenik za slovenski jezik v devetem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Debeljak, D. in Beg, J. (2004) *Slovenski jezik: učbenik za slovenščino v 1. in 2. letniku nižjega poklicnega izobraževanja*. Ljubljana: DZS.

Drusany, N., Cajhen, N., Kapko D., Križaj-Ortar D., Bešter M. (2009) *Slovenščina za vsak dan 7. Učbenik za slovenščino v 7. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett.

Gomboc, M. (2001) *Besede 1. Učbenik za slovenski jezik v 1. letniku triletnih poklicnih šol*. Ljubljana: DZS.

- Gomboc, M. (2002) *Besede 2. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku triletnih poklicnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Gomboc, M. (2006) *Besede 3. Učbenik za slovenski jezik v 3. letniku triletnih poklicnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Gomboc, M. (2006) *Besede 4. Učbenik za slovenski jezik za 1. leto poklicno-tehniškega izobraževanja*. Ljubljana: DZS.
- Hodak, M., Kastelic, S., Vogel, J. (2008) *Slovenščina 1. Z besedo do besede. Zbirka nalog za slovenščino – jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hodak, M., Kastelic, S., Vogel, J. (2008) *Slovenščina 2. Z besedo do besede. Delovni zvezek za slovenščino – jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hodak, M., Kastelic, S., Vogel, J. (2008). *Slovenščina 2. Z besedo do besede. Učbenik za slovenščino – jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jakoša, S. (2003) *Slovenščina na maturi: Vzorci preizkusov z rešitvami*. Ljubljana: Ataja.
- Jakoša, S. (2006) *Pika 1. Zbirka nalog za slovenščino v 1. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Ataja.
- Janeš, L. (2007) *Slovenščina ob koncu devetletke: Zbirka nalog za slovenščino v 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ataja.
- Kapko, D., Cajhen, N., Drusany, N. (2009) *Slovenščina za vsak dan 7. Delovni zvezek za slovenščino v 7. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Kastelic, S., Ozimek, J., Vogel, J. (2008) *Slovenščina 2. Z besedo do besede. DVD k učbeniku za jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba [DVD].
- Kastelic, S., Ozimek, J., Vogel, J. (2008) *Slovenščina 1. Z besedo do besede. DVD k učbeniku za jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga [DVD].
- Kastelic, S., Ozimek, J., Vogel, J. (2008). *Slovenščina 1. Z besedo do besede. Učbenik za slovenščino – jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Končina, M., Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M. (2009) *Na pragu besedila 2*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Kranjc, S. (2005) *Slovenščina 7: Samostojni delovni zvezek za slovenščino – jezik v 7. razredu devetletne osnovne šole*. Domžale: Izolit.

- Križaj Ortar, M. in Bešter Turk M. (2007) *Na pragu besedila 3*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj Ortar, M. in Bešter Turk M. (2008) *Na pragu besedila 4*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj Ortar, M., Cajhen, N., Drusany, N., Bešter Turk, M., Kapko, D. (2008) *Slovenščina za vsakdan in vsak dan: Delovni zvezek k učbeniku za slovenščino v osmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Pavlin, M., Skaza, J., Vogel, J. (2008) *Slovenščina 7: Učbenik za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pavlin, M., Skaza, J., Vogel, J. (2009) *Slovenščina 7: Delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Velikonja, I. in Zajc Berzelak, K. (2007) *Govorica jezika 1. Slovenščina za 1. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.
- Vogel, J., Čuden, M., Košak, T. (2009) *Slovenščina 8: delovni zvezek za slovenski jezik v osmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Vogel, J., Čuden, M., Košak, T. (2009) *Slovenščina 9. Delovni zvezek za slovenski jezik v devetem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zajc Berzelak, K., Arbiter A., Hribar, N., (2008) *Govorica jezika 2 in 3. Slovenščina za 2. in 3. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.
- Zajc Berzelak, K. in Arbiter, A. (2008) *Govorica jezika 2. Slovenščina za 2. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan [DVD].
- Zajc Berzelak, K. in Velikonja, I. (2007) *Govorica jezika 1. Slovenščina za 1. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.
- Zajc Berzelak, K. in Velikonja, I. (2007) *Govorica jezika 1. Slovenščina za 1. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan [DVD].
- Zajc Berzelak, K., Arbiter, A., Hribar, N. (2008) *Govorica jezika 2. Slovenščina za 2. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.

12.2 Priročniki za učitelje

- Čuden, M. in Košak, T. (2005) *Slovenščina 8: priročnik s CD-romom za učitelje slovenskega jezika v osmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bešter Turk, M., Križaj Ortar, M., Končina, M., Bavdek, M., Pozanovič, M. (2009) *Na pragu besedila 2*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Vogel, J. in Pavlin-Povodnik, M. (2004) *Slovenščina 7: Priročnik za učitelje k učbeniku in delovnemu zvezku za sedmi razred 9-letne osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zajc Berzelak, K. in Arbiter, A. (2008) *Govorica jezika 2. Slovenščina za 2. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.

Zajc Berzelak, K. in Velikonja, I. (2007) *Govorica jezika 1. Slovenščina za 1. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.

12.3 Slovnice

Berry, D. B. in Bergs, T. A. (2005) *Slovnica kratko & pregledno. Angleščina*. Ljubljana: Rokus. (PONS)

Carter, R. in McCarthy, M. (2006) *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press (elektronska in tiskana verzija).

Cvrček, V. (2010) *Mluvnice současné češtiny 1: Jak se píše a jak se mluví*. Praga: Karlova univerza; Karolinum

Danesi, M. (2009) *Complete Italian Grammar*. ZDA: McGraw-Hill.

Foley, M., in Hall, D. (2009) *Advanced Learners' Grammar. A Self-study Reference & Practice Book with Answers*. Harlow: Longman.

Kacin, A. (2006) *Grammatica della lingua slovena*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.

Kattán-Ibarra, J., in Pountain C. J. (2003) *Modern Spanish Grammar. A Practical Guide*. London, New York: Routledge.

Murphy, R. (1999) *Essential Grammar In Use*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ortega, A., Beaven, T., Garrido, C., Scrivener, S. (2009) *¡Exacto! A Practical Guide to Spanish Grammar*. London: Hodder Education.

Scott, M. (2008) *WordSmith Tools version 5*, Liverpool: Lexical Analysis Software.

Sinclair, J. (2007) *Collins COBUILD English Grammar*. London: HarperCollins.

Skaza, J. (2008) *Žepna slovnica slovenskega jezika za vsakdanjo rabo*. Ljubljana: Jutro.

Summers, D. (ur.) (2007) *Longman Exams Dictionary*, Harlow: Pearson Longman (tiskana in elektronska verzija).

Thornbury, S. (2010) *Natural Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

12.4 Spletni viri

E-gradivo za poučevanje jezika. <http://gradiva.txt.si/slovenscina>.

E-gradivo za poučevanje jezika
http://www.ssers.mb.edus.si/gradiva/w3/slo/ooo_mapa/index.html.

FidaPLUS. <http://www.fidaplus.net>.

Fundamentals of English Grammar Interactive – Azar Interactive (Pearson Longman)
<http://azarinteractive.longmanhomeusa.com>.

Gigafida. <http://demo.gigafida.net>.

GOS. <http://www.korpus-gos.net>.

Grammarman – stripi in druga gradiva. <http://www.grammarmancomic.com>.

Guide to Grammar and Writing. <http://grammar.ccc.commnet.edu/grammar/>.

Manythings.org: English Grammar. Interesting Things for ESL Students
<http://www.manythings.org/e/grammar.htm>.

MedOverNet. <http://med.over.net/>.

Sketch Engine. <http://www.sketchengine.co.uk>.

SloBes. <http://www.eknjiga.si/slobes.htm>.

ŠuSS. <http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/>.

Termania. <http://www.termania.net>.

13 Kazalo slik

Slika 1: Povezava PS z drugimi projektnimi aktivnostmi.	3
Slika 2: <Http://grammar.ccc.commnet.edu/grammar/>, Guide to Grammar and Writing.	19
Slika 3: Azar Interactive – Comparison.	20
Slika 4: Azar Interactive – razlaga pojmov.	21
Slika 5: <Http://gradiva.txt.si/slovenscina>, besedotvorje.	22
Slika 6: <Http://gradiva.txt.si/slovenscina>, glavni stavek in načinovni odvisnik.	23
Slika 7: <Http://www.grammarmancomic.com>, Grammarman.	25
Slika 8: <Http://www.grammarmancomic.com>, Alphabotovi slovnični dosjeji.	26
Slika 9: <Http://www.grammarmancomic.com>, Kdo hoče biti milijonar?	28
Slika 10: Ogled izvoženih konkordanc v spletnem brskalniku.	40
Slika 11: Napake besedišča v Šolarju s priložnostnimi oznakami podkategorij v stolpcu Set na desni.	43
Slika 12: Excelova datoteka s seznamom in opisom odkritih tipov napak.	44
Slika 13: Faza iskanja slovničnega gesla – iskalni elementi dominirajo na zaslonu.	66
Slika 14: Faza branja slovničnega gesla – iskalni elementi so umaknjeni ob rob zaslona.	67
Slika 15: Zaporedje zavihkov.	69
Slika 16: Uvod v slovnično geslo.	70
Slika 17: Samodejni prehodi med deli slovničnega gesla.	70
Slika 18: Naslov in podnaslov slovničnega gesla z opredelitvijo napredka po razlagi.	72
Slika 19: Besedilo razlage in primeri rabe s poudarki različnih vrst.	72
Slika 20: Primeri neustrezne in ustrezne jezikovne rabe.	73
Slika 21: Primeri jezikovne rabe iz govornega korpusa.	73
Slika 22: Povezava na dodatno vsebino.	74
Slika 23: Slovnična naloga z navodilom za uporabnika in gumbom »naprej«.	75
Slika 24: Dodatne slovnične naloge z oceno uspešnosti reševanja.	75
Slika 25: Grafična predstavitev jezikovnih podatkov s povezavama na zunanji vir.	76
Slika 26: Gumba »naprej« in »več vaj« (desno spodaj).	76
Slika 27: Povzetek za vzorčni primer <i>moči-morati</i>	81
Slika 28: Jezikovna zakladnica za vzorčno geslo <i>moči-morati</i>	83
Slika 29: Rubrika Primorci, pozor za vzorčno geslo <i>moči-morati</i>	84
Slika 30: Rubrika Vaje v vzorčnem geslu <i>moči-morati</i>	85
Slika 31: Statistika konkordanc iz Šolarja za problem zamenjevanja glagolov <i>moči</i> in <i>morati</i>	91
Slika 32: Del konkordančnega izpisa za glagol <i>moči</i> (korpus GOS).	92
Slika 33: Napredno iskanje za obliko morali (moški spol, množina).	94
Slika 34: Pozitivni (p) in negativni (n) filter pri frekvenčni statistiki.	95
Slika 35: Podatki za morati v leksikonu besednih oblik.	98
Slika 36: Galerija slogov.	99
Slika 37: Polja z besedilom.	100
Slika 38: Orodna vrstica za hitri dostop.	100
Slika 39: Uporaba slogov za naslove ter razlago.	102

Slika 40: Uporaba slogov za pisavo v rubrikah ter različne vrste korpusnih primerov...	103
Slika 41: Polja z besedilom v kategoriji »Slovnica«.....	104
Slika 42: Kratke rubrike – pravilo, opozorilo in ideja.	105
Slika 43: Rubrika Akcija.	106
Slika 44: Navajanje primerov.....	107
Slika 45: Aktiviranje ogleda mrežnih črt tabele.	107
Slika 46: Element Stran.	108
Slika 47: Elementi Navigacija.	108
Slika 48: Klikni pravilno možnost – beseda.....	109
Slika 49: Klikni pravilno možnost – stavek.	109
Slika 50: Razvrščanje primerov.	109
Slika 51: Vlečenje besed v poved.....	109
Slika 52: Vstavljanje besed.	109
Slika 53: Začetna stran razlage problema <i>moči – morati</i>	110
Slika 54: Razlaga problema, prvi korak (začetek razlage).....	110
Slika 55: Razlaga problema, prvi korak (s klikom na jeziček se pokaže daljša razlaga). .	111
Slika 56: Razlaga problema, prvi korak (aktivacija uporabnika).	111
Slika 57: Razlaga problema, prvi korak (končni zaslon).	112
Slika 58: Razlaga problema, drugi korak.....	112
Slika 59: Razlaga problema, drugi korak (s klikom na prvi jeziček se prikaže daljša razlaga).....	113
Slika 60: Razlaga problema, drugi korak (s klikom na drugi jeziček se prikaže še ena daljša razlaga).....	113
Slika 61: Razlaga problema, tretji korak (začetek razlage z aktivacijo uporabnika).	114
Slika 62: Razlaga problema, tretji korak (po prvi aktivaciji uporabnika).	114
Slika 63: Razlaga problema, tretji korak (s klikom na jeziček se prikaže daljša razlaga trika, ki uporabniku pomaga usvojiti slovnično znanje).	115
Slika 64: Razlaga problema, tretji korak (druga aktivacija uporabnika).	115
Slika 65: Razlaga problema, tretji korak (po drugi aktivaciji uporabnika).	116
Slika 66: Razlaga problema, tretji korak (končni zaslon).	116
Slika 67: Povzetek razlage.	117
Slika 68: Jezikovna zakladnica za radovedne.	117
Slika 69: Rubrika tipa <i>Primorci, pozor!</i> govorce izbrane pokrajine oziroma narečne skupine opozarja, na kaj morajo biti posebej pozorni.....	118
Slika 70: Rubrika s slovničnimi nalogami (začetna stran).	118
Slika 71: Reševanje izbrane naloge.....	119
Slika 72: Rezultat reševanja naloge.	119
Slika 73: Prva stran rubrike z nalogami po koncu reševanja prve naloge.	120

14 Kazalo tabel

Tabela 1: Skladenjske vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.....	31
Tabela 2: Oblikoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.....	32
Tabela 3: Pravopisne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.	33
Tabela 4: Sporočanje vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave. ...	33
Tabela 5: Glasoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.	33
Tabela 6: Besedotvorne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave. ..	34
Tabela 7: Besedoslovne vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave. ..	34
Tabela 8: Pravorečne in ostale vsebine, s katerimi imajo po mnenju učiteljev učenci težave.....	34
Tabela 9: Osnovne metajezikovne oznake v Šolarju.	36
Tabela 10: Klasifikacija za označevanje napak v Šolarju.	38
Tabela 11: Število (pod)tipov kategorij napak v Šolarju.....	41
Tabela 12: Naključno izbrani primeri podkategorij napak besedišča v Šolarju.....	45
Tabela 13: Nekaj primerov jezikovnih problemov uporabnikov, ki so z vidika obravnave v PS manj relevantni.	48
Tabela 14: Vzorčni primeri slovničnih problemov, katerih opis predpostavlja kompetentnejšega naslovnika.	49
Tabela 15: Ožji prioritetni nabor jezikovnih problemov uporabnikov.....	52
Tabela 16: Širši prioritetni nabor jezikovnih problemov uporabnikov.	57
Tabela 17: Obvezni in izbirni deli slovničnega gesla.....	69
Tabela 18: Pojavljanje strukturnih elementov v delih slovničnega gesla.	71
Tabela 19: Povezave na dodatne vsebine.	74
Tabela 20: Sestavni deli slovničnega gesla.....	77
Tabela 21: Pogostnost oblik glagola <i>morati</i> v korpusu Gigafida.	93
Tabela 22: Pogostnost oblik glagola <i>moči</i> v korpusu Gigafida.....	93
Tabela 23: Naslonski niz z mesti in naslonkami.	97
Tabela 24: Dokumenti za pripravo različnih delov gesla.	100
Tabela 25: Nabor slogov za naslove ter razlago.	102
Tabela 26: Nabor slogov za rubrike ter primere.	103
Tabela 27: Kategorije polj z besedilom v posameznih predlogah.....	104